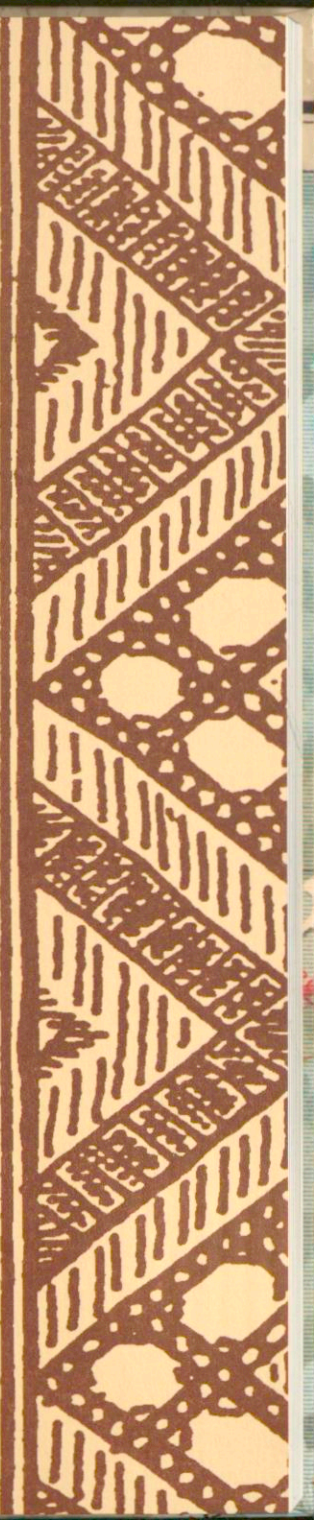

Född till resenär

Ett urval ur
Edvard Westermarcks resebrev

Född till resenär

Rättelse

I bildtexterna på s. 29 t.v.,
43, 44 och 104 skall det stå
Hugo Pipping
(*ej* Knut Pipping)

Åbo Akademi University Press

Tavastg. 30 C, FI-20700 Åbo, Finland

Tel. int. +358 2 215 3292

Fax int. +358 2 215 4490

forlaget@abo.fi

<http://www.abo.fi/stiftelsen/forlag/>

Distribution:

Oy Tibo-Trading Ab

P.O.Box 33, FI-21601, Pargas, Finland

Tel. int. +358 2 454 9200

Fax int. +358 2 454 9220

tibo@tibo.net

<http://www.tibo.net>

CIP Cataloguing in Publication

Född till resenär: ett urval ur Edvard Westermarcks

resebrev / sammanställt av Gunilla Lundberg-Kelly.

– Åbo: Åbo Akademis förlag, 2005. ISBN 951-765-260-7

Redaktion: Marita Rajalin och Tommy Lahtinen

Ombrytning: Mikael Syrjälä | Abografi

ISBN 951-765-260-7

ISBN 951-765-261-5 (digital)

Ekenäs Tryckeri Aktieföretag

Ekenäs 2005

Född till resenär

Ett urval ur Edvard Westermarcks resebrev

Sammanställt av Gunilla Lundberg-Kelly

Åbo Akademis förlag

Åbo 2005

Förord

Guss Mattsson besökte Edvard Westermarck i London 1911, och rapporterade i ett brev till sin far: "Jag var i dag f.m. hos Edv. Westermarck i hans avdelning av universitetet (pappret är därifrån) och åt lunch där med honom och Lodenius. Han har det idylliskt, är en liten gud bland sina elever och trivs helt naturligt bättre här än i det dystra Hfors."¹

Den lilla guden Edvard Westermarck (1862–1939) var en av de första finländska forskare som gjorde internationell karriär. Han var pionjär inom sociologin och hyste ett stort intresse för socialantropologi och filosofi. 1907–1930 var han professor i sociologi vid London School of Economics (University of London) efter att ha varit universitetslektor där sedan 1904.

Hans böcker om äktenskapsuppkomst och utveckling tilldrog sig uppmärksamhet även utanför universitetskretsarna, och engelska journalister brukade fråga varför han, som var expert på äktenskapet som institution, inte själv var gift. "Jag tycker att jag är för ung för ett så stort steg", förklarade han, och

¹ Guss Mattsson, brev till G.E. Mattsson, 21.6.1911. (Åbo Akademiets bibliotek).

ju äldre han blev, desto mera humoristiskt verkade svaret.

Westermarcks akademiska bana började vid Helsingfors universitet. Hans doktorsavhandling från 1889, 'The History of Human Marriage', publicerades i utökad form 1891. Flera nya upplagor kom ut under årens lopp, alla utvidgade. 5 upplagan från 1921 bestod av tre tjocka volymer. 1890–1906 var Westermarck docent i sociologi vid Helsingfors universitet, och professor i sociologi från 1906 till 1918. Därefter verkade han vid nygrundade Åbo Akademi, där han var rektor från 1918 till 1921, och professor i filosofi 1918–1932. (Han lyckades med konststycket att upprätthålla sina professurer i England och Finland samtidigt.)

Efter Westermarcks död deponerades över tusen av hans brev till släktingar och vänner i Åbo Akademiets bibliotek för evinnerlig tid. Tillägg till samlingen har därefter kommit i flera repriser. För några år sedan hade jag anledning att läsa de flesta av breven. Slumpen har i viss utsträckning avgjort vilka brev som sparades. Många brev är kortfattade förfrågningar om det ena eller det andra, böner om paket,

Guss Mattsson besökte Edvard Westermarck i London och rapporterade om besöket i ett brev hem till sin far 21.6.1911.

162. 21.000

THE COMMON ROOMS. THE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS, (UNIVERSITY OF LONDON), CLARE MARKET, W.C.

Käraste far! 21.6.1911.

Härligt tack för mysig beaktat brev! Det är det första brev jag fått efter min hitkomst. Jag skrev nog och bad Sigrid adressera påste restante, men hon mätte inte ha fått det brevet eller ock missuppfattat mig, så att jag t.v. ej haft en rad hemifrån.

Det ser nog ut som om min resa denna gång väsentligen skulle koncentreras på London. Här finns 60 undervisningslaboratorier i kemi och jag har nu besökt de viktigaste samt genomgått en hel massa samlingar av både vetenskaplig och teknisk art, vida utöver mitt ursprungliga London program. Så kommer den här rypliga kröningsoföreläsning, som i veckor bundit h.o.m. förståndigt folk och denna vecka kulminerar (i morgon själva smörgåsen). Man ser att människot är nervös, en del reser bort

(bl.a. fick jag ej återknyta beaktat bok med Sir William Ramsay), andra äro upptagna av allt möjligt jobb. Det mesta i undervisningsväg upphör därför dessa dagar och man säger mig att det är lönlöst att nu besöka den stora landsorten. Dock tänker jag resa till Cambridge, möjligen till Manchester. Järnvägssäret det är för mig så pass ansträngande att jag nog denna gång måste försöka både Skottland och Irland, ehuru varklara lekt mig mycket i nägen. Jag var när till Brighton en vecka och blev illa bitt av den armars sköna och icke kända gården. Det här London tar för övrigt starkt på en genom sin rolositet och sin enorma avstånd, vilka de goda underjordsvägarna icke förmå gånsvärt hindra i avseende på trötthets effekt. Jag var i dag f.m. hos Edv. Westermarck i hans avdelning av universitetet (pappret är därifrån) och åt lunch där med honom och Lodenius. Han har det idylliskt, är en liten gud bland sina elever och trivs helt naturligt bättre här än i det dystra Hfors. I kväll skall jag på middag till demmet Hohenthal (hans hvarvar-icke bör göras allmänna bekant). Om kommer närmare när vi råkas.

man
de
med
eller
my
att
huru
ild
min
vänder
i en
är
si
lelin

avgjort ut till
hans
1...
21.000

21.000
huru
är
det
v
de
gero
i
half

Handwritten Arabic script in red ink, likely a title or heading, possibly related to the book mentioned in the text.

uppmaningar att reda ut något problem för hans räkning – allt sådant som skulle skötas per telefon eller e-post idag. Men det finns också många brev, som man förstår att mor och systrar läste många gånger och var angelägna om att bevara. Det gäller främst resebrev.

Edvard Westermack var född till resenär, och låter aldrig så glad och tillfreds som när han har varit ute och sett sig omkring, och har någonting att berätta. Under en tid då de flesta människor reste mindre än idag visste han också att utlandsbrev var ivrigt efterlängtrade av slakten där hemma. Han skrev mest till sina föräldrar, till systrarna Helena (författare och bildkonstnär) och Anna (gift Pipping), och senare till Annas son Rolf, men också till vännerna Anna och Reinhold Hausen med flera.

De tidigaste resebrev (1880–1884) gäller besök i det finska Finland, där de fattiga levnadsförhållandena i ödemarksregionerna måste ha känts bra annorlunda för den, som kom från ett högborgerligt svenskspråkigt hem i huvudstaden. Redan nu märker man hos Westermarck sinnet för naturskönhet, intresset för allt nytt, och förmågan att ta stra-

patser med gott humör. Senare följde resor till Norge och andra europeiska länder.

Våren 1898 reste Westermarck till Marocko. Han hade fått ett stort stipendium för att resa och studera främmande kulturer, och det var meningen att Marocko snart skulle följas av andra exotiska resmål. Han trivdes emellertid så bra i Marocko att han beslöt att stanna där. Han hade kommit till slutsatsen att det var bättre att grundligt lära sig om ett lands kultur än att lära sig litet om många kulturer. Han lärde sig både arabiska och ett berberspråk, vilket tog åtskilligt med tid i anspråk. Engelska etnografer var vid den här tiden i allmänhet nöjda med att anlita lokala tolkar, när de utfrågade sina sagesmän på olika håll i världen om deras seder och bruk. Westermarck insåg att det var till fördel att kunna samtala direkt med sagesmännen.

Westermarck hade talang när det gällde att ordna det bekvämt för sig, och många brev innehåller detaljerade beskrivningar av de olika hus han hyr. Stipendiepengarna räckte även till tjänare och till hästar och mulåsnor.

Chats

ABOUT BOOKS AND MISCELLANEA.

XV.—WITH DR. EDWARD WESTERMARCK.

DR. WESTERMARCK is not married. Yet he has written the best history of marriage. This, at present, is his one book, but he could not be better known if he had written twenty. Composed first in English, the work has been translated into German, Swedish, French, Italian, and Japanese. It is an admirable example of methodical and lucid marshalling of facts from many lands and ages. No doubt, if one could visit the University of Helsingfors and listen to his lectures on Sociology, one would detect the same qualities in his spoken dissertations.

Med sin bok om äktenskapets historia blev Westermarck något av en kändis även utanför de akademiska kretsarna. Klipp ur en intervju i *The Literary Guide* 1.12.1898.

Den "lilla guden" Westermarck bland sina studenter vid London School of Economics.

I breven koncentrerar han sig nästan för mycket på hur lugnt och fridfullt hans liv i Marocko är – vi vet alla att mödrar har en tendens att oro sig! Man hade gärna läst mera om färderna upp i Atlasbergen till exempel. Överfall på resenärer var inte ovanliga, och han blev rånad åtminstone en gång. Politiskt sett var situationen i landet långt ifrån stabil. Sultanen, som härskade över Marocko, var ung och oerfaren, och Frankrike och Spanien arbetade aktivt på att öka sitt inflytande i landet. Lokala uppror mot sultanen förekom ibland, men oroligheterna är alltid ”långt borta”, försäkrar Westermarck i breven hem. Om landskapet i Marocko kan han bli lyrisk: ”Husen är allesammans bländande vita, och om man går upp på en kulle och blickar ned förefaller Tetuan som ett stort äppelträd i full blom”. På senare år är det främst hans vidsträckta trädgård, som är en källa till glädje.

Under åren som professor lyckades Westermarck vanligen tillbringa ett par månader per år i Marocko, där han köpte ett hus med stor trädgård. Resebreven från dessa år är färre, och mera kortfattade. Även när han var ledig hade han vanligen någon bok under

arbete, och brevskrivandet blev lidande. Men trädgården omnämndes alltid med stolthet och glädje. Åren kring första världskriget tillbringade Westermarck i Finland och England. På grund av de oroliga förhållandena i Marocko kunde han inte besöka landet mellan 1913 och 1923. Från 1923 hade han tillgång till Villa Tusculum, som han köpte 1924. Det sista besöket i Marocko gjorde han 1938, och stannade fram till våren 1939. Han dog i Finland hösten 1939.

Westermarcks viktigaste böcker om Marocko är 'Marriage Ceremonies in Morocco', publicerad 1914, och 'Ritual and Belief in Morocco', i två volymer 1926. Hans mångåriga tjänare, vän och medarbetare Abd-es-Salam el-Baqqali står som medförfattare till boken 'Wit and Wisdom in Morocco', en samling ordspråk som publicerades 1930. Abd-es-Salam el-Baqqali var f.ö. en sharif, en ättling till profeten Mohammed. I Westermarcks brev kallas han vanligen "sheriffen".

Till Westermarcks mest kända arbeten, vid sidan av böckerna om äktenskapet, hör 'The Origin and Development of the Moral Ideas', publicerad i två

volymer 1906 och 1908, och 'Ethical Relativity' från 1932. Westermarck var en av pionjärerna inom fältforskning i modern bemärkelse, vilket ger många av hans arbeten bestående värde. Westermarck skrev sin doktorsavhandling, och därefter alla sina huvudarbeten på engelska. Självbiografin 'Minnen ur mitt liv' utgavs på svenska, men översattes senare till engelska, medan reseberättelsen 'Sex år i Marocko' endast utkommit på svenska.

Enligt självbiografin var Westermarcks far en allvarsam och reserverad person, medan hans mor hade en varmare personlighet, och hade lätt att få kontakt med folk. Sonen Edvard ärvde hennes sällskapstanger, men också sin fars "stiff upper lip". Han fann det lätt att tala med folk, men var förtegen om sina djupare känslor. Det mest privata förblir i stort sett privat, i självbiografin och i breven. "Doktorinnan" Anna Hausen inspirerade några av de mest personliga breven.

Stilen i breven är enkel och rättfram, och låter ofta förbluffande modern. Man vänjer sig snabbt vid den gammaldags stavningen. Ortnamn och personnamn förekommer ibland i olika versioner i breven, t.ex.

"Tanger" och "Tangier". Jag har använt den form som används i de enskilda breven. Jag har bevarat enstaka stavfel/skrivfel som finns i breven. En del uttryck är tidsbundna: Westermarck skriver t.ex. om morer där vi idag skulle säga araber.

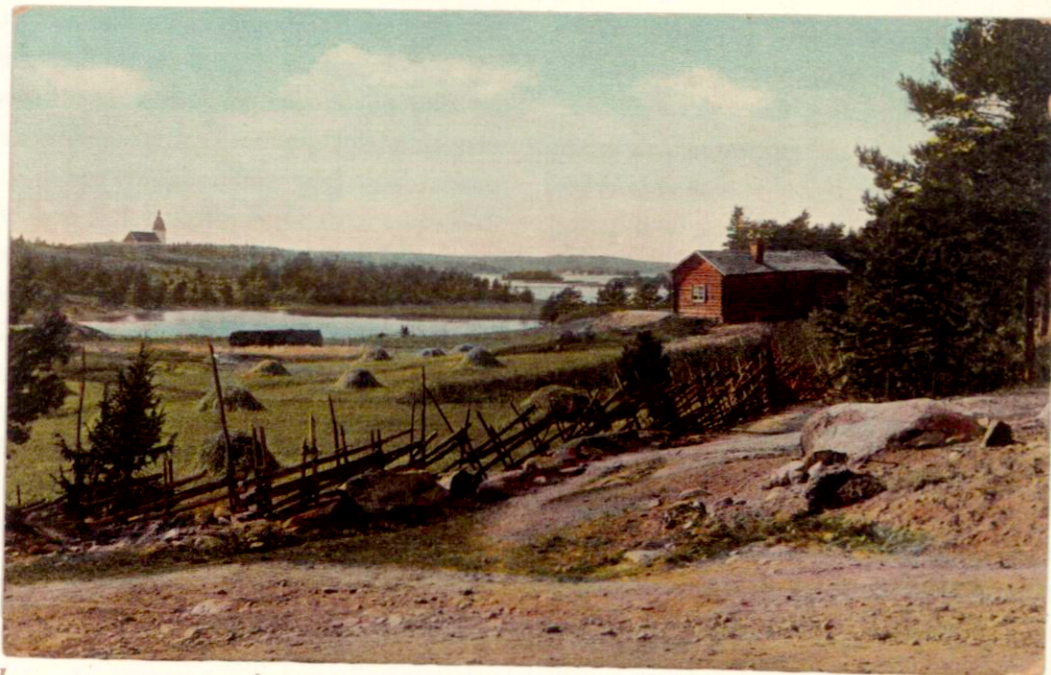
Westermarck tenderar att fylla varje brevark med text, så antalet nya stycken är få. Jag har infört nya stycken här och där för att göra texten mera lättläst.

Breven publiceras här för första gången med undantag av ett fåtal citat i andra publikationer. Ett mindre urval brev från Marocko har översatts till engelska och ingår i antologin 'Time Travel. Finland-Swedes in Foreign Parts 1811-1954'. (Översättning av G.Lundberg-Kelly, Åbo Akademis förlag 2001.)

Till sist vill jag tacka handskriftsavdelningen och bildsamlingarna vid Åbo Akademis bibliotek för god service, Heather och Mike Fowler för hjälp med ordbehandlingen, Svenska kulturfonden för ett stipendium, och Åbo Akademis förlag för utgivningen av detta arbete.

Gunilla Lundberg-Kelly

framåt i sakta lunk

Viitasaari. Vykort ca 1900.

...et et brev
...vi jag bod
...ei god och
...ridde mej
...na är
...t tånbart
...iskärst ova

Men ingen
...on densamma
...gren sad on
...na, vi ha
...hans porträtt: "H
...har inte gjort
...dena upplaga

Evois [gård, Tavastland] den 9 juni 1880.

Käraste Helku! [syster Helena]

Onsdagen den 2 juni kl. ½ 2 på dagen skumpade undert[ecknad] jämte dess kusin landsvägen framåt i sakta lunk på en respektabel sjäs med akterbesättning bestående af en tavastländsk bonde. Vi voro som bäst på färd från Turengi till Evois och voro på ett briljant humör, efter att hafva utbytt stadens damm mot landsvägens. Då vi så foro, sågo vi plötsligen rök uppstiga framför oss; det var skogen som brann. Skogselden, som härjade å ömse sidor av landsvägen, satte ett absolut hinder för att fortsätta resan, så att vi måste hålla en timmes rast, under det elden fräste i grantopparna.

Följden blef att vi först kl. 9 om aft[onen] ankommo till Evois. Det är ett förtjusande ställe! Skog och sjö, bärg och åar – alt omväxlar här förunderligt skönt. Från ett högt bärg kan man beskåda hela näjden. Framför en ligga tre sjöar, förbundna blott genom smala sund eller kanaler och med stränder bevuxna med furuskog. På halfön, som bildas af dessa sjöar, ligger Evois med sina gula byggnader inbäddadt i en den härligaste barrskog. Det är alldeles utmärkt vackert. Klart är att man trivdes i en så härlig natur; folktomt och öde är här just ej häller.

För ett par dagar sedan voro vi på besök hos forstmästaren Heikel; efter några minuter skola Hannes och jag gå på uppvaktning till Nybergs, eftersom de ju lära vara mina släktingar. Fru Furuholm har äfven ett par gånger varit här. Hon är mycket glad och treflig samt spelar piano rätt bra. Då hon sist var här, spelade hon och jag till samman marscher ur Athalia för fyra händer. Eljes spelar jag alldeles ofantligt mycket här på Evois – till hälften visserligen af egen drift, till andra hälften manad af morbrors m.m.s böner. Och så, det hjälper icke, jag måste spela så att fingrarna svida.

(---)

Skrif snart till bror Edvard.

Älskade Mamma!

Nu ha vi kommit så långt på vår färd att vi befinna oss i Kuopio. Vägen hit har varit utmärkt treflig. Onsdags morgon drogo vi våra pjäxor på och hängde näfverkontarna på ryggen – till stor förlustelse för vårt värdfolk, som varit mycket beställsamma vid vår utrustning. Och så bar det af med häst till Viitasaari kyrkoby. Därifrån en timmes färd med båt öfver Keitele, hvarunder vi gjorde ett kort besök på prästgården, emedan roddaren där måste byta om båt. Nu bete sig människorna här uppe alldeles som om de aldrig skulle hafva hört musik och de vilja att jag spela i oändlighet, och äfven nu måste roddaren vänta vid stranden tills jag lassat ifrån mig litet Chopin vid pianot.

På eftermiddagen började vi vår egentliga fotvandring. Den gick rakt genom ödemarkerna och vi följdes af vägvisare, ty eljes hade det varit omöjligt att hitta fram. I två dagars tid vandrade vi längs de mest obanade stigar man kan tänka sig. Vägen gick nästan hela tiden genom sankar kärr, öfver hvilka här och där ensamma stockar voro kastade, på hvilka man långa sträckor fick balansera sig fram. Då kunde man vara glad, ty eljes fick man hoppa från sten till sten eller stiga rakt in i smörjan. Pjäxorna voro vattentäta och två á tre par strumpor hade vi i dem, men nog tog det ondt i fötterna, då man hoppade öfver stubbar och stenar, och tre gånger om dagen fingo vi byta om strumpor. Men det var en mycket intressant färd.

Två nätter sofvo vi i pörten bland en allmoge, hvars flärdfria och ursprungliga väsen jag icke nog kan prisa. Redbarhet och gästfrihet äro deras främsta dygder. Hvert vi kommo blefvo vi alltid lika vänligt bemötta och värdinnan skrapade ihop från visthuset det bästa gården hade. Barnen skockade sig omkring oss hvert vi kommo, liksom om de aldrig sett människor förr, och de äldre voro outtröttliga i att spörja oss hvarifrån vi voro och hvert vi reste. Och då de fingo höra att vi

Modern Constance Westermarck. Edvard hade genom hela livet ett nära förhållande till sin mor. Var han än befann sig försökte han minst en gång i veckan skriva brev till henne.

voro från Helsingfors och att vi bodde på Kolari, då voro de liksom fallna från skyarna. Ty till och med rote gumman i sin koja i skogen hade hört talas om studenterna på Kolari.

Mer än fyra mil hade vi så tågat genom kärr och ödemarker, alt som oftast öfversköljda af en regnskur, då vi hunno fram till Pielavesi sjö. Herifrån bar det dels med ångbåt dels med skjuts till Tuovilanlahti.

[Slutet av brevet saknas.]

Viitasaari den 21 aug. 1883.

Hellastumpan min! [syster Helena]

Mycken tack för brevet och för tidningen sedan! (---)

Du vet väl att Wallensköld och jag gjort en fotvandring till Tuovilanlahti och Kuopio. Hemfärden gjorde vi mestadels till häst och längs landsvägen genom Rautalampi, ty vi hade en liten packlår med oss från Kuopio. Men mot slutet af färden veko vi af från landsvägen för att komma till ett ställe där ångbåten på Keitele lägger till. Dels promenerade vi, dels foro vi [med] båt öfver ett par små sjöar. Emellertid blef det alt mörkare och mörkare, månen gick bak moln, och föraren förklarade att det vore svårt att hitta vägen genom natten. Vi fingo lof att dröja där vi voro.

Där var ett litet pörte. Vi väckte upp folket, värdinnan hemtade litet torkadt sjögräs från kåtan, bredde det ut på golvet åt oss och så lade vi oss att sofva. Hettan var förskräcklig, minst 60 grader Celsius, och omkring hörde vi blott huru det knakade och brakade af torrackor

[kackerlackor] och vägglöss; det lät alldeles som om det skulle regna mot taket. Och om morgonen funno vi Vallenskölds lilla läderväska alldeles söndergnagad af russakorna [kackerlackorna]. Så går det till att sofva i ett finskt pörte.

Kl. 3 om morgonen stego vi upp i den gräsligaste badstuhetta, ty värmen hade stigit betydligt under natten. Och så bar det af vidare till ångbåtsstället, så öfver Keitele till Viitasaari kyrkoby, där vi dröjde en dag, och så till Kolari. Färden hade varit synnerligt intressant, den hade för det mesta gått genom de vildaste ödemarker.

Axel Wallensköld (1864–1933), filolog, professor i romansk filologi vid Helsingfors universitet. Under ungdomsårens fotvandringar lade Westermarck och Wallensköld grunden till en livslång vänskap.

T.h. Den unge Edvard Westermarck. Porträtt av okänd tecknare.

Nu ligga vi här igen och masa oss i allsköns ro. Vädret är för närvarande det vackraste man kan tänka sig; nära vår byggning ha vi en vacker och skogbeväxt udde. Hvad kunna två flitiga studenter mera begära! Dit gå vi med böckerna i hand till vårt arbete. Jag studerar som bäst Kivis dramer och finner dagligen alt större nöje däri, ty det är en karl som förtjänar läsas; därimellan skrifver jag på min öfversättning, till hvars första ark jag redan har färdigtryckt korrektur. För resten lefva vi här i ett olympiskt lugn – några helsingforstidningar ha vi icke sett på veckotal.

Du tror kanske att jag blir en riktig fennomanpöllö här i ödemarken. Men fennomanin är någonting som ännu inte hunnit hit upp. Häromdagen började jag tala därom med vår husbonde – en af de intelligentaste Viitasaaribönder. Han var mycket litet hemma i saken, men tyckte att fennomanernas sätt att gå tillväga var mycket orätt. Och han är en karl med förstånd och omdöme, som nog säger sin åsigt.

Det skulle i alla fall göra bra godt åt nyländska vikingar och vikingaflickor att deporteras hit upp. Då skulle de få se huru fennoman och finne äro alldeles två skilda saker. Wallensköld och jag trifvas här förträffligt, och vi äro aldrig nöjdare än när vi efter besök i kyrkoby åter äro hemma hos våra bönder.

Vi vänta för närvarande främmande från Viitasaari och Saarijärvi. För den skull ha vi skaffat oss två arma gåsar som nu ligga med benen i vädret uti kokkitteln. För resten är här mycket ondt om kött, ty folket här tror att man inte kan äta färskt kött om sommaren. (---)

Efter någon vecka reser Wallensköld bort. Jag far och följer honom till Saarijärvi där vi dröja några dagar på en bondgård som vi redan betingat oss. I medlet af September kan du vänta att få se din älskade broder i Helsingfors. (---)

Skrif ännu ett bref till
din snella broder

bark blandas i brödet

Sotkamo. Vykort ca 1900.

Men ingen kan väl säga
 om densamma vad Sof.
 gren sade om Fogelius!
 näsa, vi kan väl säga
 hans porträtt: "Den där näsa
 är rätt rejält själ."

Älskade Mamma!

I förgår afse återkommo vi till Sotkamo. Resan hade alltså räckt jämt tre veckor. Så när som på en enda regndag i början, hvilken vi tillbragte hos pastor Lönnrot i Ristijärvi, har vädret hela tiden varit det härligaste man kan tänka sig. Solen här uppe bränner enormt, och när vi kommo hem och sågo oss i spegeln voro vi svarta som två zigenare.

I början gick färden med häst upp till Suomussalmi kyrka, där vi besökte prosten Calamnius. Men här slutar också landsvägen. I stället färdades vi med båt uppför den 5 mil långa Kiantojärvi. Enstaka, fattiga gårdar stodo här och där på stränderna som odlingens yttersta utposter. Säkerligen gifves det knappast någon så fattig näjd i Finland som Suomussalmi socken. Här finnes gårdar där alltid, äfven under jämförelsevis goda år, bark blandas i brödet, och man berättade för oss hur man någon gång till och med nödgats äta den rena, hårda barkbiten. Huru högt penningens värde står kan man döma af det oerhördt billiga priset, hvarför man här kan lefva. En dag fordrades af oss för tre mål och nattkvarter 35 penni per man. Och icke nog kan den resande prisa gästfriheten hos detta folk. Han må komma midt om natten och väcka gården ur dess sömn, så helsas han ändå gladt välkommen och åt honom afstås den bästa bädden.

Första natten råkade vi ut för ett mycket snuskigt ställe, men sedan dess ha vi alls icke känt af den finska stugans eljes så vanliga rotehjon, vägglössen. Trots sin fattigdom och sitt afskilda läge lefva människorna här mycket drägligare än jag hade tänkt. De flesta gårdar äro försedda med snygga kammare och till några af de litet förmögnare ha till och med tarfliga tapeter banat sig väg.

Då vi efter något mer än en dags resa hunnit upp för Kiantojärvi, togo vi näfverkontarna på ryggen och begynte promenera. Några egentliga vägar finnas icke, utan endast små skogsgångar med stockar kastade öfver kärren, men så pass tydliga äro de dock att vi knapt als under hela resan anlitade vägvisare. Några gånger förvillade vi oss obetydligt men hittade alltid på rätt stråt efter någon

timmes irrfärder. Detta hände oss redan på vår första vandring tills vi om aftonen omsider hamnade på den lilla snygga gården Tormua.

För att ge ett begrepp om genom hvilka ödemarker vi färdades behöfver jag endast nämna att vi här en lång sträcka följde ryska gränsen åt på en knapp mils distans. Från Tormua fortsatte vi färden till fots omkring 3/4 mil; här slutade all skaplig väg och vi togo två roddare som förde oss längs en förtjusande vacker å, full af forsar, hvilka vi stakade oss upp för. Så kommo vi till Hossa gård, som vi hört mycket omtalas på resan såsom den förnämsta i dessa näjder. Här hålla de redan mycket renar som dragare om vintern. För resten kan man icke tänka sig en mer afsides ödemarcksgård än Hossa. Härifrån är nio mil till närmaste kyrka, hvilken Hossaboarna också besöka endast två gånger om året – vid sommar och vinteruppbörden. Det fordras i sanning en underbar energi att hålla sig uppe i en näjd där frostén årligen sköflar den magra grödan, och björnen hvarje sommar gör härjande besök bland boskapen.

Från Hossa fortsatte vi färden mera åt nordvest dels med båt dels till fots in i Kuusamo socken. Då vi om aftonen kommo till det ställe där vi tänkte dröja öfver natten möttes vi af en inbjudande syn: ett eländigt pörte, som badade i ohyra och hvarifrån en het smutsånga rusade ut så snart vi öppnade dörren. Och i detsamma kom familjen vandrande från badstun nakna som Gud hade skapat dem. Förskräckta drogo vi därifrån till en annan gård på en half mils afstånd med en liten flicka som vägvisare. Denna väg var den sämsta vi haft på vår färd, ty nu gälde det att traska längs eländiga skogsstigar genom snår och kärrmarker.

Man kan tänka sig huru klena begrepp dessa ödemarcksbor ha om alt som ligger utom lifvets nödtorft. På ett ställe frågade man om det icke snart skulle bli krig med Sverige; för den skull var ju värnepligten till. Till sådana kombinationer leda de fennomanska funderingarna hos okunniga skogsbor, som höra allting berättas ryktesvis. En annan frågade af oss om Rysslands kejsare och Finlands storfurste var samma person och om "tavari Puolassa" (tsaren af Polen) var ännu en tredje. Han hade nämligen hört i kyrkan kungörelser läsas upp med de tre epiteten, och jämsides med en gudomlig treenighet hade då i hans hjärna uppstått föreställningen om en treenig kejsare.

När man från Suomussalmi kommer in i Kuusamo förändrar sig naturen alldeles. Landskapet blir mycket lifligare och höga bärg och sjöar omväxla i stor rikedom. Och likaså förändrar sig befolkningen. Kuusamobon är liflig och rörlig och har icke detta melankoliska drag som utmärker folket i Suomussalmis ödemarker. Han lefver håller icke instängd i sin vrå. Årligen draga Kuusamoborna i stora flockar upp till Ishafskusten för att fiska, och stundom händer det att man kommer hem med en tusen mark i fickan. Andra resa ut med sina renar på fraktfart till Ryssland och det finnes icke många äldre karlar som icke någon gång i sitt lif besökt städerna vid Hvita hafvet. Men mången sträcker ut sina resor ända till det 80 mil aflägsna Arkangel och hemtar hem mjöl och säd.

Efter 8 dagars färd kommo vi till Kuusamo kyrkoby, där vi besökte kyrkoherden Wichman[n], Gånge Rolfs pappa, som är en gammal vänlig gubbe. Härifrån vandrade vi till fots 5 mil mot nordost till den vackraste delen af Kuusamo, där Paanajärvi sjö ligger. Det var en utmärkt härlig vandring genom ett bergland, fullt af omväxlande scenerier. De flesta gårdar ligga här på höjder hvarifrån man har den härligaste utsigt öfver sjöar och fjäll. Och då vi andra dagen om aftonen hunno fram till Paanajärvi öppnade sig för oss ett verkligt hänryckande landskap, så yppigt och rikt som man aldrig hade väntat en mil från Lapplands gräns.

Paanajärvi saknar sitt motstycke bland Finlands sjöar. Den är 2 mil lång och blott halfannan verst bred. På ömse sidor resa sig höga fjäll hvilka helt och hållet omsluta sjön, som sträcker sig från vester till öster så att aldrig en nordanfläkt kan bana sig en väg hit. Längs fjällens sluttningar ligga här och där välmående gårdar, hvilkas väggar äro alldeles svartbrända af solen. Ty Paanajärvi är säkert den hetaste trakt i hela Finland. Lapplands glödheta sol pressar här sommarn lång in sina strålar mellan bergväggarna och bränner med verklig tropisk hetta. Här har håller aldrig en frost inträffat innan vintern kommer, ty sjön är 70 famnar djup och fjällen stå som en mur mot Norden.

Det finnes väl hos oss icke håller någon trakt, som skulle ha att bjuda på en sådan mängd naturskönheter af det mest omväxlande slag. Vackra, yppiga floddalar och från fjällen skogsbackar, som kasta sig ned i de skönaste vattenfall.

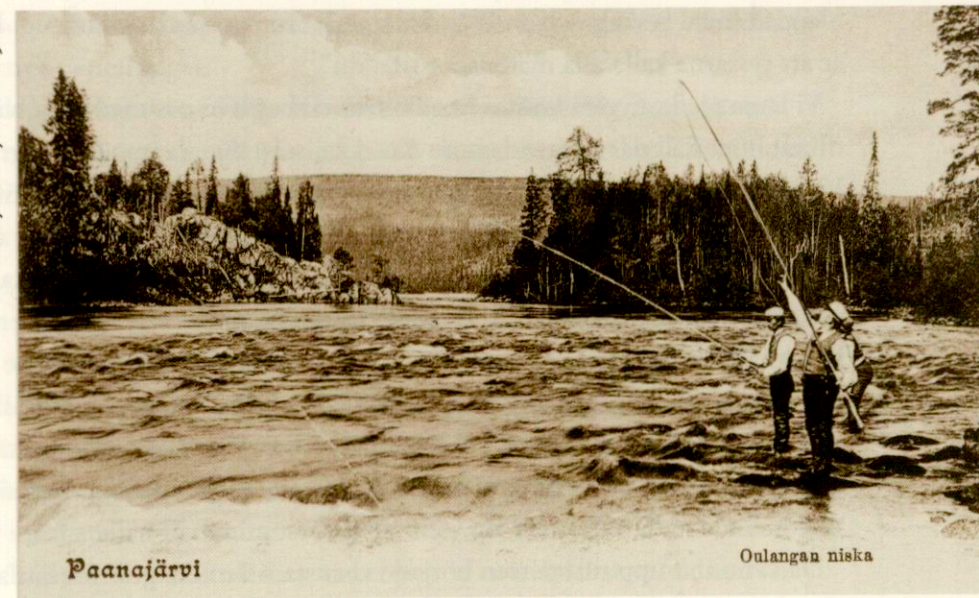
Suomussalmi. Vykort ca 1900.

Hufvudmärkvärdigheten är dock "den bruna klippan" som 250 fot hög stupar lodrätt och jämn som en murvägg neruti djupet. Aldrig glömmer jag den varma och lugna sommarafton då vi med vår båt gled fram längs stränderna af denna undangömda sjö.

Från vestra delen af sjön, där vi tillbragte en dag på ett snygt och treffligt bondställe, begåfvo vi oss till en annan gård vid Paanajärvi som låg en half mil från ryska gränsen. Vi hade nämligen beslutit att göra en titt i Ryssland.

Om morgonen begåfvo vi oss af i båt med två Paanajärvibor som följeslagare, hvilka rodde oss till sjöns ända och så nedför den stora Oulangajoki, som rinner ut i Hvita hafvet. Det är den vackraste flod jag sett. Med ilande fart foro vi ned för forsarna och stränderna erbjödo anblicken af ett ständigt växlande panorama, än höga skogbeväxta fjäll, än mera leende ängder med yppig löfskog. Svårligen kunde man tro att man, omgifven af denna rika natur, befann sig tre mil söder om polcirkeln.

Paanajärvi. Vykort ca 1900.

Paanajärvi

Oulangajoki

Efter halfannan mils färd kommo vi omsider till den första ryska byn. Högst egendomligt är att en så skarp gräns råder mellan människorna på den finska och ryska sidan. Det skulle aldrig hända att en finne skulle söka sig hustru från Ryssland, hvartill orsaken helt säkert ligger i de olika sederna och den olika religionen. Redan byggnadssättet är annorlunda. Den ryska stugan känns genast igen på sitt långt utskjutande tak och sina små fönster och inuti finnes endast ett pörte på ena [sidan] och ett redskapsrum på den andra sidan af farstun.

Vi togo in hos Pietri Keronen. Det var en muschik med äkta ryskt utseende, långt skägg, yfvigt hår och ett melankoliskt drag uti ansigtet. Han var ytterst liflig och skämtsam, men det sorgbundna uttrycket låg alltid kvar. Där han gick omkring med sitt bara testiga hufvud och sin långa hvita tröja ombunden af ett rödt band kring lifvet – de ryska böndernas nationaldräkt – påminde han mig ovilkorligen om en af Turgenjeffs typer. Finskan som han talade var mycket upp-

blandad [med ryska], och ändå är finskan det första språk de lära sig. Egendomligt är att ryssarna kalla alla människor till "du".

Vi lämnade kvar våra kontar hos Pietri och begåfvo oss med våra två följeslagare till ett högt fjäll där nära vid namn Kivakka, som säges vara ett riktigt björnbo. Vi funno också ganska riktigt ett alldeles färskt björnsår i sanden, hvilket våra följeslagare gjorde oss uppmärksamma på. Kivakka reser sig högt öfver trädgränsen och är mycket brant att bestiga. Besynnerligt nog lämnade mig min astma den gången alldeles i fred ehuru vi trafvade på med god fart. En ödsligare tafla kan man knapt tänka sig än den som öppnade sig för oss då vi ändtligen nådde Kivakkas spets. Man såg långt utöfver Lapplands fjäll och Rysslands omätliga skogar och sjöar. Det var som en inblick i dödens rike. Ögat förmådde icke upptäcka någon människoboning på de öde stränderna och själfva Oulangajoki med sitt väldiga, skummande hvita vattenfall låg som i död förstening vid fjällets fot.

Då vi hunnit upp till spetsen började vi rusta till middag. Från Finland hade våra följeslagare tagit med sig en läderväska innehållande några brödkakor, en smörask samt stekta harrar (en alldeles delikat fisksort). Själftva hade vi med oss cacaoburken och köttkonserverna, som vi sparat ända tills nu. Här af anrättades nu en ganska smaklig måltid. Först skulle vi göra upp eld för att koka chokoladen. Detta var nu icke så alldeles lätt, ty vi befunno oss högt öfver trädgränsen, så att vi fingo släpa bränsle från de lägre slutningarna. Men sedan smakade chokoladen oss samtliga förträffligt. Skada blott att vi icke hade med oss mer än åtta smutsiga sockerbitar, Pietri Keronens hela sockerförråd, så att vi slutligen fingo nöja oss med att dricka det heta vattnet i brist på annan dryck.

Jag finner att jag glömt att presentera våra följeslagare. Den ene var en gammal man, hjärtans beskedlig, som två dagar följde oss åt som vår trogne riddare både till sjö och land. Han gick numera som smed från gård till gård, men hade sett bättre dagar i tiden. En gång då vi foro förbi en liten gård vid stranden såg jag hur han stirrade besynnerligt på den, och så berättade han med tårar i halsen att det var hans gård, där hans hustru och barn nu residerade, men [hade] drifvit far ur huset. – Den andre var en ungdom af 25 år som just kommit hem från en resa till

Hvita hafvet och Arkangel och nu gick och snobbades i en grann röd ylleduk och ett par splitternya pantalonger.

På eftermiddagen stego vi ned från Kivakka, togo farväl af Pietri och så reste vi af uppför floden. På vägen metade vi med god lycka harrar i forsarna, men tiden var tyvärr alltför knapp. Sent om aftonen kommo vi åter till vårt rastställe, där vi uppvaktades med en tallrik smultron, för dessa nordmarker en oerhörd raritet, som endast växer i denna solbaddade dal.

Andra dagen sågo vi redan Paanajärvis fjäll blåna bakom oss, då vi vandrade ner mot söder för att bestiga Kuusamos högsta bärg Nuorunen som är 1,745 fot högt. Det liknade alldeles de norska fjällen med deras trädlösa toppar, men utsigten från Nuorunen är mycket vackrare. Ty man ser icke blott Lapplands fjäll i bakgrunden utan vid ens fötter ligger dessutom en övärld utbredd, så rik, så leende, att man genast känner att man är i Finland.

Hemfärden fortsattes nu dels till fots, dels längs sjöar och forsutfyllda elfvar. Då vi till stor del färdades samma väg som vi kommit, behöfver jag icke vara mångordig mera. Som gamla bekanta helsade man oss åter i Suomussalmis skogar. Men från kyrkan togo vi kosan längs en vacker och stor älf med 13 forsar, där vi i en tjärbåt tumlade om med nedfarande stockflottar. Denna färd som räckte en hel dag hör till våra trefligaste minnen. Följande afton sutto vi åter i Sotkamo.

Inalles hade vi färdadts 80 mil, af hvilka en god del till fots med vidpass ett lispunds packning. När vi räknade efter hvad denna resa kostat, så funno vi att utgifterna i själfva verket – naturligtvis med afdrag af hvad lefvernet eljes skulle [ha] kostat här i Sotkamo – belupit sig till 22 mark per man – d.v.s. [ett] par mark mindre än en nyländsk årsfest med dumma tal och äckliga bålar.

Nu säger jag godnatt för denna gång. I medlet af september inträffar jag väl i Helsingfors. (---)

Mammas egen
Edvard.

och kan kom till: med etusental eller mera. Det är mig en stor tröst: att se hemma ilders rinner under en så stor bergsrygg. Det är en mycket intressant och viktig uppgift. Men jag bad Men ingen kan säga

På fjällvandring i Norge. Galdhøpiggen, Jotunheimen. Vykort ca 1900.

förfärliga snöbraeer och afgrunder lågo vid vår sida

Kongsvold [Norge] d. 1 aug: 85.

Kära Anna! [syster]

Tack för det du var så snäll och bestyrde om noterna! (...)

Människorna här äro mycket förtjusta i de finska melodierna. Jag har testamenterat det ena häftet åt fröken Bryn, det andra åt fröken Richter. Skulle du vara här, så skulle du bli mycket förtjust i de bägge flickorna. Den förra är 19, den senare 17 år, men meget försigkomna, och morsomma förstås.

På fru Kindbergs namnsdag hade vi ställt till ett roligt spektakel. Det började med att Wallensköld och en svensk student Nyman, som var klädd till fruntimmer, kommo åkande [in] på gården, kostymerade till ett engelskt herrskap. Här hade nämligen nyss förut farit förbi en högst löjlig engelsk dam med sin man, och fru Kindberg hade djupt anslagits af hennes kolossala tournyr, som vi naturligtvis sökte efterbilda på bästa vis. (Fröknarna B. och R. visade en mycket stor skicklighet vid dess byggande. Den bestod af en stor pall, som bands bakpå och öfverdrogs med en sjal. Då Nyman gick, så vippade den upp och ned som stjärten på en fogel.)

Sedan det engelska herrskapet framsagt några verser till fru Kindberg, tågade ett Zigenarsällskap in under tonerna af "à la beageli bi" (?) ackompanjerade af grytor, kastrullock, stekpannor, mortlar, etc. Zigenarbandet utgjordes af en annan svensk student, fröken Richter, som var kostymerad till Zigenargumma, frkn Bryn såsom en yngre Zigenerska med ett lindebarn på ryggen och ett i famnen (hufvudet bestod af en gammal oxblåsa, som var fylldt med ett ullgarnsnystan) samt under-tecknad. Då sången var slut bad Zigenargumman att få spå fru Kindberg i händerna. Spådomen som författats af fröknarna R. och B. sändes till dig på min begäran och med deras begifvande. Du bör veta att fru Kindberg altjämt brukar tala om sina fullvuxna söner Axel och Elias och synbarligen längtar efter två svärdöttrar. (Hon yttrade också en gång till mig att hon så gärna ville hafva "en flicka sådan som Mammy" (frkn Richter).) Slutligen uppträdde fröken Bryns bror,

klädd till stiftsamtman (en mycket beryktad gammal gubbe, som varit här och väckt mycket löje), hvarefter en komisk dans med sång utfördes af hela sällskapet. Fru Kindberg skrattade så att hennes mage hoppade och ansigtet sken som en fullmåne.

Det andra stora evenemanget var bestigningen af Snöhättan. Tisdag eftermiddag packade vi mat i två ränslar och begåfvo oss af till en liten hydda, som låg nära Snöhättans fot 1½ mil härifrån. Sällskapet bestod af: ingenieur och student Bryn, våra båda fröknar, student Bengtsson från Värmland, Wallensköld och jag, samt en förare för hästen som bar vår packning. I 1½ timmes tid vandrade vi öfver fjällen och ankommo ½ 10 till den lilla hyddan, där vi skulle tillbringa natten för att följande morgon bestiga Snöhättan. I hyddan, som blifvit uppförd för turisternas behof, funnos två stora sängar och två små bänkar, några tallrikar, ett fönster med en ruta utslagen, en gryta, en rostig kaffepanna och en järnugn.

Vi voro naturligtvis vid bästa lynne och maten smakade förträffligt, nedsköljd af en kopp kakao. Du må tro att det var en idyllisk afton. Det galnaste var ugnen. Vi ville omöjligt få röken ut. I hast var hela kojans insvept i rök, så tjock att vi knapt kunde se hvarandra. Hvar och en satt i sin knut, gret och hostade och gnuggade sig i ögonen förtvifladt. Kl. ½ 12 kröpo vi alla till kojs på bänkar, sängar och golf och sofde som grisar till kl. 3, då vi alla med ens vaknade af att hästförarn, som låg och sof på golvet, drog till med några förskräckliga snarkningar. Vi lågo hvar i sin stad och gapskrattade, tills den arme mannen vaknade. Och han kräufde en grufelig hämd. Han tyckte att han frös och gick till ugnen och tände upp eld. Förfärliga rökmoln strömmade åter öfver oss! Gråt och tandagnissland, hostningar och harklingar utan all ände!

Kl. 8 om morgonen vaknade vi åter och funno att vädret var regnigt och blåsigt. Vi väntade halfannan timme och då det något stadgade sig, beslöto vi att bege oss af till Snöhättan. Till Snöhättans topp var vägen en mil från vårt natthärberge. Vi hade mestadels att färdas öfver stora stenblock, af hvilka en del voro lösa, så att man måste vara mycket försiktig för att icke falla och stöta sig.

Storasyster Helena, en flitig korrespondent genom åren. Helena Westermarck (1857–1938) utbildade sig till målare i Helsingfors och Paris. Vid världsutställningen 1889 fick hon hedersomnämning för sin tavla "Strykerskor". Senare ägnade hon sig åt kulturhistoriskt och skönlitterärt författarskap.

Föräldrarna, universitetskamrer Nils Christian Westermarck (1826–1904) och Constance, f. Blomqvist (1830–1909). I sina Minnen beskriver Westermarck fadern som sluten och allvarsam, med mycken värme under den kyliga ytan, medan modern hade ett soligt lynne och ett kamratligt förhållande till sina barn.

Så bar det uppåt och uppåt. Vi vandrade öfver en snöbrae [jökkel, glaciär] och så vidtogo åter rullstenarna. Ju högre man steg dess lättare kändes luften och dess lättare var det att vandra. Under hela vägen kände jag icke ett spår af astma eller andtrutenhet. Förfärliga snöbraeer och afgrunder lågo vid vår sida och det hela gaf ett grufligt vildt intryck. Vi befunno oss också öfver 7,000 fot öfver hafvet och icke ett tecken till vegetation stod att upptäcka. Ledsamt nog var vädret så mulet och molnen flögo omkring oss, så att vi icke hade någon egentlig utsigt. På toppen öfverfölls vi af snöväder och hela återvägen skedde under snö eller regn. Vi voro därför ganska belåtna, då vi kl. 7 återkommo till vår lilla hydda. Här hvilade vi en timme, drucko kaffe och åto och så bröto vi upp för att ännu samma afton hinna till Kongsvold, dit vi hade 1½ mil. Flickorna voro rätt trötta, kan du förstå, men fortsatte emellertid utan betänkande färden. På vägen mötte vi en hjord af ungef. 100 tjurar, som här hade sitt sommarbete. Vi sågo dem komma i firsprång rusande mot oss, men lyckades med stenar och käppar få dem att retirera.

Det var redan mörkt och svårt att se vägen då vi inmot midnatt återkommo till Kongsvold efter att den dagen ha vandrat 3½ mil öfver stenar, snö och sumpmarker. Du kan förstå att vi hade haft förtjusande roligt hela vägen, fastän vädret icke var att skryta med.

De sista aftnarna ha vi roat oss med allehanda sällskapslekar. I går afton var här en familj med dotter från Peru, som med stor förnöjelse deltog i våra spel och lekar.

Om eftermiddagen den 3 aug. vandra vi af till Jotunheimen. Vi ha på vägen stämt möte med Krohn; huru långt han följer oss veta vi icke ännu. Vädret har länge varit så vackert här, att man icke på länge lär ha haft så varmt och vackert på Dovre. Rönnarna stå här som bäst i full blom. (---)

Må så godt önskar
din Edvard.

Familjen Westermarck tillbringade somrarna omväxlande i skärgården, på den nyländska landsbygden eller på kurorter. Här är medlemmar av familjen samlade på Kneippbaden i Norrköping. Längst t.v. föräldrarna, längst t.h. Edvard. I främsta raden Anna och Knut Pipping.

Yngsta systemen Anna hade ärvt moderns soliga lynne. Anna (1864–1944) var gift med språkforskaren Hugo Pipping och mor till Rolf, Nils och Hugo.

Rödsheim [Norge] d. 10 aug. 1886.

Käraste syster! [Anna]

(---) Nu befinner jag mig på Rödsheim, en utmärkt utgångspunkt för Jotunheimsturer och alldeles inunder Galdhøpiggen. I torsdags bröt jag upp från Jerkin [Hjerkinn], höljd af blommor. I nästan en vecka hade jag varit ensam herre på Jerkin och naturligtvis förfärligt omsvansad af flickorna. Då jag om morgonen bröt upp följde de mig allesamman ett stycke på vägen. Längst följde fröken Meyer och Kaja – öfver en half mil. Den sistnämnda är en riktig hederskaja, om uttrycket tillåts mig. Vore hon icke så ful så blefve jag partout kär i henne. Hon har alla andra goda egenskaper man kan tänka sig. Hade du kommit hit så hade du blifvit mycket god vän med henne, det är säkert.

I det ohyggligaste solbadd drog jag ned till Domaas [Dombås], tre mil från Jerkin. Dit ankom jag med mina fötter i ett miserabelt tillstånd. Skomakaren den göken hade lämnat stora pluggar och trådsändor kvar i pjäksorna, som först kommo fram under tiden som jag gick. Först uppenbarade sig två hårdnader under min högra fot, som togo jämmerligen ondt, då jag gick, dessutom uppstod en blåsa med en tums diameter under hälen, på baksidan af vristen gnagade stöfveln ett otäckt blodsår, en af tånaglarna trängde in i granntån, så att blodet rann och sölade ned främre delen af foten och slutligen försträcktes en sena, som gjorde att jag redan för den skull måste halta.

Med vänstra foten stod det litet bättre till. Den fick endast en hårdnad under sig, blåsan på hälen var blott en half tum i diameter, men därimot var såret på vristen betänkligare. Sålunda kraflade jag mig ett tusen fot nedåt till Domaas. (---)

Andra morgonen fattade jag det radikala beslutet att bota mina sjuka fötter, speciellt senförsträckningen, (som gjorde att jag haltade försvarligt) genom att vandra vidare. Jag vandrade dock endast tre mil och körde två den dagen. Men följden var att senan åter kom på rätt och skoskafvet var behjälpligt. Jag färdades fram på gamla och för mig välbekanta vägar genom öfre Gudbrandsdalen och Vaager.

Fra Jotunheimen.

Jotunheimen. Vykort ca 1900.

Sedan söndag afton befinner jag mig nu här på Rödsheim, tretton mil från Jerkin, af hvilken väg jag gått till fots åtta [mil], och kört fem mil på tre dagar. I går middag anlände Meyer hit från andra hållet och vi skola efter två timmar fortsätta färden vidare upp åt Jotunheimen.

Det var värligt en barnslighet af mig att vilja ha sällskap med från Finland. Det är mycket roligare att vandra ensam och icke vara beroende af någon. Man träffar ändå alltid på människor som man kan sluta sig till om man har lust. Med Meyer kommer jag att vara tillsamman fyra eller fem dagar då han reser ner till Valdres och Kristiania och jag fortsättningsvis dröjer här i Jotunheimen.

Nu farväl! (---)

Din Edvard.

jag tror du skulle trifvas utmärkt på denna holme

Appelö i Alands skärgård, Westermarcks sommarparadis 1890.

vid, om
baba med etasental
rotens eller mera. Det är
från maj en stor fröslut.
else ett se barn allting
växer ut. som om varen
det är inte

Äppelö [norra Åland] d. 10 aug. 1890.

Kära Helena!

Jag skrifver till dig detta bref icke så mycket därför att jag skulle hafva någonting särskildt att berätta [för] dig, som mera därför att få prata med dig en stund. Egentligen borde jag ha dig här på Appelö. Jag tror du skulle trifvas utmärkt på denna holme, som ligger ute vid hafsbandet och ändå har en yppig skogsvegetation af ask, ek, oxel, hassel, lind och lönn och dessutom bärg huru mycket som hälst. Tvärminne sandfält har jag visserligen icke, men i stället lika många vackra klippor som där.

Hvad som ändå mest skulle intressera dig är folket, som bra nog mycket afviker från Tvärminneborna. Det är gladare, vaknare, förmögnare, snyggare. Ingenting får förfalla och mellan de två gårdarna som finnas på holmen råder en ständig täflan, så att ingen blir efter. Ambitionen antar ofta en riktigt löjlig form. Om en af gårdarna gör sig ett nytt segel, visst skola äfven de andra göra sig ett nytt, oafsedt om de behöfva det eller icke. Ty då de segla ut med skötorna är det skam, eller "harm", att bli efter. Skötläggningen och upptagningen är också en formlig kappkörning och då skötorna väl äro åter inne i båten störtar man sig, ännu flämtande af ansträngningen, att hissa seglet för att vara den första som är klar. Förresten är denna täflan af allra fredligaste slag, ty gransämjan är mönstergill och folket mycket beskedligt af sig.

I går upplöstes det stora notlaget för i år, hvarvid notläggarna hvar i sin tur hade att bjuda på kaffe. Jag kom nog sålunda till 7 eller 8 koppar på eftermiddagen. På aftonen hade jag i min tur ett litet kalas med körsbärsvin, konjak och karameller. Fyra nätter har jag legat långt ute i öppna hafvet med skötorna. Just nu har jag varit och tröskat. Utöfvar för öfrigt en storartad läkarepraktik, som antar allt mer komplicerade former. I dag har en flicka trampat en stor spik i sin fot. Häromdagen skar jag upp en bulnad tumme, som var stor som ett hönsägg och [jag] egnar den nu en daglig omsorg; o.s.v. Mitt giftermålsarbete hoppas jag ha färdigt renskrifvet i början af september då jag återvänder till Helsingfors. Tråkigt har jag aldrig här och skulle gärna dröja kvar hela hösten.

Endera dagen väntar jag Hausens hit. (---)

Nu adjö! Hälsa Far och Mor från

Bror.

efter Italien förefaller
allting blekt

Amsterdam, 19. juni 1893.

Kära Doktorinna! [Anna Hausen]

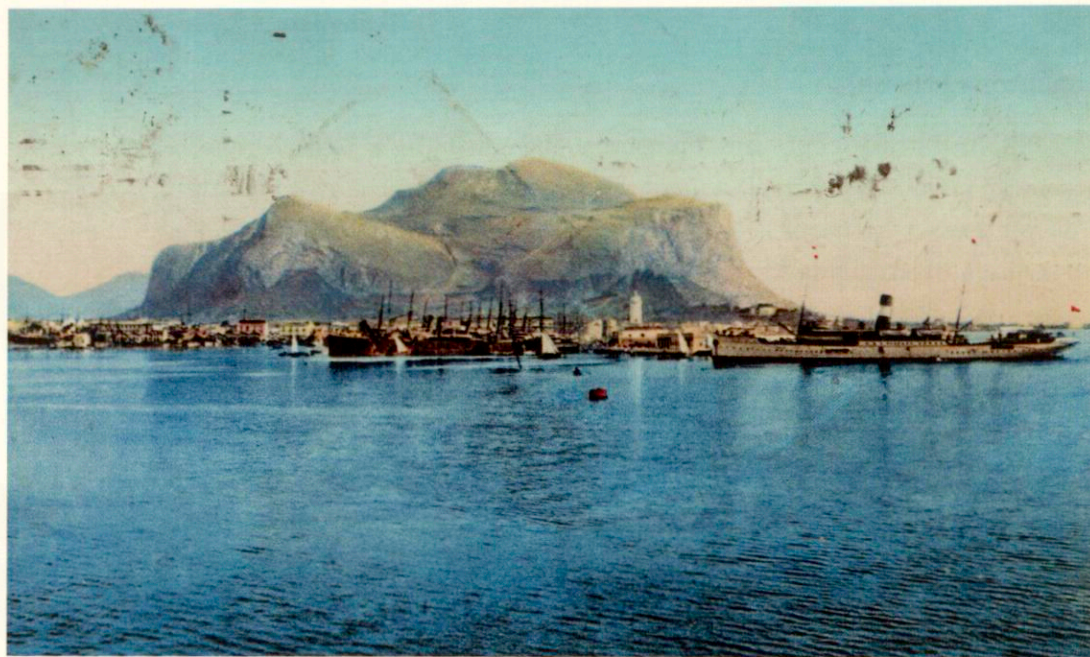
Ändtligen är jag i tillfälle att realisera revanschplanerna med anledning af Grislehamnsbrevet. Jag hade redan pennan i hand i Syrakusa [Sicilien], men tyckte att hämden hade blifvit för grym. Dock, Gud vet: kanske herrskapet föredrager Grislehamn; jag föredrager Syrakusa.

Till Italien for jag utan öfverdrifna förväntningar, men kommer derifrån två gånger yngre och fyra gånger lyckligare. Efter Italien förefaller allting blekt, färglöst, dödt. Paris kunde icke göra det ringaste intryck på mig. Dess sol var utan strålar, dess natur karg som nordens och lifvet på gatorna konventionelt och intresselöst. Men det underbaraste i Italien är ändå hafvet. Herre Gud ett sådant haf: det är blått som blänning och smälter bort i horisonten så att man icke kan upptäcka gränsen mellan haf och himmel. Det är någonting annat än Ålands haf.

I Neapelstrakten och på Sicilien blef jag mest hemmastadd. På Sicilien var jag 5-6 veckor, reste igenom det i alla riktningar, undersökte det äfven från djupet till höjden: steg ned i svafvelgrufvorna i jordens innandöme och klef upp på Etnas högsta topp, elfva tusen fot i vädret. Här höll jag emellertid på att frysa ihjel; måste ligga en natt i en stenbyggning endast tusen fot från toppen för att få se solen gå upp ur hafvet, rundtomkring lågo stora snödrifvor och i sängkammarn var allting fruset. Det var nog så hemtrefligt om aftonen så länge jag satt och småpratade med min taorminesiska förare vid en rykande kaffekopp. Jag berättade om våra ljusa sommarnätter, men jag hade svårt att öfvertyga honom om att solen stod stilla och jorden rörde sig. Och andra morgonen, då vi klefvo upp till sjelfva toppen, gick han tankfull och filosoferade och sade slutligen: "Ja men också om jorden rör sig, står hafvet ändå stilla". Och han förfäktade med stor tvärsäkerhet den satsen att solen alltid går upp ur hafvet och ned bland bergen och sade att jag narrades då jag berättade att jag sett solen gå ned i hafvet utanför Capri.

Från Etna kom jag till Catania med 2 mk 49 penni i fickan samt föraren som skulle likvideras [betalas] och sändas hem. Huru jag slutligen kom mig till pengar här, bildar en liten roman för sig. Alltnog - jag fick lof att stanna i Catania åtta dagar, hvarunder jag tröstade mig med att äta apelsiner, som förmodligen voro bättre än dem herrskapet köpte på torget i Grislehamn.

Palermo, Monte Pel-
legrino. Vykort från
början av 1900-talet.

Ja Sicilien, det var oförläpneligt. Och så vänliga människor sedan. Man kände sig der icke såsom en främling, utan som en vän bland vänner.

Nu skall jag berätta om ett litet äfventyr från Capri. Jag träffade der af en händelse en amerikansk målarinna, en ung ogift miss. Vi råkades ett par gånger och så blef jag bjuden på middag till hotellet der hon bodde. Efter middagen bad hon mig komma och titta på utsigten från balkongen. Den var öppen och hotellet fullt af folk. Sedan jag stått der några minuter med missen tyckte jag det kunde vara tid på att ge sig i väg. "Ni är så orolig", sade hon; "hvarför sätter ni er inte?" Jag satte mig naturligtvis. "Var snäll och se i mina ögon", bad hon. Jag glodde så bra jag kunde och hon ännu värre.

Sedan tog hon min hand och började smeka hvartenda finger särskildt, från roten ända till nageln, och jag väntade otåligt att hon skulle hinna till lillfingret, ty det var otäckt att bli så der ompajad. – "Ni ser så nervös ut", sade hon. Men det var jag då verkligen inte. – "Vet ni hvad den tyska professorn sade om er i går, då vi skildes åt", fortsatte missen; "jo, han sade: "hvilken

Hôtel S. Domenico,
Taormina. Vykort från
början av 1900-talet.

förträfflig ung man", och jag instämde: det är han då verkligen!" Jag tackade för komplimangen och började skämta. "Ni talar så otydligt", sade hon. Ja, jag talade engelska så godt jag kunde, menade jag. "Er engelska är utmärkt; det är inte om den jag talar utan om *någonting annat*." Jaha nu kom det äntligen. Jag försäkrade att jag inte kunde tåla giftermål. Men missen sade: "I Amerika är det helt annat; ni skulle komma till Amerika". Nu tyckte jag det var tid på att ge sig i väg. Vi träffades icke vidare. –

Nu sitter väl herrskapet på Hermansö och njuter af sommarn. Skulle jag ändå kunna stjäla mig dit för en dag! Med midsommarn kommer hemlängtan. Då gäfv jag gerna alla Siciliens palmer för en björkdunge i skären.

Godnatt, bästa doktorinna. Var god och helsa Reinhold och ungarna.

Eder tillgifne vän
Edv. Westermarck.

oberördt af den europeiska civilisationen

Torget i Tetuan 1898.

Tetuan (Marocko) 11: April 1898.

Bästa Doktorinna! [Anna Hausen]

Just innan jag lemnade London erhöll jag Doktorinnans välkomna bref, för hvilket jag hjertligt tackar. Sedan dess har jag sett åtskilliga saker; reste med ångbåt ned till Gibraltar, gjorde sedan (då båten till följd af oväder icke kunde gå till Tetuan) en liten exkursion till Andalusiens städer: Ronda, Malaga, Granada, Cordova och Sevilla, för sedan öfver till Tangier, och red därifrån till Tetuan, hvilket räckte 12 timmar.

Här i Marocko finnes alls inga vägar, endast eländiga stigar, och alla resor måste företas på ryggen af en häst eller mulåsa. Dessutom måste man eskorteras af en soldat, emedan människorna här anses vara litet stygga. Tillsvidare ha de emellertid förefallit mig helt vänliga, och nog se de bra mycket fiffigare och finare ut än våra tavastlänningar. Skada blott att damerna rulla fram i skepnaden af hvita klädesbylten med två ögon lurande fram ur paltorna.

Jag lefver ett stillsamt lif här i Tetuan, som är så oberördt af den europeiska civilisationen, att såväl cigarrer som bläckflaskor äro svåra att finna. På gatorna ligga döda katter, och häromdagen slant jag öfver en ruttan råtta. Alla människor äro koppärriga. Vaccinationen tillgår sålunda att mamma tar en koppa – en riktig koppa – från ett sjukt barn, bäddar koppan in i ett russin och ger sedan alltsammans åt sitt eget barn att äta. Barnet får sedan kopporna, och om det dör heter det att det "var så utsedt".

Gatorna luktar rysligt illa, eller rättare sagt, luktade illa, för nu är jag redan så van vid odören att jag icke mera märker den. Här finns också en vattenledning, som rinner från norr till söder, sålunda att samma vatten hvari morerna i norr tvätta sina fötter, dricks af dem som bor i söder. Och de tvätta sig flera gånger om dagen, ty Gud har befalt dem att göra det.

Ja Gud! Han är här med öfver alt och alltid, och ännu dessutom helgon och englar och djäflar, i synnerhet de sistnämnda. Här fins en hel gata der folket icke vill färdas efter skymningen emedan der finns djäflar, och blir man sjuk så

Gibraltar. Fotograf ca 1900.

beror det på att en djäfvul for [in] i kroppen. Man kan emellertid locka honom ut igen genom att dricka blod och äta aska eller bränna kroppen med blå bomull doppad i olja.

Jag fyller på hvarje dag med allt mera vidskepelse, får särskilda lektioner deri af invigda och är förtjust öfver att få lefva tusen år tillbaka i tiden. Och vackert är här så det förslår. Höga berg just utanför mitt fönster, Medelhavet i öster på någon mils afstånd och trädgårdar fulla af appelsiner och blommande päronträd. Husen äro allesammans bländande hvita, och om man går upp på en kulle och blickar ned förefaller Tetuan som ett stort äppelträd i full blom. Jag stiger upp tidigt om morgonen, gör sedan en lång promenad ut på landet, arbetar några timmar, går ut på fiske efter skrock och vidskepelse och gudasagor och äter slutligen en middag med de härligaste appelsiner som finnas i hela världen.

Efter någon vecka skall jag emellertid lemna detta lilla paradys och återvända till

Granada, Alhambra. Vykort ca 1900.

Tanger, och sedan begifva mig jag vet icke hvart, troligen till det inre af Marocko, men tala icke om det för Mamma eller Pappa!

Här finnas mycket få kristna, bl.a. några missionärer som tala om Jesus för morungarna, men de har tills vidare slagit döförat till. Deremot har en engelsman öfvergått till muhammedanismen och lefver nu här som en mor med en (åtminstone *en*) morisk hustru. Då han kommer och helsar på mig lämnar han alltid sandalerna ute i farstun och kommer in barfota. Han är full af härliga historier, som jag skall berätta för Reinhold i sommar, när jag kommer till Hermansö.

Nu god natt. Klockan är redan 12. Med många helsningar till Reinhold och barnen.

Eder tillgifne
Edv. Westermarck.

Fez [Marocko] den 18. Maj 1898.

Kära Rolf! [systemson, f. 1889]

Tack för ditt bref, som jag fick här om dagen, och som jag nu skall besvara.

Som du vet bor jag här som gäst i en rik mors hus. Fönstren hafva inga glas utan endast jerngaller och luckor, som då de stängas göra rummet mörkt. I farstun nedanför mitt rum bo två hönor, som jag helt hastigt skyndar förbi då jag går klädd som mor, så att de icke må picka mina bara ben. Ibland flyga de uppför trappan och göra visit i mitt rum, och jag väntar alla morgnar att finna något ägg bland mina smutsiga näsdukar.

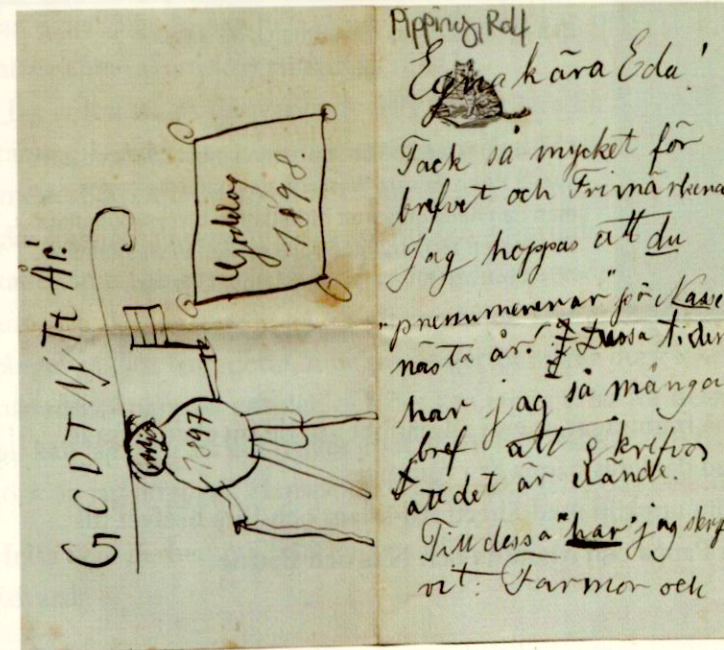
Jag skall taga min moriska dräkt med mig hem och sedan klä ut mig så att du får se huru jag tar mig ut. Nu när jag rider till Meknes och tillbaka till Tanger skall jag hela tiden bära mina moriska kläder. Jag borde egentligen låta raka mitt hufvud, men det skulle inte göra mig riktigt vacker då jag kommer tillbaka till Europa. Skada att jag icke har här Pappas klipningsmaskin. Alla morer raka sina hufvuden alldeles blanka.

Du skulle se dessa menniskor och denna stad! En del af befolkningen består af araber, en del af berber, en del af judar, som bo i ett aflägsset kvarter och äro förbjudna att hafva någonting på fötterna då de vandrar inom staden. Dessutom finnas här många svarta menniskor från Sudan. De äro slafvar. Min husvärd har åtminstone tre svarta slafvinnor som hela dagen arbeta här ute i trädgården och om aftonen tillreda hans té. Har brukar ofta bjuda mig på en kopp. Också min egen kock är halfsvart. Han kokar god mat och är en vänlig själ.

Gatorna här äro så besynnerliga att jag aldrig sett deras like. Många af dem äro öfverbygda med spjelverk längs hvilket vinrankor slingra sig. De äro så smala att två mulåsnor icke kunna mötas. I midten af gatan är en stor fördjupning i hvilken djuren vandra, och menniskorna få sedan lof att klifva upp på sidorna för att ej blifva öfverridna. I hela Marokko finnes icke en enda kärra. På ömse sidor om gatorna finnas öppna bodar, i hvilka handelsmännen sitta med benen i kors under

Anna och Knut Pippings söner ca 1898. Fr.v. Nils, Hugo och Rolf. Rolf Pipping (1889–1963) var språkforskare, professor i nordisk filologi vid Åbo Akademi. Melanbrodern Nils Pipping (1890–1982) var matematiker och professor vid Åbo Akademi. Hugo E. Pipping (1895–1975) var nationalekonom, professor vid Helsingfors universitet, men även han kom att i egenkap av kansler ha en anknytning till Åbo Akademi.

Rolf Pipping korresponderade sedan tioårsåldern med sin morbror Eda. I de tidigaste breven figurerar ofta tidskriften Nasse, som ursprungligen gavs ut av Edvard tillsammans med bästa vännen Eskil Palmén, och senare i "andra generation" av barnen Pipping, och som spreds inom familjekretsen.

Till Redaktionen för Nasse,
 att införas i det finska st.
 Brevbort från Marocco.
 Tetuan den 29 Mars 1898.

Här är mycket smutsligt; de båda kött-
 ligg på gatorna. Damerna gå bestyckade.
 Männor baka sina kufur, men lördag
 kvar en enda lock, som dinglar med
 nacken. Pachan, som residerar här, är
 en ful neger. På landsbygden råder
 krig finnas röfvar, schackaler, vild-
 svin och skorpioner. Nasse läses här
 med begärighet. E. W.

Bidrag från Edvard Westermarck till Nasse.

En morgonstund på farstustrappan med tvååriga syster-
 sonen Hugo. Edvard Westermarck hade inga egna barn,
 men han hade ett varmt förhållande till syskonbarnen.
 Sommaren 1897 träffades alla syskonen Westermarck
 hos Anna och Knut Pipping på Bodal i Tenala.

sig. Barnen spotta ibland på främlingar, men i allmänhet äro de mycket hyfsade,
 och kunna icke sätta sig ned då deras pappa är i rummet.

Nu skall jag gå ut och göra uppköp med Sherif Ab-salam och föra brevet till
 posten. Adjö därför. Helsa Pappa och Mamma och Nils och Bjarne.

Din morbror
 Eda.

Tetuan, den 25. November 1898.

Kära Pappa,

Mottag mina hjertligaste lyckönskningar till födelsedagen den 3. December. Mätte
 det förunnas oss alla att få se Pappa vid jämförelsevis god helsa ännu många gånger
 upplefva denna dag, och mätte det förunnas mig att många gånger få framföra mina
 lyckönskningar personligen i stället för att på detta sätt sända dem från fjerran land.

Jag har nu kommit i ordning i mitt nya hus, och är flitigt sysselsatt med mitt arbete.
 Jag har fått mina två bokhyllor och bord från snickaren. Böckerna stå uppställda i vackra
 rader och skrifmaskinen arbetar träget. Mitt hus är i två våningar, icke stort men ljust.
 Hvad man saknar i dessa moriska hus är sol, ty här finnas inga fönster, endast takljus
 genom ett stort hål i taket, genom hvilket regnet strömmar in såväl som ljuset. Någon
 utsikt har man sjelffallet icke heller, så mycket mindre som en karl icke får gå upp på
 taket. Mycket pittoreskt är mitt hus i alla fall och snygt. Och mitt lif störes af intet. Jag
 kan egna så godt som hela dagen åt mina tankar, och om aftnarna skall jag ha in här
 intressanta menniskor att språka med.

Jag tror visst att det var en lycklig idé att fara hit för att skriva, i stället för att
 stanna i London, ty nu inhemtar jag mycket äfven under mina hvilostunder. Nu har jag
 emellertid fått höra äfven af ett annat hus, som skildras som alldeles makalöst, beläget
 icke som detta i den moriska stadsdelen, ehuru dock ett moriskt hus, utan vid kanten af
 staden, med en härlig utsigt öfver bergen, en trädgård, och stora, med fönster försedda
 rum. Jag skall i morgon gå för att se på det. Det är visst dubbelt dyrare, nej jag tror tre
 gånger så dyrt som detta, men priset därför stiger dock icke högre än till sextio mark i
 månaden, knappast ens det, och det kan jag ju offra för helsans och arbetes skull. I alla
 fall kan jag säga att jag trivdes godt äfven här. Min sheriff har visat sig vara en bättre
 kock än jag hoppats. Hans soppor äro verkligen goda och likaså hans omeletter. (---)

Helsa dem derhemma från Pappas tillgifne
 Edvard.

Westermarck ridande i apelsinlund nära Tetuan, 1898.

i Tangier köpte jag mig en häst

Tetuan, den 26. November 1898.

Min kära Rolf,

Tack skall du ha för ditt bref. Det var snällt af dig att komma i håg min födelsedag. Min sheriff var också så glad öfver att du helsade till honom. Han hade sett ditt porträtt i mitt album, och sagt att han nödvändigt ville göra din bekantskap och lära dig arabiska, och han har alltjemt talat om dig. Han såg också Kinas porträtt och sade att han förfärligt gerna ville gifta sig med henne. Då han såg morfars fotografi, förundrade han sig öfver att en så gammal man icke hade något skägg, ty här får en man icke raka bort sitt skägg. Han tyckte också att det var lustigt att så många män i mitt land buro glasögon, och drog den slutsatsen, att det var snön som förstörde deras ögon.

Han var så glad när jag kom att han knapt kunde tala. Jag såg honom vandra af och an på stranden när min båt närmade sig. Och det var tur för honom att jag kom just då. Ty aftonen förut hade han varit i slagsmål med tre andra morer, som rifvit hans skjorta och smält honom på ena benet. Han åter hade skrapat en af dem på näsan rätt anständigt, och hans motståndare hade nu anklagat honom. En af dem var fransk protegé och hade alltså vänt sig till franska legationen. En annan var engelsk undersåte och hade vänt sig till engelska konsuln. Så stodo sakerna när jag kom, och på gatan mötte jag pashans soldat som ville föra honom till pashan. Min stackars sheriff var så lunda illa ansatt. Jag stack en silfverslant i soldatens hand, och på det sättet slapp jag honom. Sedan gick jag till ryska legationen, som hade fått bref både från engelska konsuln och franska ambassadören om hvad min sheriff stält till. Min sheriff kände sig nu helt trygg, ty han kände att han hade hela Ryssland bakom sig. Och hela affären slutade dermed att alla försonade sig och att mannen som fått en skråma på näsan i min åsyn kysste sheriffen två gånger på kinden, och så voro de vänner.

I Tangier köpte jag mig en häst, en ståtlig hingst, och en skarlakanröd morisk sadel. Då jag red till Tetuan regnade det starkt, och vägen, som är nästan den sämsta i hela Marocko, blef våt och slipprig. I en svindlande hög utförbacke stupade min häst, men jag kom af utan att få en skråma, och hästen kom helskinnad på benen igen.

Skrif nu snart igen, om hvad du gör, om din skola m.m. Helsa Nils och Putte. Sheriff Abdsalam ber helsa både till dig och till Nils.

Din tillgifne morbror
Edvard.

Bästa Doktorinna! [Anna Hausen]

I dag morse hade jag nöjet mottaga Doktorinnans vänliga och kärkomna bref, för hvilket jag ber att få tacka på det hjertligaste. Det var bra vänligt att komma ihåg den lilla bagatellen som kallas min födelsedag. Jag erfor alldeles samma känsla som jag en gång hade i en dröm för ett eller två år sedan och som jag ännu lifligt erinrar mig. Jag drömde att jag var död och att jag just fördes till grafven. I processionen såg jag Doktorinnan och Reinhold sitta i en droska och Doktorinnan hade en krans på knäet. Nej, det låter alltför sentimentalt. Man bör icke tala om drömmar, allra minst sådana drömmar. Men jag kom just att tänka derpå och bryr mig icke om att skriva sidan från början igen. (---)

Det var en underlig skickelse att jag i dag skulle erhålla Doktorinnans bref, just då jag sjelf beslutit att skriva ett bref till Doktorinnan. Jag tänkte göra det redan i går, men så blef jag bjuden på middag till engelska konsuln och kom hem först närmare midnatt.

Jag kom ihåg att det är Anna-dagen den 9. Mottag nu mina hjertliga och uppriktiga lyckönskningar till denna bemärkelsedag. Sjelf har jag visserligen endast obehagliga minnen från den dagen då jag fick mitt namn. Presten gaf mig endast snufva då han trodde att han gaf mig Jesus Kristus. Jag hoppas att Doktorinnan fick en bättre gåfva.

Tro nu icke att historien om brefvet som jag ämnade skriva är uppfunnen. Som bekant brukar jag ibland narras, men jag försäkrar att jag denna gång talar sant.

Tack också för de välkomna matrecepten. Jag satte genast min sheriff att göra äggröra efter den nya metoden, och han lyckades utmärkt. Han är nu min kock, ty min andra tjenare är en gammal snuskig mohr-pelle, som jag egentligen har endast för att sköta om mina hästar. Ja, kan Doktorinnan tro det, jag är nu egare af två präktiga hingstar! Den ena köpte jag för 105 och den andra för 70 mark. För sådana pris får man rätt anständiga djur i Marocko. Alla dagar tar jag mig en ridtur

reine - claude och persikor.
gå deusamma. Alla som
re. den beundrar den så
och den vackra dolfin; de
hänga hända i matsalen.
- Jag skulle hafva god lust
att skriva en kokbok, at
hder barja ni skulle säga
hvilka ingredienser ni för
fogar öfver. Ni konnen
väll ihåg äggröra: Till jag
2) Tages 3 mottagningar mjölk
som vi spås i ett glas med
liten salt och finhackad
gräsbrot eller persilja. I
en pannula på häften sätts
liten smör eller olja och då
den är het ihåller vi smör-
gen som sedan får stadna
på en för het eld. Den om-
hörs ibland med en sked
förrigtigt så att den ej fast
taras i botten. Då allt det
truna stadnat är den får
dig att så med skink
eller pöad vört som helu.
Kryddnings-sås lagas uti
gäman der jagellu stekt
man häller i gjäde och litet
konillon dertill samt litet
socker och mjölk vi spås så
uppsilas uti sås skålen.

jag satte genast min sheriff
att göra äggröra

Brev från Anna Hausen till Westermarck 2.12.1898,
med recept på ägggröra.

Till 1 ägg tages 3 matskedar mjölk som vispas i ett fat med litet salt och finhackad gräslök eller persilja. I en kastrull på hällen sätts litet smör eller olja och då den är het ihålles vispningen som sedan får stadna på ej för het eld. Den omröres ibland med en sked försiktigt så att den ej fastnar i botten. Då allt det tunna stadnat är den färdig att äta med skinka eller hvad kött som helst.

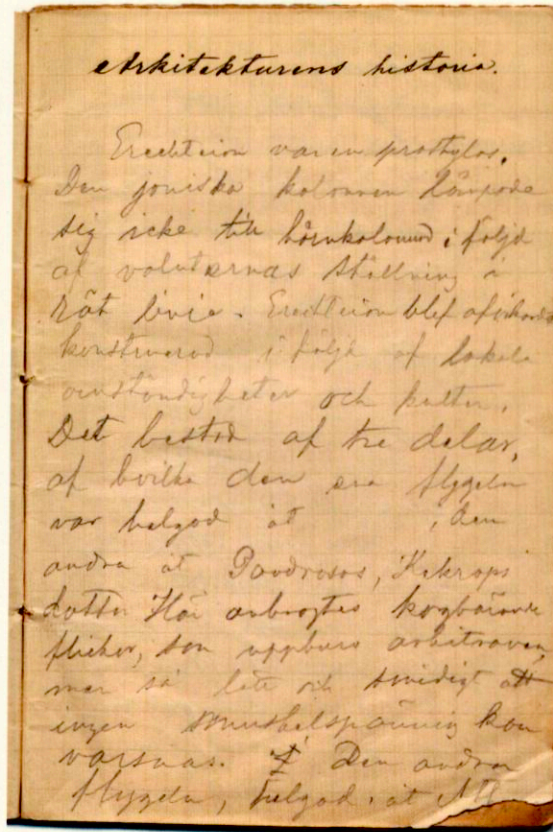
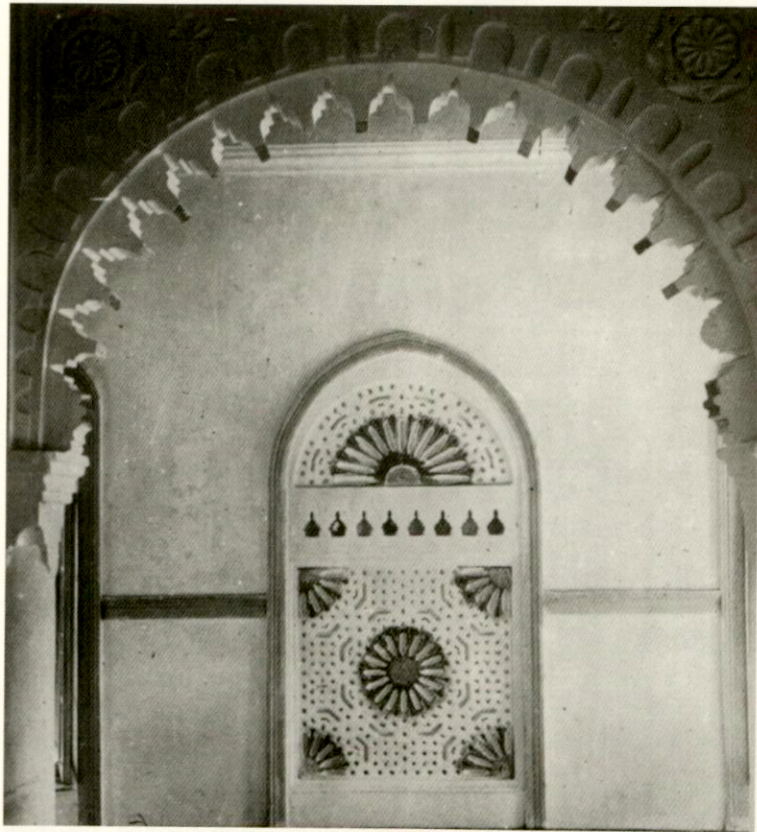
med min sheriff. I dag var jag ridande ned till Medelhafsstranden, en fyra timmars färd. Vädret var härligt, varmt och strålande solsken hela dagen.

Nu måste jag berätta hur jag bor i mitt nya hus. I ändan af en smutsig gata, bebodd af mohrer, klappar man på en dörr, promenerar sedan genom en hvälfad gång och kommer så till min trädgård. Här finnas appelsins-, citron- och bananträd, dadelpalmer, oleandrar och en mängd rosenbuskar. Några hvitrappade gångar leda kors och tvärs genom trädgården. En utmynnar i en paviljong som är belägen på yttersta spetsen af en klippa hvilken stupar lodrätt ned i Tetuanflodens dalgång. En annan leder till mitt "palats". Man vandrar förbi en damm med guldfiskar, och förbi ett stort rum med kulörta glasörrar längs hela långsidan – detta är min matsal – förbi ett annat mindre rum, och kommer sedan till en trappuppgång, som till venster leder till mitt kök, bakom hvilket finnes ett förvaringsrum och en djup brunn, och i hvars omedelbara grannskap äfven befinner sig ett badrum. Man vandrar sedan uppför en prydlig trappa med brokig mosaikinläggning och kommer upp till andra våningen.

Anna Hausen vid sitt skrivbord.
Anna, f. Böning, och Reinhold Hausen
hörde till Westermarcks närmaste
vänner. Brevväxlingen var livlig i syn-
nerhet mellan Anna, "Doktorinnan" och
Edvard "Doktorn", och den handlade
om allt från stora livsfrågor till hus-
hållsbestyr.

Westermarcks "Anteckningar i bildande konsternas historia efter prof. C.G. Estlander". Edvard Westermarck beskriver detaljerat och med uppenbar förtjusning de olika hus han bodde i under vistelserna i Marocko. Intresset för arkitektur grundades redan under studietiden.

Här befinner sig ett mindre rum, samt till venster en kolossal sal, ett verkligt praktgemak med sex stora fönster, hvalfbågar à la Alhambra, mosaikgolf, grant utsiradt tak, vackert målade dörrar och fönsternicher. I bakgrunden, på ett upphöjdt golf bakom en hvalfbåge, befinner sig min madrass. För resten innehåller rummet två bokhyllor med ett par hundra böcker, som jag släpat hit på sju mulåsnor, samt allt hvad jag behöfver för mitt arbete.

Utsigten är magnifik. I öster har jag den breda floddalen och Medelhafvet på afstånd, i söder en hög bergskedja. Här går jag nu och filosoferar hela förmiddagen, stundom styrande kosan ned till trädgården. Jag har här ett verkligt Tusculum², och arbetet lider ostördt undan. Om aftnarna syslar jag med arabiska och folklied. I morgon har jag bjudit fyra rif-berber på tékalas. Riferna äro ett så godt som okänt bergsfolk, i hvars land ingen kristen kan komma och icke heller en arab utan fara att bli ihjälslagen. Men jag tager dem i stället hit till mig och får så reda på hvad jag önskar veta.

Ja jag lefver ett härligt lif. Och jag afundas stundom mig sjelf och tycker att ödet gjort mig alltför lycklig. Som en kuriositet må jag nämna att jag för hela mitt residens betalar 42 mark i månaden.

Här ämnar jag stanna hela vintern och hoppas härunder hinna skriva första delen af min bok. Gerna vill jag på våren fara till Stora Atlas, men det är långt till dess.

Efter någon vecka tänker jag göra en utflykt till Andjora-stammen, en nästan oafhändig arabstam, som lefver bland bergen någon dag från Tetuan. Min sheriff är hemma därifrån, har en trädgård i sin födelseby och galler der som ett helgon.

(---) Med hjertliga helsningar till Eder alla.

Doktorinnans tillgifne
Edv. Westermarck.

² En hänvisning till Ciceros villa i Tusculum, där den romerska politikern kunde ägna sig åt sitt författarskap.

Tetuan, den 9. December 1898.

Kära Helena,

(---) Hvad du skulle njuta här. Efter det myckna regnet ha vi nu haft en vecka med strålande solsken och värme. Violerna slå som bäst ut i min trädgård. Gräset spirar upp. Narcisserna ha knoppar, och äfven rosornas tid kommer snart. Det är så roligt att se huru det växer. Här är alldeles som i medlet af maj der hemma. Så består jag mig också höns, hela elfva stycken. Min sheriff har en riktig mani att köpa sådana. Jag har också en lämplig utgård der de hålla till.

Sheriffen såg ditt porträtt i mitt album, och blef kär i dig. Han funderade om du icke ville gifta dig med honom. Jag svarade att det icke var omöjligt, och sedan dess har du alltjemt lefvat i hans tankar. Han återvände alltjemt till ditt porträtt, och lofvade att till och med icke taga några andra hustrur utan låta dig ensam blifva herrskarinna. Han har nu fått den idén att lära sig svenska, och tvingar mig att alla dagar lära honom några ord, som jag måste skriva upp på ett papper. Han pluggar dem sedan utantills på lediga stunder, och det märkvärdiga är att han minnes dem. Bland andra porträtt fäste han sig isynnerhet vid Rolfs, som han tyckte såg så ofantligt klok ut.

I går var jag ridande till de stora trädgårdarna på andra stranden af Tetuanfloden. De äro så vackra nu, då appelsinerna äro gula och ännu icke plockats från träden. I denna härliga natur och isynnerhet i detta magnifika hus går det så bra att arbeta. Jag har dock blifvit litet störd denna vecka, först af ett norskt herrskap, som kom hit från Tangier, och sedan af en fransk kompositör som gjorde visit hos mig på sin genomresa här. Societeten här består i regeln endast af några missionärer, engelska konsuln och en omvänd engelsman. Jag hade i dag en liten tebjudning för missionärsherrskapet, rätt snälla menniskor. För resten har jag alla dagar om aftnarna gäster från araberna eller rif-berberna, som jag trakterar med te. Jag tycker att dagarna gå allt för kvickt och äro alltför korta, ty jag har fullt upp med

icke taga några andra hustrur

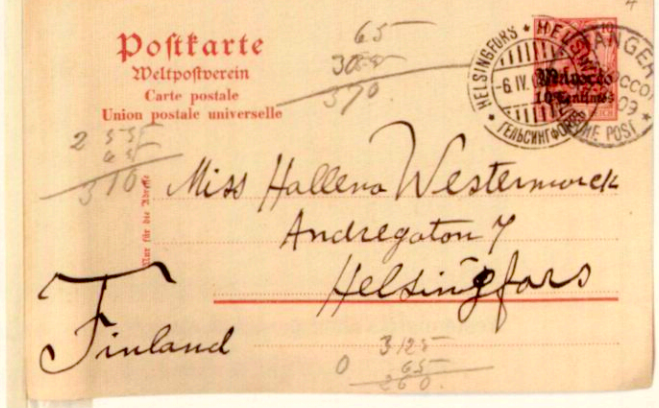
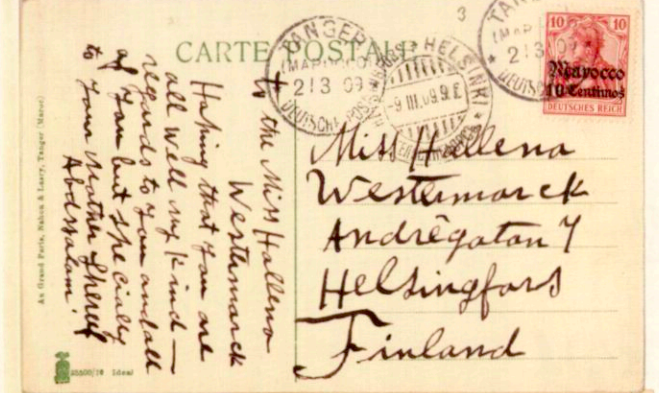
Sheriffen omfattade hela familjen Westermarck med livligt intresse, i synnerhet Helena var föremål för hans beundran. Vykort från Sheriffen till Helena Westermarck.

arbete. Min etik ger mig mycket att tänka på, ty jag är inne i ett svårt kapitel. Det är emellertid ljufligt att få filosofera så här i ro. Jag hoppas att ditt arbete nu är ute i marknaden, och att det går bra. Snart får jag väl se något derom i tidningarna. (---)

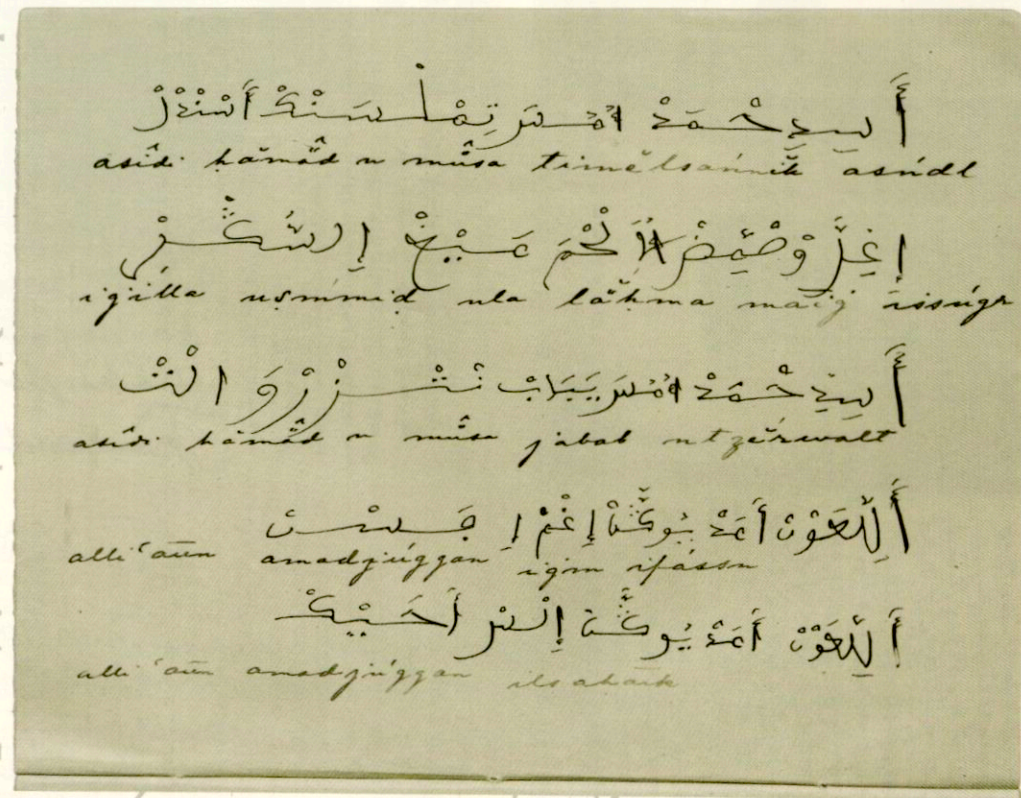
Din broder
Edvard.

Tangier
Morocco
March 29
To Miss Hallena Westermarck
Many thanks for your card
which I have received and
am glad it was very kind
of you to send me the post card
We find just and I we are
leaving to morrow for Fez
to the country for Azella and
farther and I know if it is
not we go to Fez
and my dear Anthon and his again
to Tangier I hope that you are well
and with many kind regards to
you and your mother and all
the family I am very
faithfully yours
A B

att desse mellan lära mig arabiska

Westermarcks arabiska skrivövningar.

Tetuan, den 14. Januari 1899.

Käre Rolf,

Tack så mycket för ditt bref. Då jag framförde dina helsningar till Sheriffen, bad han genast att få se sitt namn i ditt bref, och då han såg det blef han så glad och rörd, att han strax förklarade sig vilja sända någonting till dig. Jag närsluter hans sändning. Han frågade mig om jag tror att du tänker svara honom.

Det var roligt att höra att ni haft en treffig jul, och att bocken helsat på eder som vanligt. Jag tillbragte min julafton bland Andjorafolket, på toppen af ett berg, der jag hade slagit upp mitt tält i Sheriffens hemby. Just innan jag reste dit fick jag min post, som bland annat medförde en engelsk tidning med bilder. Jag fick strax som jag anlände ett halft dussin små arabbar, smutsiga och halfnakna, till vänner, då jag visade bilderna för dem.

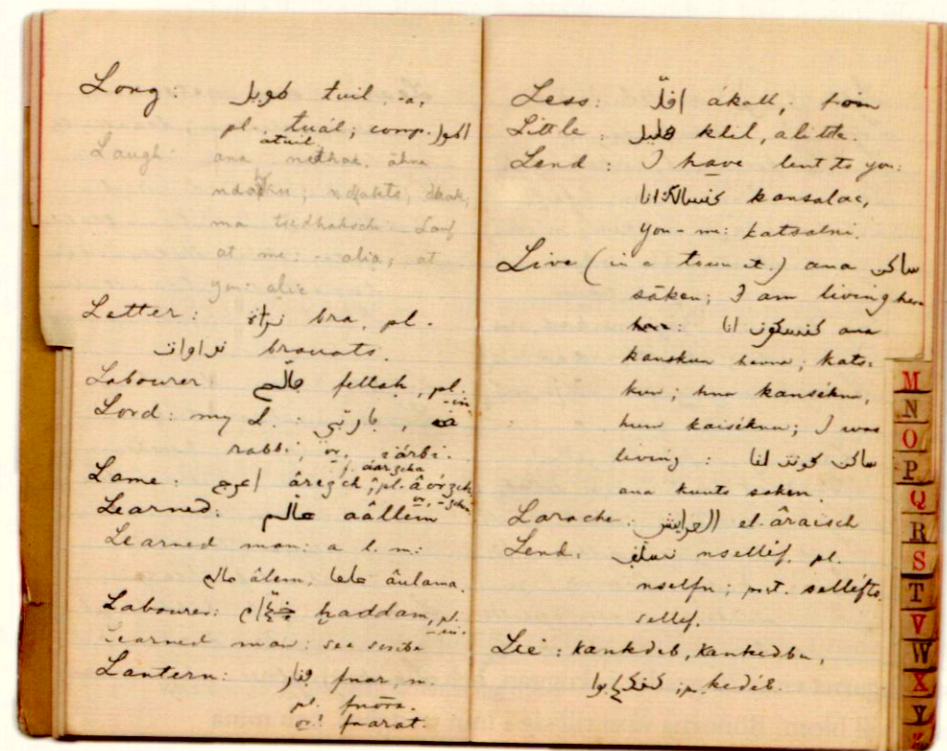
Nu ha vi Ramadan här. Det är den förskräckligaste af alla månader, ty man får hvarken äta eller dricka eller röka mellan solens upp- och nedgång. Det var riktigt sorglustigt att se Sheriffen och Muhammed första morgonen. Eljes brukade de alltid vara insvepta i ett rökmoln, då jag kom ned till frukosten, men nu gingo de der surmulna och flata. Det är icke för godt att fasta hela dagen i ända. Men de taga sedan skadan igen om natten. Såsnart aftonskottet ljuder, kvickna de hungriga vargarna till, och det ätes och rökes sedan hela natten igenom.

Menniskorna bli mycket grälsjuka af denna diet. I går eftermiddag såg jag åtskilliga slagsmål på gatorna. Det är en gräslig synd att bryta mot fastelagen under Ramadan, och den som gör det blir piskad. Då aftonskottet väntas, ser man mången redan på förhand ha cigaretten i mun och stickan i hand för att icke gå miste om en enda sekund. Alla som det kunna förvandla nu dagen till natt och natten till dag.

Här är så vackert och varmt. Termometern som jag lagt ut i min trädgård har under de senaste dagarna visat 20 grader i skuggan, och alla äppel- och plommonträd stå nu i full blom. Bönorna växa till sig i min trädgård, och mina tretton höns börjar servera mig med ägg.

Helsa Pappa, Mamma, Nils och Putte. Jag skall besvara Mammas bref då jag kommer mig därför. Jag är så upptagen dagen i ände af att skrifva på min bok och att dessemellan lära mig arabiska, på lediga stunder, att det går trögt med brefskrifningen.

God natt, och skrif snart till
Din morbror.

Till skillnad från många andra av tidens etnografer ville Westermarck kommunicera med sina sagesmän utan tolk, därför lärde han sig både arabiska och berberdialekter. Ett uppslag ur hans självgjorda engelsk-arabiska ordbok, med angivande av uttal.

Tetuan, den 27. Januari 1899.

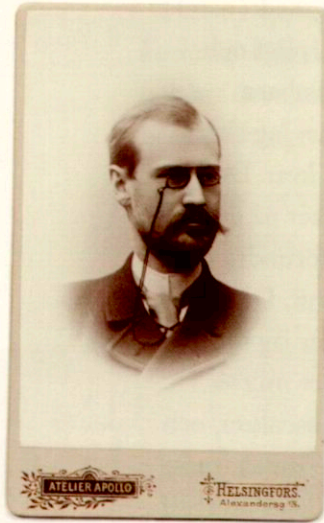
Käre vän, [J. Sederholm, kusin]

(---) Jag lefver som bäst i etiken, och har alltsedan jag kom hit bråkat med de moraliska predikaten, innebörden af de formella moralbegreppen, pligt och rätt och rättvisa och godt och ondt och annat dylikt, och med den skenbara objektiviteten men faktiska subjektiviteten af de moraliska omdömena. Jag skref ett kapitel härom för två år sedan, men har icke låtit ett ord deraf stå kvar. Det är eget huru frågor kunna mogna inom en utan att man särskildt tänker på dem. Nu har jag kommit till en klarhet i alla dessa frågor, och kan endast förundra mig öfver att jag någonsin känt mig tillfredsstäld med hvad jag skrifvit förut. Då och då kommer jag till en svår nöt, som gör hufvudet litet tungt, men då låter jag sadla mina hästar och rider till någon arabby för en dag eller två. Jag känner mig så lycklig i detta lif. Här är allt så lugnt. Jag känner mig som Cicero i Tusculum, och önskar endast att min filosofi måtte blifva litet bättre än den gamle pratmakarens.

Man tror kanske derhemma, och hoppas väl på visst håll, att jag alldeles öfvergift alla tankar på det som "rätteligen" kan kallas filosofi. Häruti bedrar man sig. Jag är nog inne i moralens djupaste frågor, och finner i dem min rätta varelse för tillfället. Hela den långa historiska delen utgör endast ett substrat för förklaringen af det moraliska medvetandets enhetliga natur och af dess uppkomst, och det är väl filosofins högsta uppgift att svara på frågan "hvarför?". Men du kan icke tro huru man glömmer världen i detta lif. Jag tänker med fasa på examina och konsistoriebestyr och annat dylikt, som stundom förut ingingo i mina framtidsvyer, visserligen icke såsom angenäma ingredienser, men dock som tolerabla bihang till ett rätt eftersträfvansvärdt lefnadskall. Jag vill nu helst förlora alla tankar derpå. En profession förefaller mig så litet lockande som möjligt, och frihetsbegäret skjuter allt starkare rötter.

Vid sidan af etiken förbereder jag småningom, mycket småningom, ett annat arbete, som kommer att följa på denna. En vidlyftig afdelning af etiken kommer att egnas åt religionen i dess förhållande till moralen, och hvad jag inhemtat

Johannes Sederholm (1863–1934), geolog, direktor för Geologiska kommissionen. "Hannes" var kusin och nära vän till Westermarck.

under förarbetena till denna, har väckt mitt intresse för att upptaga till behandling det arabiska folkets religion, studerad med den lefvande vidskepelsen som utgångspunkt och med den allmänna religionshistorien och filosofin som ledning. Jag hoppas att det sålunda skall blifva något annat af, än när illa förberedda filologer sätter sig ned att skriva om saker som fordra sina särskilda förstudier.

Oss emellan sagdt, kommer jag att söka förlängning på mitt stipendium, hvilket kan beviljas utan att någon annan blir lidande derpå, enär medel finnas reserverade för förlängning, och låter man mig icke med universitetets medel resa till Arabien, så reser jag väl ändå. Kanske jag redan förut språkat med dig om allt detta, och endast tröttat dig med upprepningar. Jag skall nu, på lediga stunder,

bearbeta det material jag samlat, för att kunna insända en liten afhandling till Anthropological Institute; Tylor önskar det och har lofvat uppläsa den.

Det är en underlig vinter jag har. Sedan slutet af november nästan oafbrutet solsken, endast några droppar regn på två månader. Och varmt som om sommaren hela tiden, med 17–20 grader i skuggan. Narcisserna äro redan utblommade i min trädgård, violerna stå i full blom och mandelträden äro bländande hvita. Jag gör då och då en utflykt till någon arabby. Som du kanske vet, är jag egare till två hingstar. Min ovärderliga sheriff har kommit på det klara med att han aldrig kan lemna mig i detta lifvet, och till och med måste följa mig till helvetet efter döden. (---)

Glöm ej din tillgifne vän
Edvard.

Tetuan, den 3. Februari 1899.

Kära Föräldrar,

Detta bref kommer måhända fram litet försenadt. Postgången mellan Tangier and [och] Tetuan har varit störd ett par dagar af det häftiga regnet. Ändtligen har det då kommit, ruskvädret som man gått och längtat efter. Efter två månaders oafbruten torka har vi de sista dagarna haft störtregn och åska. Floderna äro öfverfyllda och omöjliga att passera, hvadan jag icke fått någon post för några dagar. I dag skiner solen åter och lugn har följt på stormen.

Mamma skrifver om sjukdomar som jag bör akta mig för. Jag tror här icke fins andra för närvarande än litet influensa. Mitt hus är verkligen alldeles förträffligt. Det är så varmt och tort att jag aldrig känt denna otäcka kyla, som råder i alla andra hus här, beroende på fukten. Men det är icke heller underligt om mitt hus är tort och godt. I mitt stora rum, der jag både arbetar och sofver, strömmar solljuset in genom hundrafyrtiofyra fönsterrutor så nog har jag sol och ljus. Regnvädret har ländt mitt arbete till fromma. Jag har hållit mig inom området af min trädgård några dagar, ty hela staden är en enda träckgöl. Jag lefver här alldeles som på landet, och för en högst lycklig tillvaro. Med många helsningar till Eder alla.

Eder tillgifne
Edvard.

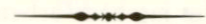
[I marginalen:] P.S. Sheriffen beder om sin helsning. Jag fick icke rum därför på pappret och tänkte lemna helsningen till en annan gång. Men så frågade han om jag sändt helsningen och bad att få se sitt namn i mitt bref, för att öfvertyga sig derom. Detta är anledningen till detta tillägg.

Tetuan, den 16. Februari 1899.

Kära Syster, [Helena]

Tack för ditt bref. Det är så roligt att få underrättelser från hemmet. Du vet själv huru det kännes då man är på främmande ort. Jag har många gånger tänkt på dig då jag plockat violer i min trädgård, och föreställt mig hur du skulle njuta af denna eviga sommar med blommor midt i vintern. Nu slå äppelträden ut, mandelträden äro redan utblommade och ha fina gröna blad. Jag har ett äppelträd i min trädgård, och jag ser att det snart kommer att blifva snöhvitt. I dag ha vi regnväder, mycket välkommet, och åkrar och ängar stå gröna och gula af blommor. (---)

Din broder
Edvard.

Tangier den 31 Mars 1899.

Kära Föräldrar,

Jag skref i dag morse ett kort men kunde då ej meddela hvad jag ville. Under den sista tiden har jag rustat mig för resan till Atlas. Ryske ambassadören är nu på väg till Sultan i Marakesh. Ett ryskt krigsskepp kom hit och afhemtade honom, och han har hela sviten med sig. Han lofvade mig att af Sultan utverka tillstånd för mig att resa till Glaiu-passet, som icke kan besökas utan tillstånd, emedan hans ståhållare har att vaka öfver att inga främlingar komma in dit.

Mina hästar ha varit på gödkur, och de två män som skulle åtfölja mig jemte sheriffen äro utsedda. Min plan har varit att resa landvägen längs kusten, men långsamt så att jag kunde insamla notiser på vägen. Kaid Maclean³ har bjudit mig till sitt hus som gäst medan jag dröjer i Marakesh. Men de få vänta. Jag reser icke till Atlas nu; jag kan icke göra det. I måndag far jag till Gibraltar och i tisdag med ångbåt till London. Äfven jag måste försöka draga mitt lilla strå till stacken. Jag hörde från Sully i går att en protestkomite⁴ håller på att bilda sig i London. Tiden är lämplig då fredskonferensen snart skall sammanträda. Jag har sett hvilken okunnighet råder i engelska pressen om sjelfva sakförhållandet. Jag tror mig dock kunna klargöra ett och annat, och kanske få in en artikel i Nineteenth Century, den förnämsta tidskriften. Detta skall jag försöka, och dessutom besöka inflytelserika personer. Jag är icke optimistisk, men känner att jag bör göra det lilla jag förmår. Jag har ju dock bättre relationer i England, än de flesta andra af oss.

Huru länge jag blir i London vet jag icke ännu, men jag lemna mina saker kvar här. Det kan nu icke komma i fråga att jag skulle lemna mitt arbete här på hälft. Jag har på de sista tiderna fått så mycket nytt och fått goda ideer, att jag säkert, blott tiden unnas mig, tror mig kunna få till stånd något värderikt, vid sidan af mitt etiska arbete. Jag måste alltså tillbaka igen. Det är minsann icke för nöjes skull jag flackar omkring så här. Nu inbryter just den bästa restiden, då hela landet står i försommarskrud och regnet upphört. Men jag kan icke med godt samvete lemna ogjordt hvad jag beslutit göra. Och jag måste resa till London nu.

I går meddelade jag sheriffen mitt beslut. Han mottog det med resignation, och erbjöd att skicka 1000 män från sin stam att hjälpa mig! Hans politiska begrepp äro dunkla. Ryssland är för resten hans stora ideal,

³ Maclean, Harry. Brittisk rådgivare (Quaid eller Kaid) till sultanen, Mûlai Abd-el-Azîz.

⁴ Februarimanifestet, utfärdat av tsar Nikolaj II den 15 februari 1899, hotade Finland med förryskning. Olika proteståtgärder planerades i Finland, och utomlands organiserades en internationell protestadress till tsaren. Edvard Westermarck var en av männen bakom denna adress.

och han ville gerna göra sin by til utgångspunkt för en rysk ockupation af hela Marocko. Huru det var började han fundera på huru mycket pengar han hade innestående hos mig, och förklarade sedan att han önskade använda dem på att följa mig åt till London. Då jag närmare tänkte på saken, fann jag förslaget tillfredsställande äfven från min synpunkt. Jag kan icke vara säker på att finna honom här när jag kommer tillbaka. Genom att resa med mig utan soldat, hvilket strider mot pashas order, har han gjort sig ytterst illa omtyckt hos pashan.

Jag har icke förut talat om att då jag var i London, jag en gång fick ett telegram om att han var i fara att stickas i fångelse. Jag telegraferade till ryska ambassadören, som helt enkelt lät skjutsa bort soldaterna som vaktade på honom der han höll sig gömd. Orsaken var att han rest utan soldat, hvartill kom något privatgräl. Nu har visserligen rysk protektion beviljats honom för lifstid, sedan jag lemnar honom ensam, men hela ryska legationen är nu på långresa, och Gud vet hvad som kunde hända om han lemnades ensam. Jag har därför beslutit att låta honom följa med till London. Han får betala sin resa, han väntar sig ingen lön, men pengarna som han har räcka icke till för underhållet. Jag tror det dock icke blir mycket dyrare än om jag skulle betala honom hans lön här medan jag är borta. Och framför allt, jag kan icke låta honom blifva lemnad här utan skydd. Han fnyser nu af förtjusning öfver att få se jernvägar, vagnar och lejon.

Ni tycker kanske allt sammans är något fantastiskt, men jag har noga öfvertänkt saken och finner att jag icke kan göra någonting annat. (---)

Här är så härligt och sommarligt att det kännes bedröfligt att lemna landet. Södra Marocko måste nu vara aldeles strålande vackert. Och alla dessa trefliga morer och intressanta saker, som blifva intressantare för hvarje dag, ju mera man blir hemmastadd. Det är icke roligt att återvända till köld och civilisation. Men det är icke heller för nöjes skull jag gör det. Då jag i ett tidigare bref sade att jag troligen skulle lemna Morocco i april, berodde det dels på den förstämning i hvilken jag befann mig, dels på att jag då ännu ej hade klart för mig huru ofantligt mycket här ännu finnes att studera, och att jag genom grundligare studier kan få en hel bok öfver ämnet, den första af sitt slag ej blott öfver Morocco utan öfver den arabiska folkreligionen, sådan den existerar ännu i denna dag. Men nu får det vara nog. Jag skall sända ett kort från Gibraltar, och sedan från London, der jag torde inträffa omkring den 10 april. (---)

Eder tillgifne
Edvard.

Tanger, söndagen den 14. Jan. 1900.

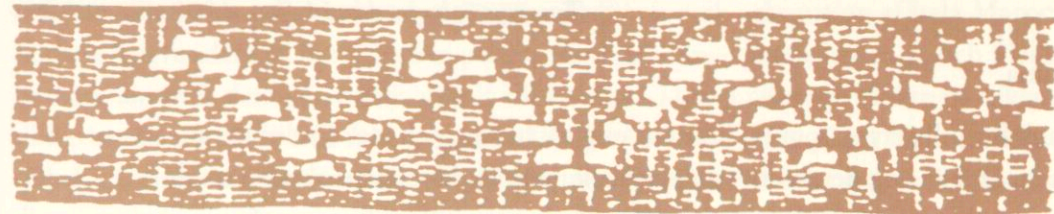
Kära Mamma,

Hjertlig tack för julbrevet, som nu kommit mig till handa, och tack för löftet om Nya Pressen. Det är nog den bästa julklapp jag kunnat få. Mostrarna skrefvo att de sändt mig ett paket, men det har jag icke fått, åtminstone tills vidare.

Nu har jag kommit i ordning. Jag har hyrt mig ett hus, har möblerat det i allsköns enkelhet, och har det bra nog, visserligen icke ett palats som i Tetuan, men rymligt och hemtrefligt. Jag har fem rum och kök, och har fått en morisk "lady", såsom Sheriff kallar henne, till hushållerska. Det är så bra att ha fruntimmershjälp. Hon håller allting så snygt, och jag behöfver icke mera för hvarje gång granska tallrikar och knifvar o.s.v.. Hon är en medelålders dam, rikt tatuerad på armar och haka, och har sitt hem i staden.

Sedan har jag den trogne trälen Abd el-Krim, som är fäst vid Sherifs familj. Han skurar rummen, vaktar huset, m.m. Sherif åter besörjer alla mina uppköp och hjälper mig såsom förut med mina undersökningar. Han är synbarligen lycklig öfver att vara hemma igen. Det är stundom nästan rörande att se huru han försöker sköta om mig och mina saker, huru han undersöker att mina kistor äro lästa [låsta], huru han hindrar Abd el-Krim att komma nära mina papper, och huru han knusslar med mina pengar. Han har nu ingen aflöning, och ifrågasätter naturligtvis icke heller någon sådan.⁵

⁵ Troligen p.g.a. att Westermarck betalade för "sheriffens" resa till England, och därefter till Sverige, 1899. I Sverige träffade de flera av Westermarcks närmaste släktingar. (1907 besökte "sheriffen" Finland.)

Han har i dag varit omkring med ett sällskap engelska turister, hvilkas bekant-
skap vi gjorde på ångbåten. Jag hörde att de hade bjudit honom en dollar som
present men att han bestämdt vägrat att mottaga någonting. Han har sitt rum i
öfversta våningen af mitt hus, och har der en hel kollektion af europeiska relikier,
fotografier och böcker, m.m.. Nästan hvarje dag brukar han tala om "Rolf och
Nils och Putte", och ibland skakar han på hufvudet för att föreställa Mamma. Jag
känner mig sålunda icke ensam. Och det är nog en lycka att ha här en sådan ärlig
och trofast själ, på hvilken man kan lita.

I förgår gjorde jag besök hos min ambassadör, som var älskvärd som vanligt.
Jag får honom visst hit på besök endera dagen. Jag tror att han är den enda
af ambassadörerna som gör visiter hos sina undersåtar, men så har han ju också
endast en enda.

Jag njuter nu obeskrifligt af att vara i ordning och och åter fortsätta med mitt
arbete. Några längre resor tänker jag för närvarande icke på. Jag har fullt upp
med arbete här. (---)

Helsa också Sofi och säg henne att jag gerna ville ha henne här för att lära min
tatuerade köksa göra en ordentlig stek.

Mammas
Edvard.

"Min sheriff". Edvard Westermarck och Abd-es-Salam el Baqqali 1898. Sheriffen fungerade som Westermarcks högra hand och förman för hans hushåll, och var en viktig kontaktlänk till den marockanska kulturen.

Tanger, den 24. Januari 1900.

Kära Mamma,

Det har visst gått mer än en vecka sedan jag skref senast. Men tiden flyger af, så det är svårt att följa med. Jag har nu kommit något så när i ordning, d.v.s. skaffat mig alla saker som behövas för hushållet. I går hade jag här en madrassmakerska, som gjorde mig en madrass för min nya säng. Jag tyckte det blef för obekvämt att sofva på den lilla tältsängen som jag har för mina resor, så jag lade mig till med en ordentlig jernsäng, och kan nu anse mig lefva i ganska stor bekvämlighet.

Med maten är det också väl stältdt. Här finnes en charkuterihandel, hvarifrån jag får ypperlig skinka och ost, som något afbryter den vanliga ägg- och kålsoppsdieten. Vädret är fortfarande strålande, den ena dagen lika klar som den andra. Här om dagen hade jag besök af ryske ministern, och en annan dag af legationssekretären. Jag var i förgår bjuden till lunch hos den förre, och i dag afton är jag igen bjuden till honom på bal. De äro mycket förekommande, och allmänt omtyckta här. Ambassadören är för närvarande nog vänlig att hjälpa Sheriff i en arfsfråga. Hans farbröder ha alltsedan pappans död, som inträffade för länge sedan, undanhållit honom en del af hans arf. Nu yrkade han att få se de dokument på hvilka dessa stöda sina anspråk, och de vägrade att visa dem. Jag gick då till ambassadören, som tog saken om hand. (---)

Sheriff var mycket intresserad af julhistorierna; då han hörde om Putte började han skaka på hufvudet. I dag skall han hemta hit sin egen lilla systerson, som han säger är alldeles lik Putte, blott icke så ren. Han ämnar gifva honom en present, jag tror att det är till åminnelse af Putte. Nu måste brevet till posten. Farväl alltså. (---) Sherif helsar.

Mammas
Edvard.

Tanger, den 11. Mars 1900.

Kära Helena,

(---) Du skulle säkert njuta af att vara här nu. Jag sitter som bäst i mitt tält, som jag låtit slå upp i min trädgård, i skuggan af en stor oliv. Vid ingången står ett fikonträd som just funderar på att slå ut. Jag sitter här med min skrifmaskin och arbetar hela dagen, i det fria. Det är så ljufligt, och varmt också. Hatten och rocken har jag lagt af. Fåglarna sjunga i träden, och blommor har jag omkring mig. Nu då du fått statens pris, kan du just komma hit, åtminstone nästa vinter. På detta sätt arbetar jag nu hvarje dag. Tidigt om morgonen får Abd el. Krim göra tältet i ordning, så det är färdigt då jag ätit min frukost. Efter två veckor får jag sällskap af Gardiner, Hedwigs fästman, (efter hvad jag antager). Han kommer hit till påskferierna, och jag har bjudit honom två rum i mitt hus. Sheriff väntar med otålighet att få agera ciceron. Vi skola troligen göra en utfärd tillsammans till Sheriffs by.

För resten har jag till granne en amerikansk målare, som jag känner sedan gammalt, och dessutom fins här en engelsk målare, Mr. Ingall, som jag känner sedan ett år tillbaka, och som hör till de älskvärdaste menniskor jag sett. Han kommer vanligen och helsar på mig en gång om dagen. Jag afundas honom förmågan att måla så vackra taflor. Han har just med Sheriffs tillhjälp köpt sig en trädgård här och skall nu gå att bygga sig ett litet hus. Detsamma ämnar jag göra, då jag blir emeritus. (---)

Din broder
Edvard.

Westermark med marockanska vänner och tjänare. Sheriffen andra fr.v.

sheriff har öfveruppsigten
öfver det hela

Tanger, den 25. Mars 1900.

Min käre Rolf,

(---) Nu skall jag till först beskrifva för dig mitt hushåll. Min kock heter Fru Rahma. Hon är tatuerad på hakan, halsen, och armarna. Hon går klädd i en mycket brokig kostym, och då någon främmande kommer hit gömmer hon gerna ansigtet i sin sjal. Hon har två små ungar som ibland brukar komma och leka på gården, och hon håller sig också med en höna, som flaxar omkring med bundna fötter. Ibland brukar hon gräla med Abd el-Krim, som är träl i huset. Han sofver om nätterna med hufvudet på nedersta trappsteget till min trappuppgång, och af gammal vana har han bössan vid sin sida. Ty han är hemma från landet, och är rädd för röfvare. En gång kommer han helt bestört hem och berättar att en spåman har sagt honom att Rahma har gömt ett trollmedel under dörren för att göra honom stygg och olycklig. Rahma gråter och jämrar sig. Jag kallar båda upp, och förhåller Abd el-Krim att han måste vara vän med Rahma, och scenen slutar dermed att de pussa hvarandra i mitt rum. Detta hör till saken vid en försoning. Abd el-Krim är för öfrigt mycket artig. Han brukar hvarje morgon kyssa Sherif på handen, hvilket är mycket komiskt att skåda.

Om aftnarna händer det att Sheriff sätter sig och spelar på en 'ginbury' eller liten zित्रa, och befäller Abd el-Krim att dansa. Äfven detta är ganska lustigt, ty Abd el-Krim är en stor och klumpig karl, lik en björn.

I dag har jag haft här en trollkarl och spåman, som skrifvit mig besvärjelseformler. Han spådde mig att jag snart skulle få ett mycket glädjande bref, och jag hoppas det skall slå in.

Nu har jag också här Mr. Gardiner, som är god vän till Hedwig, och som Pappa känner. Han stannar här en månad. Han är som bäst med Sherif ute i staden, och har mycket roligt. Sherif har alltjemt ämnat skrifva till dig, och talar om er alla så godt som hvarje dag, men han är litet lat. Han håller allt på med sin svenska, och tyckes komma i håg nästan alla ord som han lärt sig.

Fick du frimärkena som jag sände dig till julen? Skrif någon gång till mig och berätta för mig Upsala-skvaller. (---) God natt. Må väl och skrif snart till din morbror

Eda.

Tanger, den 5. April 1900.

Kära Vänner, [Anna och Reinhold Hausen]

(---) Nu gör våren äfven här sitt intåg på fullaste allvar. Acazie-allén längs mina fönster står just nu i ljusaste grönska. Jag tillbringar mina dagar i mitt tält, som jag låtit slå upp i min trädgård, i skuggan af ett stort olivträd. Vid ingången håller ett fikonträd på att slå ut, och blommorna som jag planterat i rundel framför tältet skola i sinom tid följa exemplet. Jag har nu blifvit trädgårdsmästare: har sått sallat, ärter, bönor, rädisor, krasse, rödbetor, och blommor. Det är mycket roligt att se huru de vexa. De såddes så sent att jag ännu länge får vänta på resultat, men blifva också sedan riktiga rariteter. Släpärter åt jag redan i januari, och nu äro poteterna alldeles makalösa. (---)

Ja, nu hållen I [ni] väl på med att ställa Draken i ordning. Låten den en gång pröfva på Biscaya buktens böljor; härifrån skulle vi sedan göra utfärder på Atlanten och in i Medelhafvet, och skulle hafva gudomligt trefligt. Märkvärdigt nog fins här inte en enda segelslup.

Legationsherrarne rida bara, det är snobbigare. Gud ske lof behöfver jag icke se dem ofta. Mitt hus ligger utanför den egentliga staden, alldeles vid "vägen" som leder till Fez. Kamelkaravaner draga alla dagar tätt förbi mina fönster, och de långa halsarna kunna endast alltför lätt appliceras på mina blomsterrabatter.

Sedan jag började brevet har jag flyttat ut i mitt tält, efter vanligheten med skrifmaskin och allt som behöfves. Det är helt ljufligt att sitta här ute och meditera och skriva. Den trogne trälen Abd el-Krim kommer springande så snart jag hvisslar i min pipa. Jag kan väl förstå behaget i att ega slafvar. Jag har också en trälinna, fru Rahma, som kokar och städar. Nyligen hade jag en liten familjescen. Abd el-Krim hade hört af en spåman att Rahma gömt en amulett under köksingången i afsigt att göra illa åt Abd el-Krim. Rahma beskydde Abd el-Krim dels för grälsjuka, dels för efterhängsen ömhet. Jag höll rättgång, som slutade dermed att de båda parterna kysste hvarandra, i min närvaro. Det är bruk här, f.d. fiender emellan.

Sedan dess har jag inte hört några klagomål. Sheriff har öfveruppsigten öfver det hela.

I morgon ämnar jag bryta upp för en resa till det inre. Jag skall fara till Sheriffs by, som ligger en dagsresa härifrån, i ett arabdistrikt. Der skall jag fira "den stora festen", som nu stundar. Hufvudceremonin består i att hvarje husfader slagtar ett får vid ingången till sin boning. På morgonen af festdagen ser man blod flyta hvarvt man vänder sig. Sedan skall jag troligen sticka mig till Al-Kasar, men hoppas vara tillbaka i Tanger efter någon vecka. I maj har jag funderat på att slå mig riktigt ordentligt ned på landet, och arbeta i mitt tält. Det är lätt för mig att göra detta i Sheriffs by, men under vanliga förhållanden är sådant omöjligt här. Jag känner huru reslusten, som länge dämpats, åter börjar vakna – ungefär som om våren der hemma. Sadeln är nu min båt, och tältet min kajuta.

Huru det går med sommarplanerna vet jag inte ännu. De upptaga nog ett kortare besök till nord, för föräldrarnas skull, men allt måste bero på utgången af stipendieansökan. Får jag icke förlängning så vet jag icke hvad jag skall taga mig till. Det är förtvifvadt att tänka sig att så mycken möda och tid och pengar skulle hafva slösats på ett arbete som aldrig fick tillfälle att blifva färdigt. Men utgifterna måste å andra sidan ha en gräns. Ja jag vet inte hvad jag skall taga mig till. Kanske klä mig till berber och lefva återstoden af mitt lif i ett tält; eller också vända hemåt med grämselse. Tillsvidare är emellertid humöret godt. (---)

Eder tillgifne vän
Edv. W-ck.

Tanger, den 7. Maj 1900.

Kära Föräldrar,

I går gjorde jag en utfärd med tre engelska målare som bo i samma hotell som jag, mycket hyggliga människor. Jag tog dem till en by i Andjora, tre eller fyra timmars väg från Tangier, och de voro ytterst förtjusta. Min andra man, som sköter om mina hästar, och som jag haft i min tjänst allt från det jag bröt upp från Tetuan – Abd el.Krim är hans namn, är hemma från den byn, så att vi mottogos ytterst vänligt. Till och med de unga damerna visade sig allesamman obeslöjade, och inlät sig i en animerad konversation. En af dem bad mig skicka en fläskbit, för hon hade blekt ansigte, och svinkött är god medicin därför; att äta svinkött är eljes förbjudet för muhammedaner så väl som för judar.

På hemvägen kom en gammal, gammal gumma och kysste mina ben, der jag satt på hästen. Hon hade två söner i fängelset och anropade mig om hjälp. Det var sorgligt och rörande. Det första vi kommo till byn kommo ett par skolbarn och bådo om en slant att gifva åt skolmästaren, för att han skulle ge dem lof, dagen till ära. Detta är sed då ovanliga gäster besöka en by. (---)

Eder tillgifne
Edvard.

Tangier, torsdag den 10. okt. [1900]

Kära Föräldrar,

I dag har jag anländt till Tangier efter litet mera än sju dagars resa. Vi foro hit förrän vi anlöpte Gibraltar, emedan det stack upp en blåst som gjorde sjön orolig, och vinden låg rakt på Gibraltar. Men här i Tangier-bukten var allt lugnt. Jag har sändt ett bref med båten till Gibr. och har ett annat färdigt från resan – jag saknade endast kuvert för att afsända det, men det får följa med nu. Då båten närmade sig land, såg jag en mohr vandra oroligt af och an på bryggans yttersta spets. Och jag upptäckte snart att det var min sheriff, som jag hade underrättat i bref från London att jag skulle komma. Han var så glad att återse mig, att han knapt kunde tala.

Jag bor nu i ett snyggt och treffligt hotell, der jag betalar fem mark om dagen. Mitt förra hotel har under min frånvaro gjort konkurs. Men detta är lika bra. Det heter hotell Maclean. Jag har icke funnit några tidningar eller bref på posten, men de komma väl i sinom tid. Det är så ljufligt att åter vara här och även att ha fast mark under fötterna efter den långa sjöresan, så härlig den än var. Tänk i går afton sutto vi på ångbåtsdeckat ända till sängdags utan några öfverkläder. Jag tror det visst var 18 eller 20 graders värme. Här är nu vårlikt. Blommorna börja spricka ut efter regnet och den gula marken kläda sig grön.

Det är nu min mening att efter några dagar resa till Tetuan, för att slå mig ned der. Här vore alltför mycket sällskapslif för mitt arbete, och äfven eljes är Tetuan bättre. Varen ej oroliga för mig. Här är det ingen nöd. Bäst vore att nu få tidningarna och allt annat adresseradt direkt till Tetuan, poste restante.

Min sheriff har hört efter hus der, och säger jag kan få hyra ett sådant för ungefär femton mark i månaden. För resten har jag en gång för unders skull gjort en bankspekulation, i det jag i London uppköpte spanskt silfvermynt; och fann nu ganska riktigt att jag fått det för billigare pris än här.

Nu har jag haft min middag, och skall sluta brefvet. Min sheriff står som bäst och ser på huru jag skrifver och munnen hänger öppen, och han tror helt säkert att det [skrivmaskin] är en liten gud. Jag skall snart låta höra af mig igen. I alla fall innan jag begifver mig till Tetuan.

Helsen de hemmavarande så hjertligt från Eder tillgifne
Edvard.

Käre Rolf!

Tack för ditt bref. Jag har länge tänkt besvara det, men jag har fört ett så roligt lif och varit så upptagen, att jag alltjemt uppskjutit brefskrifvandet. Nu är jag som bäst i farten att skriva. Alla de andra sofva redan, och det är så tyst der jag som bäst sitter i mitt tält. Endast lilla Puki, min hund, som ligger på sängen, stör ibland tystnaden genom sina loppningar. Det är ett älskligt kräk.

Jag har lärt henne smälla hand och prata. Då jag säger "tskillem", som betyder "tala", börjar hon morra på ett egendomligt sätt. Men den filuren ids inte göra det med mindre hon hoppas på en belöning, och då hon är sömnig knarrar hon bara som ett obeskedligt barn. Ack hvad hon är snål! Jag förde just en fiskbit till hennes nos, medan hon var försänkt i djupaste sömn. Då började hon genast tugga i sömnen; hon drömde om mat, tills lukten blef henne för stark och hon vaknade och slukade fisken.

I förgår, då jag var i staden Azemour och bodde i ett hus som pashan upplåtit åt mig, var Puki sjuk – ena foten var inflamerad – så att hon inte kunde gå ned för trapporna. I stället sökte hon upp ett afloppshål i väggen, och der gjorde hon sitt lilla bestyr – precis som Sheriff brukar göra. Ja det är ett rart litet kräk. Du borde be att få en hund.

Nu har jag också fem egna hästar. Det blef omöjligt för mig i längden att alltid hyra djur för resorna, och derfor måste jag köpa mig egna. Min ridhäst är ett stort och vackert djur och Sheriff tycker att jag ser helt ståtlig ut då jag rider på den i min moriska sadel. Och så måste jag också öka antalet följeslagare till fem. Den yngsta i familjen är nu Tsami, omkring fjorton år gammal, som hans bror bad mig taga med mig på resan, och som hjälper Abdulkrim med att sköta om hästarna. Medan vi ännu voro i Rabat, brukade han ibland springa hem utan att be om lof. Derfor kurerades han emellertid en vacker dag. Då han kom tillbaka, gaf jag honom en riktigt ordentlig risbastu, och sedan dess har han varit lydig och snäll.

Sheriff var mycket glad öfver ditt bref. Han talar alltjemt om dig och du är en

stor favorit. Då han ser någonting roligt, brukar han säga, "Det här skulle visst Rolf tycka om, eller hvad?" Och jag har minst hundra gånger fått försöka komma i håg hvad du sade om honom i somras. Han tyckte särskildt om att du frågade mig hvarför han inte kom med mig till Sverige. Han drömmer om att engång få träffa dig i Finland och att få lära dig arabiska och att du skall lära honom svenska.

I Rabat råkade han ut för ett litet missöde. Han och Abdulkrim blefvo midt på ljusa dagen öfverfallna på gatan. Abdulkrim drog sin knif och slapp sålunda undan och kom till mitt läger och berättade att Sheriff blifvit bortsläpad af folkhopen. Jag skyndade genast ut för att hjälpa honom, tillsammans med hans kusin, som tog med sig mitt magasinsgevär. Snart funno vi också Sheriff i ett rätt bedröfligt tillstånd, plundrad på allt hvad han hade på sig, omgifven af en folkskock, främst paschans soldater, och med sönderrifna kläder, försvarande sig efter bästa förmåga. Men hvad kunde han ensam uträtta mot ett hundratal? Då jag kom vek folket åt sidan, och jag ledde honom ut ur hopen. Sedan gingo vi till paschan för att klaga, men paschan öppnade icke dörren för mig. Jag hörde följande dagen, att han var rädd att – jag skulle skjuta honom!

Jag skref genast till ryska ambassadören i Tanger, och paschan är nu ådömd att betala 400–500 mark i skadeersättning. Man hade bland annat tagit från Sheriff hans klocka, som var från Stockholm. Heröfver sörjde han mycket, tills jag lofvade bedja din Pappa eller Mamma köpa honom en ny från samma urmakare, då vi få pengarna. Paschans soldater i Rabat äro kända för att vara riktiga kanaljer. De visste icke hvem Sheriff var, och kallade honom jude. Men sedan blefvo de nog så förskräckta, då de fingo veta hvad det gälde.

I morgon skola vi bege oss till arabstammen Dukala, der jag ämnar stanna en månad. Nu är det tid att gå till kojs. Jag har mina tält – hela fyra till antalet – alldeles invid stranden, och Atlantens brus är ett godt sömnmedel. (---)

Din Eda.

Dukkala [Marocko], 14. Febr. 1901.

Jag tog brevet med mig till Dukkala, dit jag just anlände efter sju timmars ridt. Jag mottogs med höns, ägg, smör, mjölk och andra läckerheter. Menniskorna här äro mycket snälla. Sheriff sänder sina varmaste helsningar. Brevet föres i morgon tillbaka till Mazagan af vägvisaren.

Eda.

I sällskap med marockanska vänner.

Dukkala den 11. mars 1901.

Kära Pappa!

(---) Efter någon vecka tänker jag lemna denna ort och fortsätta vägen till Marrakesh, för att der öfvervara "den stora festen", som alltid firas högtidligast der Sultan befinner sig. Ryska ambassadören har sändt mig ett bref att öfverlemna åt storviziren, hvori jag anbefalls till hans omvårdnad och regeringen göres ansvarig för min säkerhet. Landet är nu lugnare än någonsin, och mina resor komma icke att utsträckas till osäkra trakter.

Jag tänker slå mig ned i en stad nära Marrakesh, och stanna der en längre tid för att studera berberna. Jag har beslutit att göra denna resa till Marrakesh och dess omnejder då det förljudes att Sultan snart ämnar lemna denna ort, och det är naturligtvis allt skäl att man passar på tillfället så länge han är der. I Marrakesh kommer jag väl att träffa mina gamla vänner Kaid Maclean och Sultans engelska läkare, en doktor från Cambridge.

Med min vistelse här i Dukkala har jag varit rätt belåten. Jag har insamlat mera material än på någon annan ort och delvis mycket intressant. Jag börjar tro att mitt marockanska arbete kommer att blifva ett ganska betydande verk, både till omfång och kvalitet, blott jag blir i tillfälle att afsluta mina forskningar. (---)

Vi ha haft åskväder de sista dagarna och riktigt kallt; termometern i tältet visar 8 grader om morgonen, men jag har blifvit så van vid kylan. Och solen är skön och varm. Jag önskade Pappa skulle ha denna sol; den skulle säkert göra Pappa godt. (---)

Pappas tillgifne
Edvard.

Bästa Doktorinna! [Anna Hausen]

(---) Mina senaste fem eller sex veckor ha förflutit i ett verkligt paradys, bland Atlasbergen. Jag har just anländt till den lilla orten Drâ, i berberstammen. Mina tält äro uppslagna i skuggan af väldiga fikonträd, och rundt omkring har jag en vägg af grönska i alla skiftningar. Jag bor i skogen, som är stor och tät. Och på afstånd galar göken. Förr i världen kände jag mig främmande bland dessa främmande träd, fikon-, oliv-, appelsinträd och andra, och tänkte på björkarna där hemma; men jag har redan varit här tillräckligt länge för att i fulla drag kunna njuta af denna natur.

Jag kommer just från Demnat, der jag vistades öfver två veckor – en härlig nejd ibland bergen – dagliga utflykter till den ena eller den andra heliga källan eller någon annan ort af intresse – kaffepannan följde med, i förrgår stekte vi t.o.m. köttbullar i skogen, alldeles som på Kurö om pingsten, dock utan potäter, (men i stället hade jag med mig min madrass).

Jag tänkte på huru roligt det hade varit om ni alla hade varit med. Men det gläder mig också att veta att nu ändtligen ni också få vår, att Draken ställs i ordning och Hermansö får tillbaka sina flyttfåglar. Hvilan behöfves säkert. Det måtte ha varit en svår vinter den sista. (---)

Själff får jag väl lof att stanna här denna sommar och höst till slut för att sluta mitt vidlyftiga arbete. Icke kan jag ju heller klaga deröfver. Både mina forskningar och lifvet i naturen hålla mig vid godt mod. Nu är jag på väg till Marrakesh för att ha ett samtal med moriska utrikesministern. Jag har nämligen funnit människorna, ehuru officiellt höfliga, så litet tillmötesgående att jag endast med största svårighet kunnat erhålla hjälp i mitt arbete.

Jag har bref till guvernörerna på min väg – de öfverhopa mig med mat och artighet, men om jag ber dem hjälpa mig med att endast gifva tillstånd åt någon

skrifvare på orten att arbeta med mig så kryper de genast bakom svepskälet att Sultan har ingenting derom befalt. Från guvernören i Demnat skildes jag som öppen fiende, men lyckades trots alla svårigheter som han ställde i min väg, genom att hota honom med Sultan och ryska ambassadören, ingifva så mycket kurage hos min berbiska "lärare" att han beslöt sig för att följa med mig.

Det är synd om den gamle mannen; ibland faller han i gråtskof vid tanken på guvernörens hämd. Och jag måste göra allt för att skydda honom för framtiden. Emellertid är jag belåten med att han följde mig. Jag har nemligen börjat att studera atlas-berbernas språk med honom som läromästare. (---)

Ja så har då detta bref fått ligga till sig! Jag minns att jag afbröt det för att besöka en judisk helgongraf bland bergen, och sedan dess har det legat i min portfölj. Men jag sänder det ändå, för att visa att jag nog haft Eder i tankarna.

Nu har jag varit i Marrakesh i nära sex veckors tid och jag har undanstökat åtskilligt arbete. För första gången sedan september förlidet år har jag bott i ett hus, och detta är dock bekvämare än tältlifvet. Det enda som besvärar mig är skorpionerna. Härom aftonen hittade min betjänt en rackare under min hufvudgård; sjelf fann jag en annan bakom en låda invid bädden. Jag har nu kommit underfund med att de falla ned från taket, och har just spänt ett lakan öfver bädden så att jag åtminstone icke får dem i ögonen. Det blir roligt att om morgonen "vitja" lakanet.

Efter ett par dagar skall jag bryta upp. Min mening var att bege mig till Gendafi, i hjertat af Atlas, och allt var klart. Men så började moriska regeringen hysa betänkligheter och bad mig låta bli att resa. Guvernören för orten har nemligen just blifvit stucken i fängelse, och trakten säges vara osäker. De stackarena ha just fått punga ut hundratusentals mark för en fransman som blef ihjelslagen vid Medelhafskusten, i Rif-provinsen, och ha så allt skäl att vara rädda. Jag får väl lof att tänka på någon annan ort. I alla händelser skall jag nu draga åt kusten till, genom berberstammarna på Atlas norra sluttingar, och sedan tillbringa ett par månader vid kusten der jag får bada och dessutom fortsätta med berberstudierna. Mitt program är rätt vidlyftigt och det räcker ännu väl ett år innan jag lemnar landet.

Jag har nu fått ett lejdebref af Sultan för hela tiden; och det betyder icke så litet för mig som har åtta menniskor i min tjänst, och dessutom sju hästar och mulåsnor att föda. Brevet ger rätt till fri förplägning närhelst och hvarhelst jag reser, utom i städerna förstås, men där skall ett hus ställas till min disposition.

Nu är Draken väl ute på resa igen. Kanske ni som bäst ligger i kajutan och sofver någonstades på hafvet. Jag vågar knapt tänka därpå, för att icke bli vemodig

till sinnes. Men icke kan jag klaga minsann. Det är härligt att få förena naturmeniskans fria lif med vetenskapligt arbete. Och naturen här stämmer en aldrig till vemod.

Hemma hos oss är ju större delen af året en enda längtan efter sommarn, och då det börjar lida på sommarn har man redan en känning af hösten. Här badar man bort sommarn i det härliga hafvet, och i oktober börjar våren, som sedan räcker större delen af året. Och denna härliga frihet, ja den kommer man nog att sakna!

I går fick jag Doktorinnans kort. Tack för det! Det var en glad öfverraskning att höra om Gretas lyra, – en öfverraskning därför att man alltid glömmar att barnen växa stora. Vore hon liten som förr skulle jag sända henne en farbrorspuss, men det passar väl icke mera. (---)

Eder tillgifne

Edv. Westermarck.

[P.S.] (---) Till och med här är det mörkt och kulet och regnet splaskar mot rutan. Men det blir solsken snart igen med blommor och fågelsång; och människorna äro beständigt glada, glada helt enkelt öfver lifvet sjelft. Jag frågar mig ofta om civilisationen är en välsignelse, då man ser hvartill den ledt.

Jag ber om min hjärtliga helsning till Reinhold och barnen. Måtte vi träffas i sommar. Då skola vi åtminstone för en dag söka glömma alla bekymmer. Med många helsningar.

Eder tillgifne

Edv. Westermarck

Kära Rolf!

Tack skall du ha för ditt bref med födelsedagsgratulationerna. Det var snält af dig att komma ihåg din morbror fastän han varit så länge borta. Sheriff var också mycket glad öfver sitt bref, men han skrifver väl sjelf. En gång hade han redan ett långt bref färdigt – förrän han hade fått ditt, – men huru det var blef det icke afsändt.

Du hade bort vara med mig i Mogador på hummerkalas. En morgon sade jag åt Sheriff att han skulle försöka få tag i en hummer på torget. Han skickade hem en riktig jättehummer, som jag fråssade på en hel dag, vid tre måltider, och åt nästan ingenting annat. Och hvad tror du den kostade? Jo aderton penni! Sedan fick jag hvar dag en eller två humrar. Det var härligt. Men nu är det slut på den härligheten, ty här finnas inga.

I går afton var jag bjuden till ett tyskt herrskap för att fira jul. De hade fått en julgran från Tyskland, och den var alldeles frisk ty rötterna voro i kruka. Äfven julpresenter vankades. Jag fick en stor strut med konfekt och pepparkakor, och en lefverkorf utklädd till docka. Den äter jag på ännu i dag.

Hvar morgon har jag konsert, före soluppgången. Jag väckes af sången från moskéns minaret, som exekveras af mudden [muezzin], då han väcker folket för att bedja. Han har en härlig stämma, starkare än Pinazzonis, och sjunger utmärkt vackert, och jag ligger i sängen och lyssnar. Det höres lika tydligt som om han skulle sjunga i rummet bredvid. (---)

Vi ha nu Ramadan, då folket fastar hela dagen tills solen går ner. Här är ett förskräckligt nojs på gatan ty alla gräla, då de äro hungriga. Sheriff äter i smyg, men han vill icke att någon skall få veta det.

Härom dagen hade han bref från Anni Wennerholm, som skref att en fyrtifem års gammal svensk doktor hade velat gifta sig med henne, men hon tyckte att han var för gammal. Sheriff skref tillbaka och frågade hvad hon skulle säga om *han* ville gifta sig med henne.

Jag blef så hungrig af att skrifva att jag måste äta ett par smörgåsar med lefverkorf; men nu känner jag mig helt uppiggad.

Detta är det sista bref som du får från mig från Marocko, åtminstone på en lång tid. Ty jag ämnar nu begifva mig till London så snart jag kommer till Tanger. Men jag måste ännu dröja här några dagar så att vägarna få torka och floderna sjunka. Vi ha haft ett gräsligt regn. I grannstaden söderut, Saffi, inträffade stor öfversvämning, genom att kanalerna, som leder vattnet till hafvet gingo sönder. Omkring tvåhundra personer drunknade. Jag hade varit i samma stad en vecka förut. Redan då var hufvudgatan en enda flod. Vägen härifrån till Tanger är emellertid hård och fast och öfver de större floderna föres man med färja.

Jag hoppas att ni haft många julklappar. Undrar om bocken, den gamla nemligen, ännu lefver och om Putte är rädd för honom. Du är visst bra glad öfver att ha Putte hem igen. Plåga honom inte.

Nu blir jag så sömnig att jag måste sluta. Helsa Pappa, Mamma, Nils och Putte, och skrif snart till

Din morbror
Eda.

Tanger, den 1. Februari 1902.

Kära Mamma,

Hjertlig tack för breffven. Jag har nu icke på länge gett mig tid att skriva annat än kort, ty jag har haft så mycket bestyr med ordnandet af mina papper och böcker. Nu är jag emellertid åter i arbetsgångorna, och det kännes rätt skönt. Jag har ett så trefligt, stort och varmt rum, att jag kan arbeta med lätthet, och har nu också beslutit att icke tills vidare begifva mig härifrån. Det återstår nemligen ännu några månaders arbete innan jag har mitt manuskript färdigt, och dessförinnan lönar det sig knappast att resa till det otäcka dimmiga London. Jag kan utföra detta arbete lika bra här, då jag ju har här mina papper och mitt bibliotek. Det är verkligen svårt att skildra huru härligt här är. Icke en droppe regn på sex veckor, svalt, och klart. Jag önskade att ni alla kunde komma hit. Något eget hus ämnar jag naturligtvis icke hyra mig, utan stannar här på mitt gamla billiga hotel.

Sedan skall jag besöka Sheriffs och Abdulkrims byar och bosätta mig der för någon tid med mitt arbete. Lifvet här är naturligtvis icke dyrare än i London, och pengarna spela nu för tiden en stor roll i mina planer. Emellertid har jag nu alldeles tillräckligt deraf för tillfället, så att ingenting bör sändas hit. Jag sålde tre mulåsnor, och fick betaldt för dem precis detsamma som jag sjelf betalat, så att hela den långa resan från Mogador endast kostat mig djurens underhåll. Ännu har jag kvar min häst och min bästa mulåsna, och icke en dag förgår utan att här äro spekulanter som önska köpa dem, och äfven bjuda högre pris än jag sjelf betalat, men jag behöfver dem tills vidare. Hästen skall jag låna åt ryske ambassadörens stufson som kommer till Tanger i dag, och som icke kunnat få köpa någon duglig häst. (---)

Nu måste brefvet till posten. Helsa alla och farväl.

Mammas
Edvard.

Tanger, den 24. Mars 1902.

Kära Mamma,

(---) Vädret är nu alldeles härligt, och träden se ut som björkarna hemma i slutet af maj. I morgon tänker jag göra en liten landtlig utflykt tillsammans med två engelska målare till Abd el Krims by, ett par timmar från Tanger. Jag skall försöka få hyra mig ett litet hus der, och slå mig ner i naturens sköte med mina böcker och min skrifmaskin. Det är så svårt att sitta inne i hotellet dagen i ända och skriva, då naturen är så härlig. Då är det bättre att arbeta midt i dess sköte, såsom jag redan blifvit van att göra. Och det blir mycket billigt. Jag har ännu tills vidare fullt upp med arbete på min etik, och något annat arbete sysselsätter mig för tillfället icke i nämnvärd grad, ehuru jag naturligtvis praktiserar arabiska temligen flitigt. Ack om jag kunde sända våren till Eder. Helsa alla och lefven väl.

Mammas
Edvard.

إدراكه من قبله
إدراكه من قبله
إدراكه من قبله
إدراكه من قبله
إدراكه من قبله
إدراكه من قبله
إدراكه من قبله
إدراكه من قبله
إدراكه من قبله
إدراكه من قبله

Sheriffens födelseby Bnetllu. Under det heliga trädet brukade sheriffens farfar Sidi Hosni sitta. Genom att knyta en bit av ett klädesplagg i trädet ansågs man bli botad från magont.

denna lilla by är verkligen
ett paradys

Andjra, Morocco, 25. April 1902.

Kära Mamma,

I morgon sänder jag bud in till staden för att hemta min post. Jag lefver samma fridfulla lif som förr, sysselsatt med mitt arbete. Denna lilla by är verkligen ett paradys, med sina träd och blommor och sitt trefliga hvitrappade hus hvare jag logerar. I ett annat minde hus residerar en engelsk målare och författare vid namn Bishop, en högst sympatisk man, hvars bekantskap jag gjort i Tanger. Vi arbeta hvardera utan att störa hvarandra, och hafva våra måltider naturligtvis gemensamt. Jag har åter fått färdigt ett kapitel af min bok, och skall i morgon börja ett nytt. Helenas bref kom mig till handa med senaste post. Om passet skall jag skriva senare, då jag icke ännu vet huru länge jag kommer att stanna. Jag har alla mina böcker uppradade på ett långt bord och längs väggen och erfar en viss oro vid tanken på att afbryta mitt arbete, som brådskar. Nu god natt.

Helsa Pappa och alla de andra så hjertligt från Mammans
Edvard.

i augusti och följande om
han har varit att göra det
för samma byrå som ha.
taget emot (21.000 maskin
nit). Men de har varit

Anna Hausen i skärgården 1902. På Kalvö vid Lappviksfjärden.

grön sadel om Fogelins!
någon var som vilade

hvar dag gå väl dock mina
tankar ditåt

Andra, Marocko, Pingstmåndag 1902.

Kära Vänner, [Anna och Reinhold Hausen]

Nu skall också jag slå mig lös och fira pingst i gammalt godt sällskap. Jag sitter som bäst, efter slutadt dagsarbete, i min härliga löfsal, der jag har mitt tält uppslaget under den hängande kronan af ett stort fikonträd, som icke låter mer än någon enstaka solglimt afteckna sig på tältduken. Här har jag mitt arbetsrum, i denna vrå bland bergen, der jag nu tillbragt snart sju veckor, mestadels vid min skrifmaskin. En ypperligare bostad har jag icke kunnat finna. Jag förfogar öfver två små stenhuddor, af hvilka jag reserverat den ena för egen räkning och upplåtit den andra åt Sheriff och det öfriga hushållet, och utanföre, på den inhägnade gårdsplanen, som nästan helt och hållet öfverskuggas af ett fikonträd, har jag mitt kökstält.

Men min löfsal, den ligger ute i den stora trädgården, som innehåller frukträd af alla slag, och en blomsterprakt utan like – endast vilda blommor förstås. Och under mig har jag en liten floddal med en kedja af berg i bakgrunden, ett underbart vackert färgspel om eftermiddagen mot solnedgången. Der har I [ni] nu mitt lif i all dess enformighet och idylliska lugn. Denna ort är ett verkligt Tusculum, och, upptagen som jag är af mitt arbete, kan jag till och med låta bli att allt för mycket tänka på skärgården der hemma. Hvar dag gå väl dock mina tankar ditåt, och till förhållandena hemma, men ju mindre jag låter dylika tankar distrahera mig desto fortare blir jag ju färdig med arbetet här. Ju värre det låter hemifrån desto mera längtar man dit. Men när man tagit f-n i båten måste man föra honom i land; och det kan jag allt säga om det som jag sysslat med de senaste åren. (---)

Hvad mig beträffar så blir det väl ingen skärgårdssommar för mig. Jag är så i farten nu att jag icke kan afbryta allt och resa hem. På hösten hoppas jag med manuskriptet i kappsäcken kunna lemna detta landet och då skall jag komma hem och hvila ut mig för någon månad innan slutarbetet i London vidtager. Dock har jag ännu ej skrifvit någonting derom till föräldrarna, så tala icke om det.

Två skärgårdsvänner. Westermarck tillsammans med Reinhold Hausen (1850–1942), historiker och statsarkivarie.

I går var jag bjuden på bröllop till grannbyn och det var rätt instruktivt att få se alla ceremonierna på nära håll. Jag fick mig också en släng af slevven: jag lånade min mulåsna åt brugummen då han gjorde sitt högtidliga intåg, och då han betraktas som "helig" för åtta dagar, lyckönskade mig folket till att komma i åtnjutande af de helighetsmolekyler som han lemnade efter sig i min sadel. Jag behöfver icke tillägga, af fara för missförstånd, att heligheten, ehuru materiell, är osynlig.

Hjertligt lyckönskar jag Eder till sommaren emellertid. Den ger Er nya krafter och skänker väl någon ro från bekymren. Nej nu måste jag sluta. Om jag talar mera derom förstör jag resten af min afton. Helsa barnen, skrif någon gång från segelfärderna, till hvilka mina tankar ofta komma att vandra. Lefven väl.

Eder alltid tillgifne vän
Edv. Westermarck.

Andjra, den 11. September 1902.

Kära Helena,

(---) Mitt lif är verkligen idylliskt i denna vackra trakt, och jag tycker endast att det är nästan brottsligt att jag skall få njuta af så mycket sol och frid då ni der hemma ha hvarken det ena eller det andra. Men jag måste nu en gång för alla få min etik färdig, och då vill man naturligtvis ha det stält så fördelaktigt som möjligt med arbetet. Jag för riktigt bok öfver mitt dagliga arbete för att öfvertyga mig om att jag arbetar här lika många timmar som jag kunde arbeta i London, d.v.s. på min etik; det andra arbetet kommer sedan på köpet, och består ju delvis i observationer men också i ordentliga lektioner af en sheriff, en kusin till min värd, som är både vakt och instruktör i vidskepelse. Menniskorna äro så hjertinnerligt snälla. Jag hinner knapt visa mig utom dörren, innan jag har en hel skara omkring mig, som följer mig hvar jag går. Härom dagen gick min skrifmaskin litet i olag och man såg mig syssla med den, och jag vet ej huru många gånger man sedan frågade mig om jag fått den på rätt igen.

Denna vecka har jag gifvit två stora gästabud: det ena för skolbarnen och de skriftlärda, det andra för återstoden af den manliga befolkningen i byn. I framtiden lär jag också nödgas ge en middag för damerna. Dyrt är det icke att vara litet frikostig här, och så ger man mig gratis mjölk två gånger om dagen och det delikataste smör hvarannan morgon. Min prestige har de senaste dagarna betydligt ökats, då stammen länge lefvat på spändaste fot med sin guvernör, som bor i Tanger, och man förmodar att jag under min senaste resa till staden medverkat till hans afsättande, hvarom underrättelsen kom i går och som helsats med jubel. Genom en viss hemlighetsfullhet har Sheriff äfven underblåst denna förmodan.

Nu är pappret slut, ser jag. Lycka till ditt arbete; du har alldeles rätt i att man icke får brådska för mycket om man vill åstadkomma något godt. (---)

Din broder
Edvard

Andra, den 25. September 1902.

Kära Mamma,

Just nu fann jag att ett brefkort som jag skickade till Tanger för en vecka sedan af budet blifvit kvarglömt i väskan. Det gör mig mycket bedröfvad att tänka att ni nu så länge varit utan nyheter från mig, och jag har dragit försorg om ett postbuds afsändande ögonblickligen. Det försummade brefkortet kan ju då gerna få följa med.

Det bekymrar mig så mycket mera att ni varit utan underrättelser från mig, som jag såg igen i våra tidningar en af dessa alarmnotiser om "den marockanska frågan," och "det kritiska läget i Marocko". Jag vill då genast säga att de såkallade kabylerna, om hvilka frågan gäller, icke befinna sig i nära nejder, utan i de mellersta delarna af landet, på åtta eller tio dagars afstånd, och icke kunna aflägsna sig från sitt eget område. Alla dessa uppror äro lokala, och hänföra sig till angränsande trakter, och utkämpas till stor del mellan stammarna sjelfva. Jag befinner mig ju på endast några timmars afstånd från Tanger, så låten icke dylika telegram förskräcka eder. Dessutom göres alltid ett så oerhördt väsen af allt som tilldrager sig här, emedan det finnes folk som vill ha den "marockanska frågan" uppe.

På kortet gjorde jag en förfrågan om något par strumpor kunde sändas hit som prof utan värde. Mamma må nu icke göra sig något besvär dermed, men om Mamma känner någon strumpstickerska, så kanske Anna vid tillfället vill vara så snäll och verkställa beställningen. Hemstickade strumpor äro de enda som hålla, och hvad jag kan köpa i Tanger duger till ingenting.

Vi ha nu vackert höstväder, omkring 20 grader, och jag tar mitt dagliga bad i min källa. För resten sitter jag mest vid min skrifmaskin, och arbetet skrider bra framåt. Det är så tyst här. Jag känner dock ibland något liknande samvetskval öfver att jag skall få njuta af denna stillhet då ni har det så oroligt der hemma. Men boken måste bli färdig; och lifvet här är intressant, lärorikt, och billigt. Nu måste budet

ge sig i väg. Detta blir det enda brefvet, ty jag är angelägen om att mannen skall gå genast.

Helsa alla från Mammas
Edvard.

[I marginalen]: Sheriff ber helsa. Han kom just hem från stam-marknaden med de skönaste vindrufvor: *My kindest regards to you and all of you, and we are all well and in good health - Shrief Abdslam El Bakaly.* [Mina varmaste hälsningar till dig och alla de andra, vi mår alla bra.]

Dar el-hajar, Andjra (Marocko) den 9. oktober 1902.

Bästa Doktorinna! [Anna Hausen]

Tack så mycket för det vänliga brevet, som jag mottog just då jag höll på att packa in mina böcker. För att icke lemna det obesvaradt måste jag denna gång svara snabbt, ty nu är jag verkligen i beråd att komma hem.

Orsaken till min hemkomst är uteslutande Pappas sjukdom och dermed sammanhängande omständigheter. Eljes skulle jag dröja här till nästa sommar i min vrå bland bergen, der arbetet går så bra och der jag har ett sådant ypperligt tillfälle att studera folket – ett tillfälle som aldrig förut erbjudit sig för någon europé. Jag flyttade i juli till denna by – på nio eller tio timmars afstånd från Tanger – högt uppe bland bergen, med plaskande vatten omkring mig, ja under mig, ty mitt hus ligger alldeles vid foten af ett berg, från hvars inre ett källsprång kommer rakt in i min jordvåning. I en uppdämd källa, omgifven af fikon- och lagerträd, tar jag dagligen ett simbad, och gör sedan en liten bergsvandring.

I dag har jag gjort en lång utfärd med matkorg tillsammans med byhöfdingen, "studenterna" och skolbarnen, som haft lof från skolan. Dock de sorgliga omständigheterna i hemmet drifva mig hem. Min Sheriff är som bäst i Tanger för att hemta mig mulåsnor, och i öfvermorgon hoppas jag vara färdig att ge mig i väg med pick och pack; och i slutet af oktober eller de första dagarna af november torde jag vara hemma i Helsingfors. Huru roligt det blir att träffa gamla vänner behöfver jag icke säga.

Det är dock förskräckligt att ha ett sådant klimat som vårt. Regn hela sommarn, och så hösten. Här ha vi nu vårgrönska, och vid sidan af ljungen blomma violer och vild krokus. (---)

Med bästa hälsningar. Eder tillgifne
Edv. Westermarck.

Mazagan, den 20 Maj 1905.

Kära Syster, [Helena]

Tack för ditt bref, som jag fick i går afse. (---)

Det gläder mig att du har beslutit dig för att fara och lufta dig. Det är alldeles nödvändigt, jag kan inte tänka mig någonting gräsligare än att alltid sitta i Finland. Jag har beslutat att stanna kvar i Mazagan ända til Augusti. Jag har ett stort och treffligt hus, det går bra att skriva här, och jag har en god "magister" som kommer och ger mig en lektion alla dagar. Luften här är mycket skön, och jag har icke behöft ha näsdukstvätt på öfver två månader, altsedan jag lemnade London. Du förstår hvad det vill säga för en stackars näsa, som varit tilltäpt nästan en hel vinter, och med ens blifvit som en flöjt. (---)

Tack för bestyret med beskattningen.

Nu god natt. Med många hälsningar till Eder alla.

Din broder
Edvard.

besväras man icke af alla dessa
bråkiga, halvbildade turister

Gavarnie, Hautes-Pyrénées, France. 27 augusti 1907.

Kära Helena!

(---) Här är utmärkt vackert. Pyrenéerna äro noblare än Schweiz, kanske delvis därför att de äro mindre skrytsamma, d.v.s. den ena toppen sticker icke fram för att öfverträffa den andra, utan här har man en hel vägg med en rad af ungefär lika höga toppar den ena vid sidan af den andra. Dessutom är luften färgrikare. Och framför allt besväras man icke af alla dessa bråkiga, halvbildade turister af hvilka Schweiz vimlar. Nästan alla personer här äro fransmän af den förmögnare klassen.

(---)

Din broder

Edvard.

P.S. Tror du Mamma menade allvarligt med hvad hon sade om att komma med mig till Pyrenéerna? D.v.s. tror du hon alls funderade derpå? Jag tror det nog skulle göra godt åt eder vardera att komma hit. Här finnas ju lägre orter, med utmärkta hotell.

Fez den 30 / XI 09.

Käre Rolf!

(---) Det var roligt att höra om dina studier och det andra du skref om. Sådana bref äro så välkomna då man lefver så här afsides. (---)

Jag har i dag varit på middagsbjudning hos två Fez-bor, tillhörande en af de förnämsta familjerna här. Det var rätt på rätt i oändlighet, och allt äts med fingrarna. Scheriffen var också bjuden. Vi sutto och åto i en stor trädgård och jag kom hem alldeles stinn. Mycket belevade äro människorna här. Min husvärd är på sätt och vis en kolleg till mig; han har varit professor vid universitetet här. Hans hufvudsakliga undervisningsämne har varit folkvett (icke folkrätt). En sådan professur skulle nog behövas äfven hos oss. Men det blefve kanske icke alltid så lätt att få kompetenta sökande. (---)

Jag har ännu ej kunnat besluta hvad jag skall göra i den närmaste framtiden, då jag är osäker på utgången af min ansökan. Beviljas den ämnar jag slå mig ned i Meknes för ett par månader för att få tillfälle att studera berberna som bo i omnejderna. De äro de intressantaste människorna i hela Marocko och jag känner dem tills vidare alls icke.

Scheriff ber helsa så mycket. Han har just underhållit mig med att berätta om hela eder resa från Köpenhamn till Helsingfors – det var icke första gången jag hörde den historien.

Nu god natt! (---)

Din Eda.

Nov. 30 aft.
Kredit

Bank \$ 60-1-5
Mrs. White 1-9-7
Mrs. Hallal 10 - -
\$ 71-11 -

Kontant 10. 25

Sp. Pts 10. 25

Kontant 676. 25
Banknoten c. 46. 50

Pts. 722. 75

\$ 71-11 - } \$ 67-3-2
4-7-10 }

\$ 67-3-2 }
Sp. P. 10. 25 - } 10. 25

Pes. 231. 17. 2 } 981. 17
Mulet 750 - }

Nov. 20 aft.
Debit

Scheriff 12. 75
Shary 237. 50
Hady 70. 50
Abelaw 35 -
Genie 52 50
Hire fukara 83. 33

Pts 491. 58

Scheriff \$ 4-7-10

alt gifte under
nov. 1909

\$ 29-7-10

Pts. 17. 83

= c. \$ 29-18-

Westermarcks kassabok från november 1909, med uppgifter bl.a. om löneutbetalningar till hans marockanska tjänare.

Unge Rolf Pipping ca 1905.

Westermarck (t.h.) med Axel Wallensköld och svågern Knut Pipping i början av 1900-talet.

Kära Rolf!

(---) Sedan den 12 juli har jag bott i Scheriffs by – d.v.s. en by där han har jordegendom och en hel hop släktingar, bl. a. en gift syster. Den ligger icke långt från Atlantens kust, med vidsträckt utsikt över hav och slätt och berg. En svalkande havsvind har blåst så gott som varje dag, varför vi icke behövt lida av någon synnerlig värme. I början arbetade jag i en grotta med ett skuggigt fikonträd vid ingången, men snart fann jag att även tältet var svalt trots solskenet och förlade mitt arbete där. Jag har hunnit med ganska mycket arbete, och tror att jag i höst och vinter kan publicera två längre uppsatser eller avhandlingar om marockanska bröllopsbruk och åkerbruksceremonier.

(---)

Post har jag fått med 1½ veckas mellanskov eller mera – jag bor på sex à sju timmars avstånd från Tanger.

Här är allt lugnt – så lugnt att vi icke ens ha annan nattvakt än en hund, ehuru vårt läger befinner sig ett godt stycke utanför byn. Maten är bra – mjölk i överflöd, harar, raphöns, vildankor, snipor, muskatel druvor som söka sin like och de bästa meloner jag någonsin ätit. Herre Gud vad jag äter meloner! De äro så smältande saftiga att jag äter dem med sked och ända till skalet. Och till råga på fröjden har jag fått tillbaka min lukt och smak i deras fulla styrka (ehuru den fröjden nog snart förgår!).

I fredag skola vi emellertid bryta upp. Min ångbåt, en holländare från Java, avgår den 29 eller möjligen förr. Jag far över London och troligtvis Hull och inträffar i så fall i Hfors måndagen den 11 sept. (---)

Din Eda.

Scheriffen ber hälsa så mycket. Han var särdeles belåten med hälsningarna [från dig].

[Keeper's Cottage, Boxhill, Dorking, England] 11. V. 1912.

Kära Helena!

I måndags begav jag mig från Hull direkt hit till Boxhill efter en stormig resa över Nordsjön. Här är alldeles ljuvligt. Ekarna hålla just på att få blad, bokarna äro redan ljusgröna, skogen är blå av blommor och fågelsången höres redan i sängen om morgnarna.

Jag har arbetat på ett föredag som jag skall hålla om torsdag vid Sociological Societys möte och har just fått det färdigt. I trädgården står ett högt tält där jag både arbetar och äter mina mål. Vilken skillnad mellan kammarlivet i Helsingfors och naturlivet här ute på landet! Men den fröjden får också du snart smaka på.

I morgon skall jag resa in till London och sedan börja mina föreläsningar om måndag. Helst skulle jag sitta här ute hela tiden, men Londonresorna ha ju också sina sidor, isynnerhet som jag förtjenar in ungefär ettusen mark på varje två-dagars trip. (---)

Med många helsningar,
Din Edvard.

Boxhill nära Dorking, ca 40 km sydväst om London, var en kär tillflyktsort för Westermarck under en lång följd av år, inte minst under första världskriget, då han bodde i England långa perioder. Där trivdes han med att arbeta i "the sacred grove" ute i trädgården.

en sad om
sja, uti som mälnd
no porträtt: "Den der väsa
T rönt sej själv."

Keeper's Cottage, Westermarcks bostad på Boxhill.

jag har haft fasligt mycket
gäster här ute

Keeper's Cottage Boxhill Dorking 29. VII. 1913.

Kära Rolf!

(---) Nu har jag äntligen min bok uppsatt och första korrekturet läst så när som på sista kapitlet, som ännu ej är färdigt. Med innehållsförteckningar blir boken i det närmaste 400 sidor i tryck, och det är ju vackert så för bröllopen i ett enda land!

Jag har haft fasligt mycket gäster här ute under de tre månader jag vistats här – åtminstone en gång i veckan och hela hopar på en gång. (---)

Vet du att jag har lagt mig till [med] tavlor från Tetuan, målade av min vän Bishop. Jag är förtjust i dem och så äro också de många recensenterna som i alla möjliga tidningar uppmärksammat Bishops separatutställning i Goupil-galleriet. Han har en underbar förmåga att återgiva det marockanska landskapet med dess poesi. Även Tancred Borenius var mycket förtjust i tavlorna och sade att de komma att stiga i värde. De bliva trevliga prydnader för min sal, vars väggar behövt lämpliga dekorationer. Jag har köpt en samlig av fem tavlor – nu eller aldrig, tänkte jag. Dessutom har jag råkat komma över ett arabhuvud, som en konkursmässig fru sålde åt mig för – 10 shill[ing]. Bishop påstår tavlan är god, det oaktat, och det tycker jag med.

Vidare kom jag berätta att jag antagit en inbjudning till Amerika för januari 1915, där Brown University firar sitt 150 års jubileum med några föreläsningar av inbjudna. Jag skall ge fyra föreläsningar och får över 1.500 mk stycket, förutom fritt uppehälle. Det passar ju bra under julferierna. (---)

Nu godnatt! Detta är det 24:de brevet som jag skrivit i dag, så undra ej på om det är slarvigt. (---)

Din Eda.

I London, tillsammans med indiska elever.

Keeper's Cottage Boxhill Dorking 29. IV. 1914.

Kära Helena!

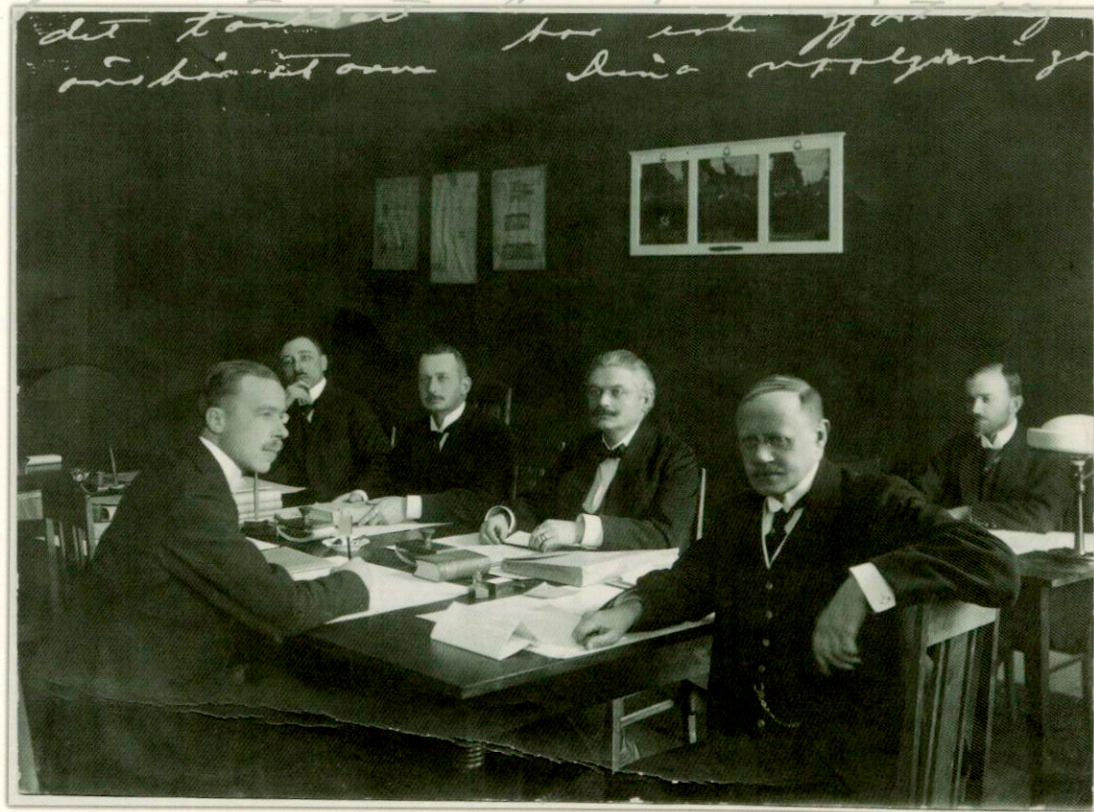
I förgår eftermiddag anlände jag hit efter en omvexlande resa på sjön – mestadels var det emellertid alldeles lugnt. Jag njuter nu i fulla drag av lugnet, det härliga vädret, och skogen, som på sina ställen är blå av vilda hyacinter. Ekar och bokar hålla just på att få blad, björkarna stå redan alldeles gröna, syréner och fruktträd blomma i dalarna, men icke ännu här uppe på höjden.

Här är fågelsång dagen i ända och göken galar. Vi ha 18 grader i skuggan och molnfri himmel. Det hela verkar som en återuppståndelse. I går kunde jag göra ingenting annat än ströva omkring i skogen, men i dag skall jag preparera mina föreläsningar för måndagen och tisdagen. Det är ändå skönt att kunna tillbringa större delen av veckan här ute, ehuru ju även London är vackert den här tiden.

Jag sitter som bäst och väntar på postiljonen, som kommer hit upp varje morgon. Låt honom någon gång även föra med sig några rader från Dig. Mätte ni snart få sommar även där hemma, vår vinter är rysligt lång.

Må väl, önskar Din broder
Edvard.

innan terminen börjar i Åbo

1918 kallades Edvard Westermarck till professor i filosofi vid Åbo Akademi. Han blev även vald till Akademiens första rektor. Här tillsammans med andra konsistoriemedlemmar, t.v. om Westermarck Severin Johansson, rektor från 1921.

Tanger 7 mars 1924.

Kära Helena,

Det är en skam att jag inte skrivit till dig förut. Jag har haft goda avsikter varje dag i över en månads tid, men vid sidan av mitt arbete, som visat erfordra längre tid än jag beräknat, har jag haft en alltjämt löpande korrespondens av brådskande slag, och så har det kommit sig att jag uppskjutit från dag till dag allt sådant som kunnat uppskjutas.

Nu sitter jag efter undanstökad frukost ute på min stora öppna balkong, vid en pulpet som i tiden använts av tyska skolbarn i Tanger. Framför mig har jag, på andra sidan av en trång ådal, ett högt berg fullstrött med trädgårdar och lanthus, och till höger om berget en liten vik och sedan det öppna havet. Jag har sett få utsikter som i skönhet kan jämföras med den. I den stora trädgården har jag träd och blommor av många slag, och nu hålla fåglarna på med sin morgonkonsert. Här finnas sångfåglar i överflöd. De äro helt tama ty ingen gör dem något ont. Nu har också näktergalen börjat sjunga. Ett mera idylliskt Tusculum har jag inte kunnat finna.

Tanger skymmes av ett berg, och jag har inte varit där på över två månaders tid. Så går den ena dagen efter den andra. En promenad på morgonen, ibland ned till havsstranden utför en fruktansvärt brant backe. På eftermiddagen ett par timmars arbete med min gamla skriftlärd Abdullah, som kommer hit ridande på en liten åsna. Med honom diskuterar jag tvivelaktiga saker och ord i mina anteckningar och manuskript – en förträfflig karl som arbetade med mig redan för 15 år sedan. Jag hoppas ännu att jag skall få hela mitt stora arbete – c. 1200 sidor – skrivet och uppsatt och korrekturläst innan terminen börjar i Åbo. Den 28 april bör jag resa till England, men jag har tänkt återvända hit i början av juli. Trädgården med det trevliga lilla huset i vilket jag bor står till min disposition när helst jag önskar. Det tillhör en svensk köpman i Tanger, som inte behöver stället för egen räkning.

(---)

Jag hoppas du njuter av ditt arbete. Misstar jag mig inte så sysslar du med dina memoarer, och de bliva säkert mycket intressanta. Gärna skulle jag själv bli i tillfälle att blicka tillbaka över mitt liv, men det är väl osäkert om ett sådant tillfälle kommer att stå mig till buds.

Nej nu måste jag gå till mitt arbete. Skriv någon gång så är du snäll. Scheriffen ber hälsa.

Din broder
Edvard.

[I marginalen:] Vet du jag dricker härligt rödvin som kostar 2mk 50p litern!

PERSONALITIES
OF
THE WEEK:
PEOPLE
IN
THE PUBLIC
EYE.

DISTINGUISHED MEMBERS AND GUESTS OF THE BRITISH ASSOCIATION GIVEN HONORARY DEGREES AT GLASGOW UNIVERSITY. On the extreme left is Sir William Bragg, this year's President of the British Association. The others in front are: Dr. Adrien Loir (French Association for Advancement of Science), Mr. Frank Lincoln Stevens (University of Illinois, representing American Association for Advancement of Science), Professor E. A. Professor F. E. Suess (Head of Geology School, Vienna), Professor P. Westermarck (Professor of Sociology, London University), Professor P. Zeeman (Professor of Physics, Amsterdam University), and Rev. Professor Shaler Mathews (Dean of Divinity School University of Chicago). Professor Mathews received the D.D. of Glasgow, and the rest the LL.D.

Under 1920-talet fortsatte Westermarck att dela sin tid mellan skrivarbete och fältforskning i Marocko och akademiska uppdrag i Finland och England. Han var inte särskilt förtjust i akademiska ceremonier, men ställde upp vid behov. Här som en av "veckans personligheter" tillsammans med andra hedersdoktorer vid Glasgow University (tredje fr.v.).

jag sitter inbäddad i grönska
och blommor

Tanger, 7. VII. 25.

Kära Rolf,

(---) Jag gnor som bäst på med min index och andra korrektur och är glad om jag blir färdig med hela byket före min hemresa. Här är ju idealiskt för arbete. Jag sitter som bäst på terrassen utanför mina rum och väntar på min frukost. Jag tycker att det inte finnes en mer förtjusande fläck än denna. Den är en liten värld för sig, avskild från alla andra. Mina grannar bestå i några bergsbor, som leva i små hyddor, men inte ens dem ser jag. Det är väl denna intimitet med naturen som mest tilltalar mig där jag sitter inbäddad i grönska och blommor med utsikt över de gröna sluttningarna av ett högt berg på andra sidan om en smal å-dal och över det öppna havet som synes mellan träden.

Temperaturen har under hela tiden vexlat mellan 19 och 22 grader – först i går var vädret varmare. Om mitt arbete är inte mycket att säga – det är rent mekaniskt och vore rätt tröttande genom sin enformighet om jag inte hade naturens härlighet. (---)

Med många hälsningar, även från Scheriffen, som tackar för vänlig hägkomst.
Din Eda.

vi anlände till Tangers redd

Det blev under åren talrika ångbåtsresor för Westermarck mellan England och Marocko.

Tanger 7. II. 26.

Kära Rolf,

I onsdags anlände jag till Tanger och befinner mig i mitt Tusculum bland blommor och grönska. Resan från Southampton var stormig och vi blevo en hel dag försenade av motvind. Då vi anlände till Tangers redd var ingen båt oss till mötes på grund av den svåra sjön, och det såg mörkt ut med landningen. Hamnkaptenen hade vägrat att skicka ut en båt. Emellertid vågade sig omsider ångbåtens agent ut på egen risk, men inga passagerare kunde gå i land innan stadsdoktorn kommit till ångbåten och förklarat den fri från smitta. Agentens lyckade försök ingav myndigheterna på stranden mod, och efter det kaptenen på ångbåten förklarat att han måste fortsätta resan och landsätta passagerarna i Marseilles, om inte de avhemptades inom två timmar, kom doktorn och kort därpå motorbåten som förde oss i land.

Det var intressant att se huru skickligt styrmannen manövrerade motorbåten genom de fruktade bränningarna just utanför hamnen. Två andra båtar hade placerats i närheten för att komma oss till hjälp i fall av behov. Men allt gick lyckligt, utan att en enda våg kom över relingen. På stranden satt Scheriffen ganska orolig, och glädjen var stor när allt var över. För egen del var jag säker på att ingen olycka skulle hända och var alls inte rädd. Det var en lycka att inte behöva fara till Marseilles och sedan söka sig tillbaka till Tanger.

Vädret är varmt – över 18 grader i skuggan, och solen skiner. Jag har mycket att göra och till råga på allt annat många brev att besvara. Farväl därför för denna gång. (---)

Din Eda.

Tanger 2 mars 1926.

Kära Helena,

(---) Nu ha vi i över två veckors tid haft det härligaste vårväder med ständigt solsken och lagom värme – 15-18 grader i skuggan. Blommorna i trädgården hålla på att slå ut efter hand. Här finnas flera grupper av kallor, i blom, som påminna mig om mammas kallor i vår barndom. Jag har låtit göra 50 stora blomkrukor, som min kock (en rifberber), som också är trädgårdmästare, håller på att fylla med mull och skott av en storblommig geraniumart, som är mycket dekorativ. Blommorna skola bekransa min öppna veranda i sommar, om jag kommer hit tillbaka. Här är verkligen ljuvligt, och jag har ofta nästan skämts vid tanken på att jag har det så varmt och gott medan ni där hemma leva i snö och is.

Jag har för avsikt att stanna här till den 26 april, då båten från Java skall föra mig till England. Mycket arbete har jag ännu, men det mest brådslande är undanstökat.

Jag hoppas du mår bra trots kölden, och vore glad om du någon gång gåve dig tid att skriva till mig. Jag lever här tämligen isolerad, då vägen till Tanger är fruktansvärd och när det regnar nästan omöjlig.

Med hjärtliga hälsningar från Din broder
Edvard.

Tanger, Maroc. 10. juli 1926.

Kära Rolf,

(---) Resan hit var mycke lugn – på Engelska kanalen och i Biskayaviken märktes inte den minsta gungning, och landningen i Tanger var så lätt som möjlig. Scheriffen var mig till mötes vid ångbåten; han ber om sin hälsning. Jag har nu kommit i gång med mitt arbete. På förmiddagen sysselsätter jag mig med "memoarerna" och på eftermiddagen med ordspråken. Gamla Sidi Abdulla kommer då hit och han och scheriffen och jag slå våra kloka huvuden tillsammans, och det är inte sällan ganska knepigt att finna den rätta översättningen och tolkningen. Ordspråken ha redan i över tjugu år varit utskrivna för mig med en magnifik handstil av en skriftlärd som hade tjänst hos en missionär i Marrakesh men blev bortkörd emedan han en gång kallade missionären "bikurus", d.v.s. epikuré, vilket jag betraktade som en rekommendation. (---)

Din Eda.

befinner jag mig här i mitt Tusculum

Från 1923 stod Villa Tusculum till Westermarcks förfogande. Han köpte egendomen 1927. Huset och den nyanlagda trädgården på 1920-talet, före inglasningen av verandan (se brev från 14.6.1935 och dagboksanteckningar från 1935).

Tanger, den 23. juli 1926.

Kära Rolf,

(---) Här sitter jag på min härliga veranda, omgiven av en riktig blomsterprakt. I Marocko får man allt att blomma så gott som vilken tid på året som helst bara man vattnar tillräckligt. T.o.m. rosorna i min trädgård frodas, vilket är ovanligt för årstiden. Min tid förflyter under stilla arbete. Efter frukosten skriver jag på "memoarerna," och håller på därmed till lunchen. Sedan följer en middagslur, varpå min förträffliga gamla Sidi Abdullah kommer och han och scheriffen och jag slå våra tre kloka huvuden tillsammans över marockanska ordspråk. Det är ett ganska knepigt göra, men för tillfället är det ju ett arbete som ger mig mitt levebröd. Memoarerna hämmas naturligtvis därav och skrida i själva verket ganska långsamt framåt; jag har dock redan hunnit till London. Det roar mig att på detta sätt kaleidoskopiskt blicka tillbaka på mitt liv, ehuru det knappast kan bli särdeles roande för andra.

För en vecka sedan hade jag besök av Harald Lindberg med son; den senare är insektjägare. De kommo från Atlasbergen med packlådor av samlingar. Jag hade dem hos mig på middag med champagne – ett billigt nöje för tillfället då franken är värd mindre än en åttondel av dess ursprungliga värde. För en flaska fin champagne betalade jag sålunda 2 engelska shillings, för en flaska Martell med tre stjärnor 3 shill. För goda cigarrer betalar jag mellan 30 och 40 penni. Men eljest är det dyrt att leva här, då det marockanska myntet, som fransmännen absolut förbjudit i sin zon men inte kunna undertrycka i Tanger, är mer än fyra gånger bättre än deras eget. Det blir intressant att se vad som blir slutet på alltsammans.

(---)

Din Eda.

Tanger Marocko 24 juli 1926.

Kära Helena,

Tack för ditt brev; det var trevligt att höra att du var lyckligt och väl etablerad på din villa. Sedan den 6 dennes befinner jag mig här i mitt Tusculum och sitter som bäst på min öppna veranda, där jag just slutat min morgonfrukost. (---)

Man kan säga att allting går [att odla] här de flesta tider på året blott man vattnar. Jag har just plockat ett fång av röda rosor i trädgården för mitt skrivbord, och det ehuru rosor här egentligen äro vinter- och vårblommor. Men nu ha blommor oupphörligt slagit ut på samma buskar alltsedan vintern.

Livet här förflyter under stilla arbete. På förmiddagarna skriver jag på mina små "minnen", på eftermiddagarna arbetar jag på min samling av marockanska ordspråk tillsammans med scheriffen och min förträffliga gamla lärare, den skriftlärda Sîdi Abdullah. Arbetet är inte så lätt men ganska underhållande, och så fick jag sommaren betald för ändamålet med Rockefellerpengar som givits till School of Economics. (---)

Den 31 augusti ämnar jag styra resan hemåt. Lev väl!

Din broder
Edvard.

مباركاً لك على كل ما فعلته
وأسئلك على كل ما فعلته

"min gamla skriftlärda Abdullah".

Den åldrande sheriffen ca 1930 med Finlands Vita Ros förtjänstmedalj och medalj från Finska Hushållningssällskapet.

Kära Rolf,

Nu är jag lyckligt och väl installerad i min villa. Resan från Southampton var delvis ytterst stormig; på Biscayaviken kunde man röra sig endast med största försiktighet på grund av slingringarna. Men jag kände intet spår av sjösjuka och åt alla mina mål med full aptit.

Till resällskap hade jag två herrar från Tanger: en engelsk militärlekare och en dito konsul – intelligenta och trevliga bordsgrannar och dryckesbröder om aftnarna. Jag läste dessutom korrektur till ordspråken – var alltså vid full vigör. Längre fram lade sig stormen och vid ankomsten till Tanger rådde lugn och solsken, vilket jag knappast hade väntat mig.

Scheriffen var som vanligt mig till mötes och allting i villan alldeles som då jag lämnat den, undantagandes trädgården, som frodas och grönskar och ser mycket lovande ut. En och annan ros finnes redan och en mängd knoppar. Det är så roligt att se sol och grönska och blommor igen; i dag visade termometern 15 grader på min veranda. (---)

Scheriffen ber hälsa så mycket och tackar för hälsningen. Nu skall jag återgå till mina korrektur, sedan jag fått mina papper och böcker och mitt skrivbord i ordning. Det är ganska besvärligt att packa upp de många koffertarna och kappsäckarna med deras brokiga innehåll, men nu har varje sak kommit på sin plats och jag kan börja med mitt arbete. (---)

Din Eda.

Bästa Fröken! [Anna Bäckström, Åbo Akademis kamrer]

(---) Här regnar och blåser det för närvarande, men regnet behöves. Trädgården blir allt rikare på blommor, men det bästa tiden är ännu inte inne. Cinerariorna hålla just på att börja slå ut och jag hoppas de bli lika storartade som senaste år. Jag har många hundraden av dem som jag dragit upp ur frön. Mimosorna hålla på att blomma nästan oavbrutet, sålunda att då några träd äro utblommade slå andra ut i stället. Det är ledsamt att nödgas resa till England mot slutet av nästa månad då rosorna stå i sin fulla prakt. Tills vidare "drömma" de mestadels – som folket här säger då blommor och blad slå ut i förtid. Jag tror jag nu har åtminstone ett halft tusen buskar. Tyvärr är jag ganska okunnig i trädgårdsskötsel, varför allting inte blir så bra som det kunde. Av skrivarbete har jag fullt upp, och dagarna tyckas flyga.

Med hjärtlig hälsning.

Frökens tillgivne
Edv. Westermarck.

Trädgården i Tusculum var en källa för glädje och stolthet för sin ägare.

du skulle se min trädgård

Villa Tusculum 13. maj 1931.

Kära Anna,

(---) Du skulle se min trädgård. Den dignar av rosor i tusental och av andra blommor också. Pelargoniorna, som här bli manshöga buskar, kransar vägarna i trädgården och växer i skogen, och likaså cinerariorna. Mina särskilda favoriter är silkesvallmorna, som alltid skola finnas i en kristallvas på mitt bord.

Näktergalarna sjunga dagen i ända, jag har fyra par av dem i trädgården. Så här är nog ganska härligt. Nästa vecka ämnar jag emellertid bryta upp för att stanna i England ett par tre veckor för biblioteksstudier. (---)

Den 11. juni kommer skådespelare Claesson hit. Han har bett att få tillbringa sommaren i villan och det får han så gärna. Det blir trevligt för Scheriffen, och det gläder mig att en kvasi-landsman får njuta av sommaren här. (---)

Jag kommer sannolikt att tillbringa sommaren i Mariehamn, i "Hjorten" om där finns rum, och kanske resa omkring i skärgården.

Med hälsningar till dig och Hugo och alla de andra, även från Scheriffen.

Din broder
Edvard.

Villa Tusculum 17. juni 1931.

Kära Anna,

Nu har jag varit här en vecka. Resan från England var angenäm och havet mestadels alldeles lugnt. Jag hade en stor tvåmanshytt ensam för mig själv. Men jag föredrar de holländska ångbåtarna framom de engelska, och nu fick jag dessutom lov att byta båt i Gibraltar, där jag företog mig en lång promenad till stadens park för att få njuta av ett par timmars skugga.

Min trädgård prunkar i färgprakt, särskilt i blodrött, ty nu är det pelargoniarnas tid som finnas här i form av buskar åtminstone till ett tusental. Rosornas rätta tid är förbi, men det finns ännu några vackra sådana. Och så har jag clematis och andra sommarblommor och om någon månad en massa solrosor och annat.

Näktergalarna sjunga ännu, alldeles bredvid min veranda, där jag skriver dessa rader. För resten är jag från morgon till kväll upptagen av min bok *Ethical Relativity*, och d[et] är en bra rolig sysselsättning. Jag hoppas få den tryckfärdig i sommar. I London var jag så upptagen av mina två kurser föreläsningar att jag endast sällan hade tid att besöka British Museum, men dock tillräckligt för mina nuvarande behov.

Om vädret behöver jag inte tala, det är som vanligt strålände solsken, men inte alls för varmt. Glad vore jag om vi finge ett par dagars regn, som ibland händer i juni. Nu vattnas här i trädgården förtvivlat varje dag med vatten från två brunnar.

I dag har mitt hushåll ökats med en ny individ, en liten sjackalunge, som är helt söt. Den skall få växa upp tillsammans med min snälla hund, och det blir intressant att se hur den kommer att arta sig.

Jag undrar hur det går med er sommar. Vill ni ha värme och sol och havsbad så kommen till Tanger.

Nu skall jag återgå till mitt arbete. Med många hälsningar till dig och Hugo och andra som möjligtvis befinna sig i Helsingfors. Skriv någon gång så är du snäll.

Din broder
Edvard.

I hemmet i Hjorten, Kaskisgatan 4.

Sista föreläsningen som professor vid Åbo Akademi. 1932 avgick Westermarck från sin professur i Åbo och kunde som emeritus tillbringa längre perioder utomlands.

Kartas ansikte verkade
 mycket obehagligt
 r. Schiffer, och kom ber
 at fi tade för dem
 de angripna delar av
 hans ansikte är lika
 hälsligt som de andra
 sidor, at denna av de
 experimenter vi antäcker
 med oss, och hans både
 ögon tilldelades fullständigt.
 Ditt när du för gå
 det vi som gång, men
 hos han inte tilldelade
 det höga ögat av oss
 för sig. Jag har en annan
 när långt att bli en
 "Marion" Encyclopaedia, som
 kanske och för en ägra
 till min tid at de nya
 böcker jag tiller i met.
 Bonnier har meddelat mig
 at han inte ämnar släppa
 ut min Oatjuskonst för.
 at vi nygigt för at de
 inte skola drömbas i julens
 höstflod. De kommit till
 exempel på dem till dig.
 Men jag och Karl. Jag har
 och skatta och Karl. Jag har
 sluta at han till Hög. Edvard.

Brevet kom Villa Tusculum
 den 2. dec. 1934.
 för sent för
 avsedda, Westermarck, 4 dec.

Kära Anna,
 Tack så mycket för
 dina brev med föreläs-
 ningsprotokollen och med
 delandet av vännen.
 På min födelsedag
 slogo de första vita
 blommorna (vita tasetter)
 ut, och sedan det sköna
 regnet upphört har här sått
 och planterats i
 långa banor i trädgården
 och i krukorna som
 kransar verandan, där
 för närvarande 300 krokuslökar
 hålla på att skjuta upp.
 För ett par dagar sen
 gick min trädgårdsmästare
 ut på fälten utanför
 Tänger, där en vacker
 blå iris med gula ränder,
 den s.k. Iris Tingitanum,
 som odlas i trädgårdar
 i Europa, växer vild, och
 han kom tillbaka med
 ettusenttal rötter eller mera.

Brev från Edvard Westermarck till Anna Pipping 2.12.1934.

Villa Tusculum 2. dec. 1934.

Kära Anna,

(---) På min födelsedag slogo de första vårblommorna (vita tasetter) ut, och sedan det sköna regnet upphört har här sått och planterats i långa banor i trädgården och i krukorna som kransar verandan, där för närvarande 300 krokuslökar hålla på att skjuta upp. För ett par dagar sen gick min trädgårdsmästare ut på fälten utanför Tänger, där en vacker blå iris med gula ränder, den s.k. Iris Tingitanum, som odlas i trädgårdar i Europa, växer vild, och han kom tillbaka med ettusenttal rötter eller mera.

Det är för mig en stor förströelse att se huru allting växer upp; som om våren där hemma. Det är inte något ålderdomssymptom: du minnes kanske huru jag under skoltiden sådde frön i en stor låda. (---)

Brevet kommer säkert för sent för Annadagen, men jag gratulerar ändå.

Din broder
Edvard.

på min födelsedag slogo
de första vårblommorna ut

Kära Signe, [Sederholm, kusin]

Hjärtligt tack för Din vänliga lyckönskan till födelsedagen. Det är ju roligt att man fått leva så länge, och min önskan är att få göra det ännu litet längre, om kropp och själ tillåta att livet fortfarande kännes som en glädje, men inte längre.

Hösten här har varit härlig. Jag kom hit den 9. oktober. Vädret var rikt solsken ända till början av november, då det första regnet kom och växtligheten vaknade upp till liv, alldeles som om våren därhemma. När regnet avlöstes av solsken såddes och planterades här i långa banor, och nu är det en fröjd för mig att se huru allting växer.

Den första vårblomman – en vit tasett – slog ut på min födelsedag, den första rosen för en vecka sedan. I krukorna som bekransa verandan hålla 300 krokuslökar på att skjuta upp skott. De komma att i sinom tid avlösas av tulpaner.

Jag tog med mig från England lökar och frön i massa och ett femtital rosenbuskar, som tyckas må förträffligt: Du undrar kanske på hur det gick till. Men det var den lättaste sak i världen: jag bad den engelska trädgårdsfirman skicka dem väl inpackade till den holländska båten som anlöpte Southampton, och där fann jag sedan två stora paket när jag steg ombord. Ingen frakt behövde jag betala, ej heller någon tull.

Härom dagen skickade jag min trädgårdsmästare till fälten utanför Tanger, där den blågula "Tanger-irisen" (*Iris Tingitanum*), som högt uppskattas av trädgårdsmästare i England, växer vild; och han kom tillbaka med ett tusental lökar med uppskjutande skott. Jag hoppas det kommer att bli en vacker matta av dem i trädgården.

Cinerarior har jag i massa, från egna frön; en del kommer att blomma tidigare, nämligen de vilkas rötter blivit kvar från våren – de äro tvååriga. Den vilda gullgula harsyran har ännu inte slagit ut, emedan höstregnet kom så sent.

För resten sysslar jag med mitt arbete, spekulationer över "äktenskapets framtid" (jag kan se huru du drar på mun, men jag tycker att vi ogifta kunna se på äkten-

skapet mest fördomsfritt). Jag har nu så länge sysselsatt mig med äktenskapets forntid och nutid, att jag blivit nyfiken att betrakta dess framtid.

En nyhet har jag att tala om: jag har låtit leda elektricitet till min villa, som skall ge mig, förutom ljus, även värme, tack vare ett par värmeapparater. Tills vidare har det varit ganska varmt hela tiden; termometern visade i dag morse 16 grader, men det regnar igen. (---)

Din tillgivna
Edvard.

en magnifik utsikt över Atlanten

Utsikt från verandan på Tusculum, med berget Jbel I-kbir, havet och en kulle med eucalyptusträd.

M.S. 'Dempo' Lissabon 14. juni 1935.

Kära Signe,

(---) I går lämnade jag min villa och nu ligger ångbåten i Lissabons hamn, för att om några minuter fortsätta färden till Southampton, dit vi borde anlända i övermorgon. Jag måste sedan stanna i England kanske en månad för att arbeta i British Museum, och sedan ämnar jag mig hem.

Det har varit en skön tid i min villa. På våren hade vi en ihållande torka, men sedan blev maj regnig lyckligtvis, och växtligheten repade sig. Trädgården var riktigt praktfull när jag nu lämnade den. Jag har gjort mitt hus betydligt bekvämare genom att överbygga den öppna verandan och sålunda förvandla den till ett stort rum med fem väldiga fönster, tjocka mattor på golvet och fönstren kantade med zinklådor innehållande blomkrukor. Först hade jag krokusar, sedan tulpaner, och sist lobelior, cinerarior och penséer.

Jag tog med mig från England i höstas femtio rosenbuskar, som blommat så vackert. Jag ville ha litet omväxling i rosorna, av vilka jag ju har flera hundratal buskar förut. Jag hoppas återvända igen i oktober eller november. Sedan jag byggt mig en förträfflig cementerad väg till min villa idkar jag ett ganska betydligt sällskapliv – jag menar i jämförelse med mitt tidigare ganska isolerade liv.

Jag står i underhandlingar om att utvidga mitt område med en närliggande kulle som stupar ned i havet och har en magnifik utsikt över Atlanten, Medelhavet och det spanska berglandskapet emellan dem. Om jag slutar mina dagar medan jag befinner mig i Marocko önskar jag ha kullen till begravningsplats⁶. (---)

Nu måste jag sluta för att gå till lunchen. Sedan jag började brevet har ångbåten satt sig i rörelse och gjort handen litet ostadigare. Hoppas Du dock kan läsa kråkfötterna.

Din tillgivna
Edvard.

⁶ Edvard Westermarck dog i Finland den 3 september 1939.

Kära Signe,

(---) Orsaken till min långa tystnad har egentligen varit den, att sedan jag ätit min tidiga morgonfrukost strax efter uppstigningen är frestelsen att sätta mig och skriva på min bok så stark att jag skjuter upp varje annan sysselsättning och fortsätter med arbetet tills jag känner behov att vila och att göra några slag i trädgården.

Vädret här har varit nästan oavbrutet solsken sedan kölden vid nyårstiden slog om. Trädgården längtar efter regn, men jag låter vattna den alla dagar. Det gamla mandelträdet utanför mitt fönster stod snövitt i ett par veckors tid och den stora mimosan liknade en gullklimp med sina hundratusental blommor.

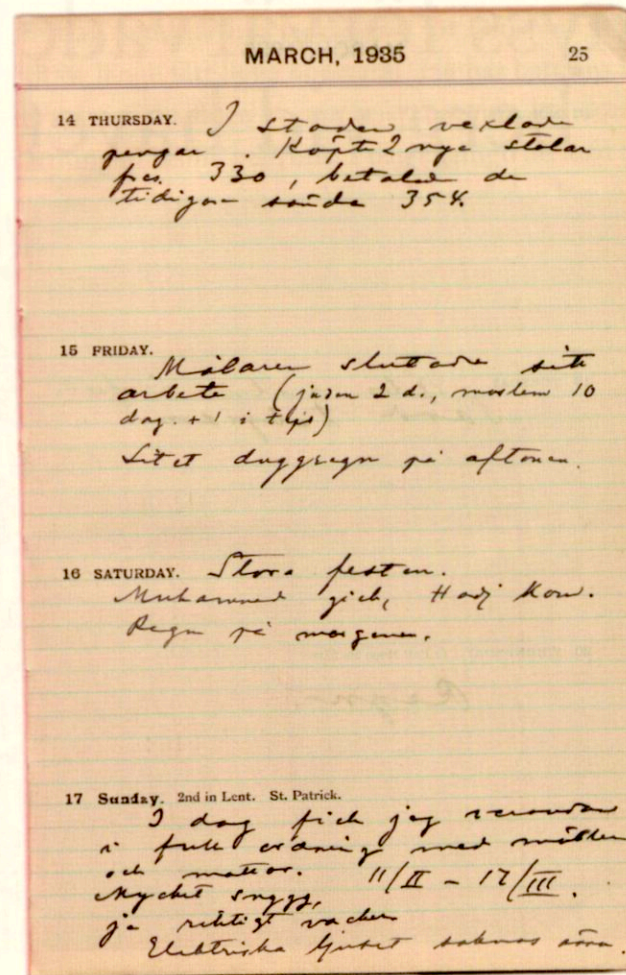
Alltsedan jag kom hit, i slutet på det gamla året har trädgården varit översållad av blommande kallar, av vilka jag har ett par tusen. Rosorna har haft sin tidiga vintersäsong och komma att slå ut igen i april och maj. Jag har planterat ett femtital nya buskar till de många, flera hundratal, som jag haft av gammalt. Snart kommer trädgården att bli blodröd av blommande pelargonior, som gå här som ogräs och bliva manshöga buskar. Men de flesta av växterna ha ännu inte haft sin egentliga blomningstid.

Medan jag höll på att skriva dessa rader kom Scheriffen in och jag framförde Din hälsning, för vilken han ber att få tacka. Han berättade att Hannes, som han träffade i London, sade att då han en gång kysste kejsarinans hand, han fann henne vara så vacker, att han hade svårt att skiljas från handen. (---)

Nej; nu skall jag börja dagens arbete. (---) Med alla goda önskningar.

Din tillgivna

Edvard.

Westermarck förde under hela sitt liv kortfattade dagboksanteckningar med uppgifter om vädret, hälsan och dagens viktigaste händelser.

mitt nyss förvärvade berg vid havet

Westermarcks berg med den magnifika utsikten
över Atlanten och Medelhavet.

Villa Tusculum 14. december 1938.

Kära Signe,

Mottag min hjärtliga tacksägelse för Ditt vänliga brev till min födelsedag, som alltför länge fått ligga obesvarat. Jag har haft mycket brådsakande arbete: att skriva de två sista kapitlen av min bok, som min London förläggare ville ha innan sättningen skulle begynna. I dag avgingo de med posten. Jag är mycket glad över att jag fått boken färdig. Mitt arbete på den har räckt nära två och ett halft år i en fortsättning, och under en så lång tid kan ju mycket hända.

Uno Kurtén sade en gång till mig att när man blir 60 år gammal lever man på Guds försyn; sedan blev han själv 85 år. Men det var ändå med en viss känsla av vemod som jag packade in slutet av manuskriptet. Arbetet på boken har givit mig stort nöje. Nu återstår endast korrekturläsningen, och det är ju också trevligt att se sina tankar i tryck. (---)

Sedan jag anlände hit, den 8. november, efter en spegellugn överresa från England hade jag en hel månad av oavbrutet solsken och värme, ända till 20 grader i skuggan, och njöt obeskrivligt av mina promenader till mitt nyss förvärvade berg vid havet med dess magnifika utsikt över Atlanten, spanska kusten, Gibraltar och Medelhavet. Där satt jag och solade mig.

Men nu ha vi haft en vecka med skvalande regn, som gjort växtligheten ofantligt gott. Nu kan jag ställa min trädgård i ordning, och utsiktsberget börjar färgas gult av den gullgula harsyran.

Jag önskar Dig en glad jul och ett gott nytt år med hälsa och krafter. (---)

Din tillgivne
Edvard.

Källor

Åbo Akademis bibliotek, Handskriftsavdelningen:

Anna Bäckströms samling

Rolf Pippings samling

J.J. Sederholms samling

Edvard Westermarcks samling

Tryckta källor:

Lagerborg, Rolf, Edvard Westermarck och verken från hans verkstad under hans tolv sista år 1927–1939. 1951.

Suolinna, Kirsti, af Hällström, Catherine, Lahtinen, Tommy, Portraying Morocco. Edward Westermarck's fieldwork and photographs 1898–1913. 2000.

Westermarck, Edward, Minnen ur mitt liv. 1927.

Westermarck, Edvard, Sex år i Marocko. 1918.

Westermarck, Helena, Mina levnadsminnen. 1941.

Bildförteckning

Åbo Akademis bibliotek, bildsamlingarna

s. 7 (nederst), 10, 13–16, 20–21, 24, 27, 29, 31–32, 36–38, 40–41, 43 (överst), 44 (t.v.), 46, 52 (t.v.), 62, 69, 72, 80, 92, 100, 104, 106, 108, 110, 112, 116, 118, 122, 125, 128, 131, 136, 140

Åbo Akademis bibliotek, handskriftsavdelningen

s. 5, 7 (överst), 43 (nederst), 44 (t.h.), 48, 52 (t.h.), 54, 57–58, 60, 103, 115, 132, 139

Åbo Akademis bibliotek, småtryckssamlingen

s. 34 samt försättsblad

Familjen Hausens släktarkiv, s. 51, 94

Tommy Lahtinen, s. 90

Urvalet av Edvard Westermarcks resebrev är sammanställt av
Gunilla Lundberg-Kelly, etnolog och bibliotekarie (1945–2005).
Breven ingår i Westermarck-samlingen i Åbo Akademis bibliotek.

Bildmaterialet tillhör med några undantag handskriftsavdelningen
och bildsamlingarna vid ÅAB, och inkluderar fotografier ur Wester-
marcks samling, porträtt av personer i kretsen kring honom, olika
slag av dokument, äldre vykort och broschyrer.

Redaktionen

Tidigare utgiven av Gunilla Lundberg-Kelly i samarbete med Åbo Akademis bibliotek:
Time Travel. Finland-Swedes in Foreign Parts 1811–1954.
Åbo Akademis förlag - Åbo Akademi University Press 2001.

Följ med på spännande resor genom Europa och Nordafrika tillsammans med den berömda sociologen Edvard Westermarck. Hans färder gick från finska ödemarksbyar och norska fjäll till ett av den europeiska civilisationen ännu orört Marocko. Lika hemmastadd var han i brittiska universitetskretsar och bland överklassturister i franska Pyrenéerna. Westermarcks brev hem till släkt och vänner förmedlar en atmosfär från andra tider, men de känns samtidigt förbluffande moderna i sin omedelbarhet.

Zône Interna

CARTE TARIDJ

Handwritten text in Arabic script, including the word "Encyclopedie" and other illegible words.

